

Maksātspējas
kontroles dienests

**MAKSĀTNESPĒJAS
KONTROLES DIENESTA
SKAIDROJUMI UN ATZIŅAS**

2018.12. – 2019.06.

RĪGĀ

SATURS

SAĪSINĀJUMI.....	3
1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI	4
2. TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS PROCESS	17
3. JURIDISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS.....	22
4. FIZISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS	42
5. PARĀDNIKĀ MANTA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ.....	83
6. PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS	87
7. CITI AR MAKSĀTNESPĒJAS TIESĪBĀM SAISTĪTI JAUTĀJUMI	93

SAĪSINĀJUMI

Administrators – maksātnespējas procesa administrators;

Administratoru asociācija – biedrība "Latvijas Certificēto maksātnespējas procesa administratoru asociācija";

ĀTAP – ārpustiesas tiesiskās aizsardzības process;

Maksātnespējas reģistrs – Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestais Maksātnespējas reģistrs;

Ministru kabineta noteikumi Nr. 286 – Ministru kabineta 2017. gada 30. maija noteikumi Nr. 286 "Tiesiskās aizsardzības procesa uzraugošās personas un maksātnespējas procesa administratora lietvedības noteikumi";

Ministru kabineta noteikumi Nr. 88 – Ministru kabineta 2015. gada 24. februāra noteikumi Nr. 88 "Kārtība, kādā iemaksā un izmaksā depozītu juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesā";

Ministru kabineta noteikumi Nr. 995 – Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumi Nr. 995 "Maksātnespējīgo darba devēju darbinieku prasījumu apmierināšanas un administratora atlīdzības izmaksas kārtība";

Ministru kabineta noteikumi Nr. 288 – Ministru kabineta 2017. gada 30. maija noteikumi Nr. 288 "Maksātnespējas procesa administratora pretendentu apmācības, eksaminācijas kārtība, eksaminācijas komisijas darbības kārtība un maksātnespējas procesa administratoru amatā iecelšanas, atbrīvošanas, atcelšanas un atstādināšanas no amata un amata darbības apturēšanas kārtība";

Ministru kabineta noteikumi Nr. 837 – Ministru kabineta 2018. gada 18. decembra noteikumi Nr. 837 "Kārtība, kādā kārto maksātnespējas procesa administratora amata pretendentu sarakstu un izvēlas maksātnespējas procesa administratora amata kandidātu";

NILL – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums;

Padomes regula Nr. 1346/2000 – 2000. gada 29. maija Padomes regula (EK) Nr. 1346/2000;

Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 – Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija regula (ES) 2015/848;

PVN – pievienotās vērtības nodoklis;

TAP – tiesiskās aizsardzības process;

UR – Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs;

VID – Valsts ieņēmumu dienests;

Vispārīgā datu aizsardzības regula – Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regula (ES) Nr. 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK.

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

Par parādnieka ieķīlātās mantas iznomāšanā iegūtajiem naudas līdzekļiem¹

Vai naudas līdzekļi, kas saņemti nekustamo īpašumu iznomāšanas rezultātā (nomas maksa) novirzāmi:

a) ar komercķīlu nodrošinātā kreditora prasījuma segšanai;

b) ar hipotēkām nodrošinātā kreditora prasījuma segšanai;

c) maksātnespējas procesa izmaksu un kreditoru prasījumu segšanai Maksātnespējas 118. pantā noteiktajā kārtībā.

Konkrētajā gadījumā no saņemtajiem naudas līdzekļiem tiek pārsvarā segtas izmaksas, kas saistītas ar ieķīlāto nekustamo īpašumu uzturēšanu un apsaimniekošanu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 4. panta pirmajai daļai juridiskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Tātad šīs normas mērķis ir primāri sekmēt kreditoru aizsardzību.

Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikts administratora pienākums nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Tādējādi administratora darbībām, tai skaitā, rīcībai kreditoru prasījumu apmierināšanā, jābūt likumīgām un efektīvām, ievērojot maksātnespējas procesa principus: tiesību saglabāšanas, saistību izpildes, procesa efektivitātes un apgrozības ātruma (Maksātnespējas likuma 6. panta 1., 4., 5., 6. punkts).

Parādnieka mantas iznomāšana ir Maksātnespējas likuma 67. panta 8. punktā speciāli paredzēta maksātnespējas procesa ietvaros veicama darbība kreditoru kopuma interesēs, kas pamatojama ar nepieciešamību efektīvi izmantot maksātnespējas procesa ietvaros patērēto laiku, tostarp, lai gūtu augļus un novērstu zaudējumu rašanos kreditoriem līdz parādnieka mantas pārdošanai. Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā minēto tiesību īstenošana ir pamatota tiktāl, ciktāl tā atbilst likumīga un efektīva maksātnespējas procesa norisei, tostarp, kreditoru interesēm un ciktāl tā nepieciešama finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildes veicināšanai.

Atbilstoši Civillikuma 855. panta otrajai daļai auglis šaurākā nozīmē ir viss tas, ko no lietas dabū vai nu kā tās dabiskos ražojumus, vai kā ienākumus, ko tā nes sakarā ar sevišķām tiesiskām attiecībām; pirmā gadījumā augļus sauc par dabiskiem, otrā - par civīliem. Pie pēdējiem skaitāmi nomas un īres maksas un kapitāla procenti.

Pamatojoties uz norādīto, nomas maksa minētā panta izpratnē ir uzskatāma par lietas augļiem, kas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 4. punktu ietilpst parādnieka mantas sastāvā. Vienlaikus ņemot vērā arī Civillikuma 1290. pantā noteikto ķīlas atbildības apmēru, saņemtie maksājumi par ieķīlātās mantas iznomāšanu ir iekļaujami parādnieka ieķīlātajā mantā. Tādēļ, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, naudas

¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 7. marta vēstule Nr. 1-49n/2019/26

līdzekļi, kas saņemti juridiskās personas maksātnespējas procesa laikā par ieķīlātās mantas iznomāšanu, tāpat kā līdzekļi, kas tiktu saņemti ieķīlātās mantas pārdošanas rezultātā, ir novirzāmi nodrošinātā kreditora prasījuma apmierināšanai, ja uz tiem attiecināma ķīlas tiesība.

Ņemot vērā, ka parādnieka ieķīlātās mantas nomas maksa tāpat kā līdzekļi, kas tiktu iegūti ieķīlātās mantas pārdošanas rezultātā, ir nošķirami no parādnieka neieķīlātās mantas, arī ieķīlātās mantas nomas maksa ir izlietojama vien to izmaksu segšanai, kas radusies, lai realizētu ieķīlāto mantu, proti, Maksātnespējas likuma 170. panta otrajā daļā paredzētie izdevumi maksātnespējas procesa nodrošināšanai vispārēji nebūtu sedzami no līdzekļiem, kas saņemti par ieķīlātās mantas iznomāšanu.

No minētā vienlaikus izriet, ka administratoram ir jāvienojas ar nodrošināto kreditoru arī par ieķīlātā īpašuma iznomāšanas, kā arī uzturēšanas izmaksu segšanas kārtību līdz mantas pārdošanai, jo gadījumā, ja nodrošinātais kreditors nepiekrīt segt uzturēšanas izmaksas, kas radušās mantu iznomājot līdz tās realizācijai, tās būtu jāsedz no pārējās parādnieka mantas, kas ir pretrunā ar nenodrošināto kreditoru interesēm.

Jāņem vērā, ka Maksātnespējas likuma 168. panta trešajā daļā paredzēta iespēja procesu finansēt no to personu līdzekļiem, kuru interesēs ir maksātnespējas procesa vešana. Līdz ar to gadījumos, kuros visa parādnieka manta ir ieķīlāta par labu nodrošinātajiem kreditoriem un maksātnespējas process ir primāri nodrošinātā kreditora interesēs, administratoram būtu jāmēģina vienoties ar nodrošinātajiem kreditoriem arī par maksātnespējas procesa nodrošināšanai nepieciešamo izmaksu segšanu.

Par administratora atlīdzību juridiskās personas maksātnespējas procesā²

Lūgts sniegt viedokli, vai no amata atceltajam administratoram pienākas Maksātnespējas likuma 169. panta trešajā daļā noteiktā atlīdzība, ja tiesas lēmums par izsoles akta apstiprināšanu stājas spēkā pēc administratora atcelšanas no amata.

Tāpat lūgts sniegt viedokli, ar kuru brīdi tiek uzskatīts, ka ieķīlātās mantas izsoles pārdošanas process ir pabeigts.

Maksātnespējas likuma 4. panta pirmajā daļā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Viens no pasākumiem, kas veicina parādnieka saistību izpildi, ir izsole. Izsole ir publiska preču pārdošana, kurā precī var nopirkt tas, kurš solījis maksāt visvairāk.³

Maksātnespējas likuma 115. panta trešajā daļā noteikts, ka Civilprocesa likuma noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators.

Izsoles procedūras sākuma posmu pēc tam, kad veikti sagatavošanas darbi, raksturo Civillikuma 2073. pants, kurā norādīts, ka pārdošana izsolē ir priekšlikums tam, kas par atklāti pārdodamo lietu sola dot visaugstāko cenu, noslēgt par to pirkuma līgumu.

² Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 26. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2019/43

³ [Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm](http://termini.lza.lv/term.php?term=izsole). Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=izsole> [aplūkots 2019. gada 24. aprīlī].

Pirkuma līgums ir konsensuāls līgums, kas vērsts uz īpašuma tiesību radīšanu pircējam. Tas pats par sevi nerada īpašuma tiesību pāreju, bet satur tikai divus pretēji vērstus apsoliņumus: dot lietu un pretī – norunāto naudas summu. Tikai līguma izpildes rezultātā pircējs kļūst par lietas īpašnieku, bet pārdevējs par naudas īpašnieku.⁴

Izsoles procedūrā līgums skaitās noslēgts ar piesitumu vai paziņojuma par augstākās nosolītās cenas pieņemšanu izteikšanas brīdi.⁵

Maksātnespējas likuma 169. panta pirmajā daļā noteikts, ka par administratora pienākumu veikšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā administrators saņem atlīdzību no parādnieka mantas, izņemot Maksātnespējas likumā minētos gadījumus. Savukārt šā panta trešajā daļā noteikts, ka administratoram pienākas noteikta apmēra atlīdzība par iekļīlātās parādnieka mantas pārdošanu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 115. panta pirmajai daļai, ja parādnieka manta tiek pārdota izsolē, tās izsole izdarāma un īpašuma tiesības nostiprināmas uz ieguvēja vārda saskaņā ar Civilprocesa likuma noteikumiem par mantas pārdošanu piespiestā izsolē, ja Maksātnespējas likumā nav noteikts citādi.

Civilprocesa likuma 363.¹⁵ panta pirmajā daļā noteikts, ja administrators pārdevis nekustamo īpašumu vai uzņēmumu izsoles ceļā, izsoles aktu iesniedz tiesā apstiprināšanai pēc tam, kad nosolītājs samaksājis visu no viņa pienākošos summu. Administrators pieteikumā norāda ziņas par lietā veiktajām darbībām, kas saistītas ar īpašuma pārdošanu, pievienojot to apliecināšus dokumentus, kā arī dokumentus, kas apstiprina, ka tiesas izdevumi par minētā pieteikuma iesniegšanu tiesā ir samaksāti. Savukārt šā panta otrajā daļā noteikts, ka tiesa apstiprina izsoles aktu saskaņā ar šā likuma noteikumiem par nekustamā īpašuma izsoli (izņemot šā likuma 613. panta trešajā un devītajā daļā noteikto). Pieteikumu par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanu (611. un 613. pants) un pārdotā nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārda tiesa izskata rakstveida procesā 15 dienu laikā no administratora pieteikuma iesniegšanas tiesā. Apmierinot pieteikumu, tiesa vienlaikus pieņem šā likuma 613. panta piektajā daļā paredzētos lēmumus.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹⁵ panta trešo daļu noteiktās darbības veic tā tiesa, kuras tiesvedībā atrodas juridiskās personas maksātnespējas procesa lieta. Minētā tiesību norma ir uzskatāma par speciālo tiesību normu attiecībā pret Civilprocesa likuma 611. panta trešo daļu.⁶

No minētajām tiesību normām izriet, ka nekustamā īpašuma izsoles akta tiesiskumu vērtē tiesa, tādējādi izsoles akts ir atzīstams par tiesisku brīdī, kad to apstiprina tiesa (tiesas ekskluzīvā kompetence).

Vienlaikus norādām, ka Maksātnespējas likuma 169. panta sestajā daļā ir noteikti tie gadījumi, kuros administratoram atlīdzība netiek noteikta. Proti, tie noteikti Maksātnespējas likuma 22. panta otrās daļas 1., 2., 3., 4., un 7. punktā (administrators tiek atcelts, jo attiecībā uz viņu pastāv Maksātnespējas likuma 20. pantā minētie ierobežojumi, administrators neievēro maksātnespēju reglamentējošo normatīvo aktu prasības, administrators nepilda tiesas nolēmumu, administrators nepilda Maksātnespējas kontroles dienesta uzlikto tiesisko

⁴ Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 258. – 259. lpp.

⁵ Turpat, 285. lpp.

⁶ Jauja H. Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29. - 60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 473. lpp.

pienākumu, vai administrators ļaunprātīgi izmanto savas pilnvaras). Līdz ar to secināms, ka apstākļi, kuri izslēdz administratora atlīdzības saņemšanu, ir vērsti uz to, lai liegtu saņemt atlīdzību tādām administratoram, kurš nepilda savus pienākumus labā ticībā.

Vēršam uzmanību, ka strīdu izšķiršana par administratora atlīdzības noteikšanu nav Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē.

Par izmaksājamo atlīdzību administratoram juridiskās personas maksātnespējas procesā pēc administratora maiņas⁷

Ar tiesas spriedumu pasludināts SIA maksātnespējas process un iecelts administrators (turpmāk šajā skaidrojumā – iepriekšējais administrators). Ar tiesas lēmumu iepriekšējais administrators atcelts no administratora pienākumu pildīšanas SIA maksātnespējas procesā. Savukārt ar tiesas lēmumu iecelts jauns SIA administrators.

Norādīts, ka pēc administratora iecelšanas SIA maksātnespējas procesā tika atgūti naudas līdzekļi. Administrators saņēma iepriekšējā administratora vēstuli, kurā paziņoja, ka ar parādnieka pirmās kreditoru sapulces (turpmāk šajā skaidrojumā – kreditoru sapulce) lēmumu administratoram tika noteikta atlīdzība no parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas līdz procesa izbeigšanai un minētā atlīdzība līdz šim brīdim nav segta pilnā apmērā. Ievērojot minēto iepriekšējais administrators prasa administratoram izmaksāt viņam pienākošo neizmaksāto atlīdzības daļu gadījumā, ja parādnieka maksātnespējas procesā tiks atgūti naudas līdzekļi. Papildus administrators norāda, ka saskaņā ar administratora rīcībā esošo informāciju parādnieka kreditoru sapulces lēmums par atlīdzības noteikšanu iepriekšējam administratoram nebija atcelts un ir spēkā.

Lūgts Maksātnespējas kontroles dienestam sniegt viedokli par šādiem jautājumiem:

1) Vai administratoram ir tiesības un/vai pienākums no līdzekļiem, kas tika atgūti parādnieka maksātnespējas procesā pēc administratora iecelšanas, izmaksāt ar kreditoru sapulces lēmumu noteikto, bet neizmaksāto atlīdzību parādnieka iepriekšējam administratoram?

2) Vai administratoram ir tiesības no līdzekļiem, kas tika atgūti parādnieka maksātnespējas procesā, izmaksāt sev atlīdzību, kura bija noteikta ar kreditora sapulces lēmumu?

[1] Saskaņā ar Maksātnespējas procesa 26. panta otro daļu administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Minētā norma, proti, efektīva un likumīga maksātnespējas procesa vadīšana, ietver ne tikai administratora pienākumu ievērot normatīvo aktu prasības, bet arī pienākumu administratoram rīkoties tā, lai maksātnespējas procesa ietvaros netiktu veiktas darbības, kas formāli var atbilst normatīvo aktu prasībām, bet pēc būtības ir pretējas ne tikai maksātnespējas procesa mērķim, bet arī tiesību normām un principiem.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 11. panta otro daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas ir administratora atlīdzība un PVN, ja administrators ir

⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2018. gada 21. decembra vēstule Nr. 1-57n/2018/1396

reģistrēts VID PVN maksātāju reģistrā, un izdevumi, kas rodas, nodrošinot juridiskās personas maksātnespējas procesa likumīgu un efektīvu norisi.

Savukārt atbilstoši Maksātnespējas likuma 169. panta pirmajai daļai par administratora pienākumu veikšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā administrators saņem atlīdzību no parādnieka mantas. Administratora atlīdzības apmērs noteikts Maksātnespējas likuma 169. panta otrajā daļā, šīs pašas daļas 2. punktā paredzot administratora tiesības vienoties ar kreditoru sapulci vai citu maksātnespējas procesa izmaksu finansētāju arī par citu atlīdzības apmēru un segšanas kārtību. Kreditoru sapulces kompetence Maksātnespējas likumā noteiktajos gadījumos pieņemt lēmumu par administratora atlīdzības noteikšanu paredzēta arī šī likuma 89. panta 1. punktā.

Maksātnespējas likuma 118. panta pirmajā daļā noteikts, ka no parādnieka naudas līdzekļiem, tajā skaitā līdzekļiem, kas iegūti, atsavinot parādnieka mantu, vai no citiem juridiskās personas maksātnespējas procesa finansēšanas avotiem (kreditoru, citu fizisko vai juridisko personu līdzekļiem), izņemot līdzekļus, kas iegūti šā likuma 116. pantā noteiktajā gadījumā, vispirms pilnībā tiek segtas juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas.

No minētajām tiesību normām izriet, ka atlīdzība administratoram tiek paredzēta par maksātnespēju regulējošajos normatīvajos aktos noteikto pienākumu veikšanu maksātnespējas procesā, likumā noteiktajā vai ar kreditoru sapulces lēmumu pieļemtajā apmērā. Administratora atlīdzība ir iekļaujama parādnieka maksātnespējas procesa izmaksās, un izmaksājama no parādnieka mantas, tostarp, no līdzekļiem, kurus konkrētais administrators ir atguvis, veicot attiecīgas darbības konkrētā maksātnespējas procesā tam uzlikto pienākumu ietvaros.

Maksātnespējas likuma 4. panta pirmajā daļā ir definēts juridiskās personas maksātnespējas procesa mērķis, nosakot, ka juridiskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Tādējādi secināms, ka maksātnespējas procesā administratoram ir pienākums atgūt iespējami lielāku līdzekļu apmēru kreditoru prasījumu segšanai, par ko administratoram tiek noteikta atlīdzība par šo līdzekļu atgūšanu, kas ir sedzama no šiem pašiem, konkrētā administratora atgūtajiem līdzekļiem.

No iesnieguma izriet, ka ar kreditoru sapulces lēmumu iepriekšējam administratoram tika noteikta atlīdzība, taču tā nav tikusi izmaksāta pilnā apmērā. Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, likumā noteiktajā kārtībā un kreditoru sapulces kompetences ietvaros pieņemti kreditoru sapulču lēmumi ir respektējami un izpildāmi.

Attiecībā uz administratora jautājumu par atlīdzības izmaksu iepriekšējam administratoram norādāms, ka administratora kā maksātnespējas procesa īstenotāja ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas kontroles dienests administratora vietā neizdara secinājumus par to, kā rīkoties konkrētās situācijās, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Vienlaikus, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, administratoram būtu jāizvērtē iemesli, kādēļ iepriekšējam administratoram no viņa administrēšanas laikā atgūtajiem līdzekļiem atlīdzība netika izmaksāta pilnā apmērā. Gadījumā, ja iepriekšējam administratoram nav izdevies atgūt pat tik daudz līdzekļu, lai izmaksātu sev kreditoru

sapulces noteikto atlīdzību par šo līdzekļu atgūšanu, secināms, ka, acīmredzot, nav attaisnojušās kreditoru sapulces cerības, ka administratoram noteiktā atlīdzība būs pietiekams stimuls efektīva parādnieka maksātnespējas procesa nodrošināšanai no iepriekšējā administratora puses, lai atgūtu pietiekami daudz līdzekļus gan parādnieka maksātnespējas procesa izdevumu, tai skaitā iepriekšējā administratora atlīdzības, gan parādnieka kreditoru prasījumu segšanai. Tādējādi, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, nebūtu saskatāms loģisks pamatojums iepriekšējam administratoram neizmaksāto atlīdzības daļu uzskatīt par parādnieka parādu pret iepriekšējo administratoru.

Pieņemot lēmumu attiecībā uz parādnieka iepriekšējam administratoram neizmaksāto atlīdzību, administratoram būtu jāizvērtē, kādā veidā tas ietekmēs parādnieka kreditoru kopuma intereses saņemot saistību izpildi. Atkārtoti vēršam uzmanību, ka par maksātnespējas procesa mērķi likumdevējs ir noteicis kreditoru prasījumu segšanu, nevis administratora finansēšanu.

[2] Kā jau iepriekš norādīts, atbilstoši Maksātnespējas likuma 169. panta pirmajai un otrajai daļai iepriekšējam administratoram ar kreditoru sapulces lēmumu noteikta atlīdzība no parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas līdz procesa izbeigšanai.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 30. aprīļa lēmumā lietā Nr. SPC-9/2015 norādīts, ka Maksātnespējas likumā paredzētā atlīdzība apmērā, par kādu viņš vienojies ar kreditoru sapulci, ir uzskatāma par privāttiesisku darījumu starp administratoru kā maksātnespējīgā uzņēmuma pārvaldes institūciju un kreditoru sapulci kā organizētu kreditoru kopīgas darbības formu, nosakot administratoram tādu atlīdzību, kāda pēc kreditoru sapulces ieskatiem ir atbilstoša administratora veicamajam vai jau paveiktajam darbam konkrētā maksātnespējas procesa ietvaros. Minētajā lēmumā arī norādīts, ka kreditoru sapulces pieņemtajam lēmumam ir jābūt objektīvi pamatotam un samērīgam, jo nesamērīga un objektīvi nepamatota administratora atlīdzības palielināšana samazina kreditoru prasījumu apmierināšanas iespējas, kas ir pretrunā ar Maksātnespējas likuma mērķi.

No minētā izriet, ka atlīdzības noteikšana ir konkrēta administratora vienošanās ar kreditoru sapulci. Līdz ar to administrators, kurš savus pienākumus maksātnespējas procesā sāk pildīt pēc iepriekšējā administratora atcelšanas, nevar saņemt atlīdzību, kura ar kreditoru sapulci tika noteikta iepriekšējam parādnieka administratoram.

Par administratora atkāpšanos no maksātnespējas procesa⁸

Iesniegumā norādīts, ka administrators ir saņēmis parādnieka nenodrošinātā kreditora SIA "X" un SIA "Y" pieteikumu par kreditora aizstāšanu, kurā lūgts parādnieka kreditoru prasījumu reģistrā aizstāt kreditoru SIA "X" ar kreditoru SIA "Y". Administrators ir konstatējis, ka starp viņu un SIA "Y" 2015. gadā noslēgts līgums par zvērināta advokāta profesionālās palīdzības sniegšanu, saskaņā ar kuru profesionālā palīdzība sniegta 2018. gada maija mēnesī.

Ievērojot minētos apstākļus, iesniegumā lūgts sniegt Maksātnespējas kontroles dienesta viedokli:

⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 18. janvāra vēstule Nr. 1-57n/2019/148

1. Vai administrators būs rīkojies tiesiski, ja uzskatīs, ka ir nonācis interešu konflikta situācijā, jo ir sniedzis juridisko palīdzību potenciālajam parādnieka nenodrošinātajam kreditoram, tas ir, secinās, ka minētais fakts, pieņemot lēmumu par kreditora aizstāšanu, kā arī citi lēmumi, kas skartu parādnieka kreditorus, varētu radīt šaubas par administratora objektivitāti vai pat radīt priekšstatu par administratora ieinteresētību caur savu klientu parādnieka maksātnespējas procesa norisē, un, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 20. panta pirmās daļas septīto un astoto punktu, pieņems lēmumu par atkāpšanos no administratora pienākumu pildīšanas parādnieka maksātnespējas procesā?

2. Vai administrators būs rīkojies tiesiski gadījumā, ja iesniegs tiesā pieteikumu par atkāpšanos no administratora pienākumu pildīšanas parādnieka maksātnespējas procesā un līdz tiesas lēmuma pieņemšanai atturēsies no jebkādu lēmumu pieņemšanas attiecībā pret parādnieka kreditoriem, tajā skaitā pret savu kā advokāta klientu par parādnieka kreditora aizstāšanu?

Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 23. panta pirmajai un otrajai daļai vienīgi tiesa var izlemt jautājumu par administratora atkāpšanos no juridiskās personas maksātnespējas procesa, kā arī šādas atkāpšanās pamatotību. Savukārt Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē neietilpst šādu jautājumu izvērtējums. Vienlaikus Maksātnespējas kontroles dienests sniedz turpmāko skaidrojumu.

[1] Maksātnespējas likuma centrālais mērķis ir veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi. Šā mērķa sasniegšanai galvenā loma ir administratoram, jo tieši administrators, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikto, nodrošina efektīvu un likumīgu TAP, kā arī maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu.

Administrators ir likumdevēja izraudzītais tiesību subjekts, kuram piešķirtas tiesības un arī tiesiskie līdzekļi Maksātnespējas likuma mērķa īstenošanai, tas ir, galvenokārt privāto tiesību subjektu (parādnieka un kreditoru) tiesību un interešu aizsardzībai, veicinot parādnieka pēc iespējas pilnīgāku saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu. Administratoram jāīsteno starpnieka loma starp kreditoriem un parādniekiem, nodrošinot abu pušu interešu aizsardzību. Maksātnespējas procesa likumīga un efektīva norise ietver sevī tādu administratora rīcību, kas sabiedrībai un maksātnespējas procesā iesaistītajiem subjektiem neradītu nekādas šaubas par administratora objektivitāti un spēju likumīgi vadīt maksātnespējas procesu.⁹

Arī starptautiskajā praksē ir atzīts, ka papildus administratora kvalifikācijai, zināšanām un pieredzei administratoram jābūt apveltītam ar tādām personīgajām kvalitātēm kā objektivitāte un neitralitāte, kurām jārada uzticība maksātnespējas procesā iesaistītajām personām, ka maksātnespējas process noris efektīvi un likumīgi. Turklāt šo administratora personisko īpašību būtisks elements ir administratora spēja demonstrēt neitralitāti attiecībā uz administratora interesēm maksātnespējas procesā, izslēdzot jebkādu interešu pastāvēšanu attiecībā uz parādnieku, sākot no likumīgajām, ekonomiskajām, līdz pat ģimenes un cita

⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 18. augusta lēmums lietā Nr. SPC-3-2016.

rakstura interesēm.¹⁰

Maksātnespējas likuma 23. panta trešā daļa noteic, ka administrators atkāpjas, ja attiecībā uz viņu pastāv Maksātnespējas likuma 20. pantā noteiktie ierobežojumi. Administrators iesniegumā ir atsaucies uz minētā panta 7. punktu, kurā noteikts, ka administratora pienākumus maksātnespējas procesā nevar pildīt administrators, kurš ir personiski ieinteresēts maksātnespējas lietā vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti.

Nemot vērā, ka administratoram kā parādnieka likumīgajam pārstāvim un maksātnespējas procesa virzītājam ir plašs pilnvaru apjoms, nav pieļaujama tādu apstākļu pastāvēšana, kas varētu radīt šaubas par administratora objektivitāti un neitralitāti attiecībā pret visiem parādnieka kreditoriem. Šādu apstākļu pastāvēšana ne tikai apdraud attiecīgā procesa likumīgu un efektīvu norisi, bet arī grauj uzticību maksātnespējas procesiem kopumā. Norādāms, ka Maksātnespējas likuma 6. panta 2. punktā nostiprināts kreditoru vienlīdzības princips, proti, kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu.

Vēršama uzmanība, ka jēdziena "apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par objektivitāti" novērtējums vienmēr ir subjektīvs, taču tam jābalstās uz objektīviem, proti, saskaņā ar pierādījumiem konstatētiem faktiem. Vērtējot, vai pastāv pamatotas šaubas par administratora objektivitāti, tiesai jākonstatē nevis apstākļi, kas vienīgi maksātnespējas procesā iesaistītajām personām varētu radīt šaubas par administratora objektivitāti, bet gan apstākļi, kas saprātīgam vērotājam no malas, ievērojot konkrētās lietas faktus un apstākļus, varētu radīt šaubas par administratora objektivitāti.¹¹

Līdz ar to gadījumā, ja maksātnespējas procesā par kreditoru ir atzīstama persona, ar kuru administratoram kā privātpersonai, kā arī profesionālās darbības ietvaros, ir tāda veida attiecības, kas varētu ietekmēt likumīgu un efektīvu maksātnespējas procesa norisi vai neatkarīgam vērotājam no malas radīt pamatotas šaubas par administratora objektivitāti, administrators nav tiesīgs uzņemties un pildīt administratora pienākumus konkrētajā procesā.

Fakts, ka administratoram vēsturiski pastāvējušas profesionālās attiecības ar kādu no kreditoriem, t. i. administrators savā lietvedībā esošas juridiskās personas kreditoram pirms ievērojama laika spriža ir sniedzis profesionālo palīdzību kā zvērināts advokāts, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, nav pietiekams pamats, lai radītu šaubas par administratora objektivitāti vai interešu konflikta situāciju Maksātnespējas likuma izpratnē. Proti, ja kreditora un administratora savstarpējām interesēm nepiemīt pretējs raksturs, vai arī kopējas intereses attiecībā uz parādnieka maksātnespējas procesu, minētā kreditora saistība ar administratoru ir pastarpināta un pārāk attālināta, lai būtu konstatējami Maksātnespējas likuma 20. pantā norādītie ierobežojumi. Vienlaikus vēršama uzmanība, ka gadījumā, ja administrators apzinās, ka nespēj ievērot absolūtu objektivitāti un neitralitāti attiecībā pret kādu no kreditoriem, ir personiski ieinteresēts maksātnespējas lietā, vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti, viņam ir pienākums vērsties tiesā ar pieteikumu par atkāpšanos no konkrētā procesa administrēšanas, sniedzot attiecīgu pamatojumu.

¹⁰ UNICITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, 2004, 176. p. Pieejams: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf

¹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016. gada 18. augusta lēmums lietā Nr. SPC-3/2016, C29392415, 10.1. punkts.

[2] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 24. panta trešo daļu līdz jauna administratora iecelšanai iepriekšējais administrators turpina pildīt savus pienākumus.

Norādāms, ka Maksātnespējas likumā nav noteikts, cik plašs tiesību loks maksātnespējas procesā ir personai, kura nevar pildīt administratora pienākumus, bet kura likumā noteiktajā kārtībā vēl nav atcelta no maksātnespējas procesa. Tomēr, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, nav pamata pieņemt, ka personai, kura ir personiski ieinteresēta maksātnespējas procesā, ir tādas pašas tiesības un pienākumi maksātnespējas procesā kā personai, kura ir objektīva un neitrāla attiecībā pret konkrēto maksātnespējas procesu. Lai noskaidrotu šādas personas kompetenci, būtiski ņemt vērā maksātnespējas procesa mērķi un administratora lomu maksātnespējas procesā.

Juridiskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi no parādnieka mantas (Maksātnespējas likuma 4. panta pirmā daļa). Konkrētajā gadījumā likumdevēja aizsargātā interese ir tiesisks un efektīvs maksātnespējas process, proti, parādnieku, kreditoru un trešo personu interešu taisnīga aizsardzība. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 26. panta otro daļu tiesību subjekts, kura kompetencē ir nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un tā mērķa sasniegšanu, ir administrators. Administratoram ir centrālā loma maksātnespējas procesā, jo viņš īsteno starpnieka lomu starp kreditoriem un parādnieku, vienlaikus nodrošinot abu pušu interešu aizsardzību. Šim nolūkam likumdevējs administratoru ir apveltījis ar tādām ekskluzīvām tiesībām un pienākumiem, ko maksātnespējas procesā nav tiesīgi īstenot citi subjekti, piemēram, izlīgumu slēgšana, prasījumu cedēšana.

Kā jau iepriekš minēts, ja pastāv šaubas par administratora objektivitāti konkrētajā maksātnespējas procesā, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, šāda persona ir tiesīga veikt tikai tādus pienākumus, kas būtiski nepieciešami, lai nodrošinātu likumīgu maksātnespējas procesa gaitu tiktāl, lai administratora atcelšanas gadījumā jaunais administrators varētu sekmīgi turpināt efektīvu un tiesisku maksātnespējas procesu, un varētu sasniegt tā mērķi.

Atbilstoši Civillikuma 1793. un 1798. pantam prasījumi ar cesiju var pāriet no agrākā kreditora uz jaunu, turklāt par cesijas priekšmetu var būt visādi prasījumi. Tādēļ gan pirms maksātnespējas procesa, gan arī pēc tā pasludināšanas kreditoram kā privāttiesisko attiecību subjektam saglabājas tiesības savu kreditora prasījumu nodot citai personai.

Attiecībā uz kārtību, kādā administrators aizstāj agrāko kreditoru ar jauno, norādāms, ka administrators kārtos kreditoru prasījumu reģistru, kurā reģistrē izmaiņas kreditoru sastāvā, prasījumu apmēru utt. Prasījuma tiesību pāreja neietekmē jau atzīta kreditora prasījuma pamatotību un tā apmēru, tādēļ administrators atkārtoti neizvērtē kreditora prasījumu, bet gan izvērtē dokumentus, kas apliecina kreditora prasījuma tiesību pāreju. Tad, kad administrators konstatējis, ka cesiju apliecinošie dokumenti atbilst normatīvo aktu prasībām, viņš veic izmaiņas kreditoru prasījumu reģistrā, aizstājot agrāko kreditoru ar jauno. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 78. panta ceturtajai daļai administrators par veiktajām izmaiņām kreditoru prasījumu reģistrā paziņo kreditoriem (tai skaitā arī jaunajam kreditoram).

Tiesības veikt izmaiņas kreditoru prasījumu reģistrā uzskatāmas par būtiskām administratora tiesībām, jo šāda izmaiņu veikšana var aizskart kreditoru kopuma intereses. Līdz ar to, ja pastāv pamatotas šaubas par administratora objektivitāti, viņš nedrīkst izlietot tiesības veikt izmaiņas kreditoru prasījumu reģistrā, jo tas var būtiski ietekmēt turpmāko

maksātspējas procesa gaitu.

Vēršama uzmanība, ka saskaņā ar Maksātspējas likuma 23. panta otro daļu, atkāpjoties no juridiskās personas maksātspējas procesa vai fiziskās personas maksātspējas procesa, administrators iesniedz tiesai pamatotu pieteikumu par atkāpšanos, kuram pievienots viņa darbības pārskats, kā arī dokumentu un mantas pieņemšanas un nodošanas akta projekts, vienlaikus informējot par to Maksātspējas kontroles dienestu.

***Par Maksātspējas likuma 118. panta
ceturtais daļas piemērošanu¹²***

Administrators kreditoriem nosūtījis kreditoru prasījumu segšanas plānu, kurā tika paredzēta daļēja VID prasījuma apmierināšana, sedzot VID prasījumu 31269,34 euro apmērā. Par iepriekš minēto dokumentu kreditori iebildumus neizteica. VID iesniegtajā un atzītajā kreditora prasījumā ir norādīti sekojoši parādnieka nodokļu parādi - iedzīvotāju ienākuma nodoklis, kas sastāv no galvenā prasījuma 20 946,73 euro, blakus prasījuma 8379,18 euro, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, kas sastāv no galvenā prasījuma 30060,30 euro, blakus prasījuma 10714,05 euro, iekšzemē iekasētais PVN, kas sastāv no galvenā prasījuma 9211,21 euro, blakus prasījuma 2882,44 euro.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, lūgts sniegt viedokli, vai VID kreditora prasījuma apmierināšanā pamatsummas apmērā ir ievērojams proporcionalitātes princips.

Maksātspējas likuma 118. pants noteic kreditoru prasījumu segšanas kārtību juridiskās personas maksātspējas procesā. Minētā tiesību norma noteic kreditora prasījuma apmierināšanas kārtas secību, tai skaitā imperatīvi noteic, ka katras nākošās kārtas prasījums apmierināms tikai pēc tam, ja pilnībā nosepts augstākas kārtas prasījums.

Maksātspējas likuma 118. panta ceturtais daļa noteic, ka nodokļu administrācijas (kreditora) nodokļu prasījumi, kas iesniegti šā likuma 73. panta pirmajā daļā minētajā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņā, tiek apmierināti pamatparāda apmērā pēc juridiskās personas maksātspējas procesa izmaksu un šā panta otrajā un trešajā daļā noteikto kreditoru prasījumu apmierināšanas. Vadoties no minētā panta sestajā, devītajā un desmitajā daļā ietvertā proporcionalitātes principa, kas pēc būtības noteic, ja pilnībā nevar nosegt kreditora prasījumu, tad prasījumi sedzami proporcionali summai, kas pienākas katram kreditoram, interpretējot Maksātspējas likuma 118. panta ceturto daļu, atzīstams, ka vienas kārtas vairāki prasījumi apmierināmi proporcionali galvenā prasījuma apmēram.

Savukārt Maksātspējas likuma 118. panta trešās daļas sestais punkts paredz, ka pēc šā panta otrajā daļā noteikto prasījumu segšanas pilnībā tiek apmierināti valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumi, kas saistīti ar apmierinātajiem darbinieku prasījumiem.

Līdz ar to konkrētajā situācijā administratoram būtu jāvērtē, vai VID kreditora prasījums daļā par valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas prasījumu, ir apmierināms prioritāri attiecībā pret pārējiem VID nodokļa prasījumiem, saskaņā ar Maksātspējas likuma 118. panta trešās daļas nosacījumiem.

¹² Maksātspējas kontroles dienesta 2019. gada 4. februāra vēstule Nr. 1-57n/2019/259

Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratora kā maksātnespējas procesa vadītāja ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas kontroles dienests administratora vietā neizdara secinājumus par to, kā rīkoties konkrētajā situācijā, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Par kreditora prasījumu¹³

Vai tiesai piedzītās valsts nodevas un ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu apmērā būtu piesakāms kreditora prasījums?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma tiesisko regulējumu prasījumi par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, piesakāmi kā kreditoru prasījumi, savukārt maksājumi, kuri radušies maksātnespējas procesa laikā, iekļaujami maksātnespējas procesa izdevumos.

Maksātnespējas likuma 73. panta pirmā daļa noteic, ka kreditoru prasījumi ir iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 74. panta pirmajai daļai un 75. panta pirmajai daļai administrators pārbauda kreditoru prasījumu pamatotību un atbilstību normatīvo aktu prasībām un pieņem lēmumu par tā atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. Savukārt Maksātnespējas likuma 80. panta pirmajā daļā paredzētas kreditora tiesības administratora lēmumu par sava prasījuma neatzīšanu vai daļēju atzīšanu pārsūdzēt tiesā.

Maksātnespējas likuma 173. panta pirmajā daļā noteikts, ka Maksātnespējas kontroles dienests ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku TAP un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību TAP un maksātnespējas procesa jautājumos.

No minētajām tiesību normām izriet, ka kreditoru prasījumu pārbaude ir administratora ekskluzīvā kompetence, ar iespēju kreditoram to nodot pārvērtēšanai tiesā. Savukārt Maksātnespējas kontroles dienests nav tiesīgs vērtēt kreditoru prasījumus.

Vienlaikus norādāms, ja personas, kurām ir prasījuma tiesības pret parādnieku, vēlas iegūt kreditora statusu parādnieka maksātnespējas procesā, tām ir jāiesniedz kreditora prasījums Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajā kārtībā, jo kreditors var pretendēt uz sava prasījuma apmierinājumu vienīgi atzītā kreditora prasījuma apmērā. Turklāt atbilstoši kreditoru vienlīdzības principam, maksātnespējas procesa ietvaros visiem kreditoriem savas tiesības jāīsteno patstāvīgi.

Līdz ar to secināms, ka konkrētajā gadījumā maksājumi par valsts nodevu un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi var tikt segti maksātnespējas procesa ietvaros, bet lēmums par to atzīšanu un segšanas kārtību ir jāpieņem administratoram atbilstoši Maksātnespējas likumā

¹³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 11. februāra vēstule Nr. 1-57n/2019/323

noteiktajai kārtībai.

Par nodrošinātā kreditora prasījuma segšanu¹⁴

Ar tiesas spriedumu pasludināts SIA (turpmāk šajā skaidrojumā – parādnieks) maksātnespējas process un iecelts administrators.

Parādnieka maksātnespējas procesā, nodrošinātā kreditora prasījumu ir pieteikusi AS (turpmāk šajā skaidrojumā - nodrošinātais kreditors), kuras prasījumu administrators ir atzinis pilnā apmērā un iekļāvis parādnieka kreditoru prasījumu reģistrā.

Administrators saņēmis nodrošinātā kreditora paziņojumu par naudas līdzekļu pārskaitīšanu, kurā cita starpā, AS informē, ka naudas līdzekļi, kas ir saņemti MSIA maksātnespējas procesā no debitora par automašīnu Bentley ir pārskaitāmi uz kontu AS, maksājuma mērķī norādot parādnieku identificējošu informāciju. AS lūdz arī maksājumus, kas tiks saņemti no debitoriem SIA "X", SIA "Y" u.c. pārskaitīt uz kontu AS, maksājuma mērķī norādot parādnieku identificējošu informāciju.

Iesniegumā norādīts, ka parādnieka maksātnespējas procesā ir atgūti naudas līdzekļi, un notiek darbs pie naudas līdzekļu atgūšanas no šādiem avotiem:

- 1) autotransporta un traktortehnikas vienību atsavināšana;*
- 2) atlikums no turējumā bijušās vieglās automašīnas Bentley atsavināšanas summas (starpība starp neizmaksāto līzings objekta vērtību un tā atsavināšanas cenu);*
- 3) prasījuma tiesības pret SIA "Z" par samaksātā avansa atmaksu;*
- 4) prasījuma tiesības pret SIA "V" par samaksas atgūšanu par veiktajiem, bet neapmaksātajiem darbiem;*
- 5) iekļilāta nekustamā īpašuma atsavināšanas;*
- 6) neiekļilāta nekustamā īpašuma atsavināšanas.*

Administrators ieskatā, naudas līdzekļi, kas ir iegūti no parādnieka autotransporta, traktortehnikas vienību un neiekļilāta nekustamā īpašuma atsavināšanas, nav uzskatāmi par tādiem, kas iegūti no prasījuma tiesībām nodrošinātā kreditora norādītajā izpratnē un ir izmaksājami nenodrošinātajiem kreditoriem. Savukārt naudas līdzekļi, kas ir atgūti kā atlikums no turējumā bijušās vieglās automašīnas Bentley atsavināšanas summas (starpība starp neizmaksāto līzings objekta vērtību un tā atsavināšanas cenu) un kas iespējams tiks atgūti no SIA "Z" un SIA "V" ir uzskatāmi par atgūtiem no parādnieka prasījuma tiesību realizācijas un ir samaksājami nodrošinātajam kreditoram. Savukārt, naudas līdzekļi, kas ir iegūti no iekļilāta nekustamā īpašuma atsavināšanas, ir samaksājami attiecīgajam hipotekārajam kreditoram.

Ievērojot minēto, iesniegumā lūgts sniegt viedokli, vai administratora novērtējums par atgūto naudas līdzekļu piekritību nodrošinātajam un nenodrošinātajiem kreditoriem sakrīt ar Maksātnespējas kontroles dienesta viedokli.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 7. pantu nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības pret parādnieku vai trešo personu ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku uz parādnieka mantu. No iesniegumā

¹⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 27. marta vēstule Nr. 1-57n/2019/723

minētā secināms, ka UR vestajā Komerčķīlu reģistrā nodrošinātā kreditora labā reģistrēta komerčķīla uz parādniekam piederošu mantu, t.sk. uz prasījuma tiesībām – visām kā lietu kopību uz ieķīlāšanas brīdi, kā arī lietu kopības nākamajām sastāvdaļām.

Maksātnespējas likuma 65. panta 6. punktā noteikts, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators atgūst debitoru parādus un veic tiesiskās darbības parādnieka mantas atgūšanai.

Iesniegumā norādīts, ka parādnieka maksātnespējas procesā ir atgūti naudas līdzekļi (vai arī tiek turpināta naudas līdzekļu atgūšana), kas izriet no parādnieka prasījuma tiesībām pret SIA "Z", prasījuma tiesībām pret SIA "V" un prasījuma tiesībām par starpības, starp neizmaksāto līzings objekta (automašīnas Bentley) vērtību un tā atsavināšanas cenu, atmaksu. Papildus iesniegumā norādīts, ka parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros notiek autotransporta un traktortehnikas vienību, ieķīlātā nekustamā īpašuma un neieķīlātā nekustamā īpašuma atsavināšana.

Ievērojot minēto, norādāms, ka ņemot vērā iesniegumā minētos apstākļus, pirmšķietami secināms, ka parādnieka maksātnespējas procesā iegūtie naudas līdzekļi no prasījuma tiesībām pret SIA "Z", prasījuma tiesībām pret SIA "V" un prasījuma tiesībām par starpības starp neizmaksāto līzings objekta (automašīnas Bentley) vērtību un tā atsavināšanas cenu atmaksu ir novirzāmi nodrošinātā kreditora prasījuma segšanai, jo atbilst Maksātnespējas likumā ietvertajai nodrošinātā kreditora definīcijai.

Papildus Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratora kā maksātnespējas procesa vadītāja, ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai, atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai, nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas kontroles dienests administratora vietā neizdara secinājumus par to, kā rīkoties konkrētajā situācijā, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

2. TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS PROCESS

Par Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punkta interpretāciju¹⁵

Lūgts sniegt skaidrojumu, vai no Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punkta izriet, ka tajā minētais četru mēnešu termiņš skaitāms no brīža, kad attiecīgajā TAP lietā pilnībā pabeigta tiesvedība, tajā skaitā tiesvedības sakarā ar visām iesniegtajām apelācijas sūdzībām un blakus sūdzībām.

Maksātnespējas likuma 3. panta pirmajā daļā noteikts, ka TAP ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks. Šā paša panta otrajā daļā noteikts, ka TAP tiek uzsākts ar dienu, kad tiesā ierosināta TAP lieta, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par TAP izbeigšanu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktu TAP lietu nevar ierosināt, ja parādniekam pēdējo četru mēnešu laikā ir bijis ierosināts un saskaņā ar šā likuma 51. panta pirmo daļu izbeigts TAP.

Savukārt Maksātnespējas likuma 51. panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesa izbeidz TAP, ja TAP pasākumu plānu Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā un termiņā nav atbalstījis šā likuma 42. panta trešajā daļā noteiktais kreditoru vairākums (Maksātnespējas likuma 51. panta pirmās daļas 1. punkts) vai TAP pasākumu plāns neatbilst Maksātnespējas likuma prasībām (Maksātnespējas likuma 51. panta pirmās daļas 2. punkts).

Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punkta mērķis ir nepieļaut situāciju, ka parādnieks, kura TAP pieteikums tiek noraidīts, izmantotu TAP, lai novilcinātu piedziņu vai maksātnespējas procesa pasludināšanu, kaitējot kreditoru interesēm.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktam četru mēnešu termiņš, atkārtota pieteikuma iesniegšanai par TAP ierosināšanu, skaitāms no brīža, kad saskaņā ar šā likuma 51. panta pirmo daļu izbeigts TAP.

Civilprocesa likuma 341.⁶ panta astotajā daļā noteikts, ka tiesas spriedums TAP lietā nav pārsūdzams, izņemot spriedumu, ar kuru noraidīts TAP pieteikums. Spriedumu, ar kuru noraidīts TAP pieteikums, var pārsūdzēt apelācijas kārtībā, ja pastāv kāds no šā likuma 440.² pantā noteiktajiem apelācijas tiesvedības ierosināšanas pamatiem.

Civilprocesa likuma 203. panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesas spriedums stājas likumīgā spēkā pēc tam, kad notecējis termiņš tā pārsūdzēšanai apelācijas kārtībā un sūdzība nav iesniegta. Ja apelācijas instances tiesa apelācijas sūdzību atstājusi bez izskatīšanas vai apelācijas tiesvedību izbeigusi, spriedums stājas spēkā no attiecīgā lēmuma pasludināšanas brīža. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 449. panta pirmo daļu par blakus sūdzību pieņemtais lēmums nav pārsūdzams, un tas stājas likumīgā spēkā tā pieņemšanas brīdī. No minētajām tiesību normām izriet, ka tiesas spriedums stājas spēkā no brīža, kad ir pabeigta visa

¹⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 15. februāra vēstule Nr. 1-49n/2019/16

tiesvedība t.sk. apelācijas sūdzības izskatīšana, blakus sūdzības izskatīšana, kasācijas sūdzības izskatīšana u.c.

Norādām, ka likumprojekta "Maksātnespējas likums" anotācijā tika noteikts, ja TAP parādniekam ir uzsākts pirmo reizi, bet izstrādātais TAP pasākumu plāns nav atbalstīts likumā noteiktajā kārtībā, TAP tiek izbeigts, atjaunojot parādnieka iepriekšējo (pirms TAP ierosināšanas) civiltiesisko stāvokli. Šādā situācijā parādnieks ir tiesīgs lūgt tiesu ierosināt nākamo TAP ne ātrāk kā pēc četriem mēnešiem pēc pirmās TAP lietas izbeigšanas.¹⁶

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktā minētais četru mēnešu termiņš skaitāms no brīža, kad attiecīgajā TAP ir pilnībā pabeigta tiesvedība.

Vēršam uzmanību, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 33. pantam un Civilprocesa likuma 341.⁴ pantam TAP lietas ierosināšana ir tiesas ekskluzīvā kompetence.

Par TAP pieteikuma veidlapu¹⁷

Lūgts sniegt informāciju, vai ir pieejama TAP pieteikuma veidlapa iesniegšanai tiesai.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 33. panta pirmo daļu TAP pieteikumu tiesai iesniedz parādnieks Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Civilprocesa likuma 341.² pants nosaka TAP pieteikuma saturu, saskaņā ar kuru TAP pieteikumā norāda parādnieka firmu (nosaukumu), reģistrācijas numuru un juridisko adresi, to, ka attiecībā uz parādnieku nepastāv Maksātnespējas likumā noteiktie ierobežojumi TAP lietas ierosināšanai, vai attiecībā uz parādnieku gada laikā ir bijusi ierosināta TAP lieta, bet nav pasludināta TAP īstenošana, parādnieka juridisko adresi, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā.

Pieteikumam pievienojami dokumenti, kas apstiprina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu samaksu likumā noteiktajā kārtībā un apmērā, apstākļus, uz kuriem pieteikums pamatots, juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta samaksu gadījumā, ja TAP pieteikumu iesniedz atkārtoti gada laikā.

Ievērojot minēto norādāms, ka TAP pieteikuma iesniegšanai nav veidlapas. Proti, TAP pieteikums tiesai sagatavojams brīvā formā.

Par kreditoru prasījumu TAP/ĀTAP ietvaros¹⁸

Lūgts sniegt informāciju, vai TAP ietvaros ir jāraksta kreditoru prasījums. Maksātnespējas likumā nav atrunāts par to, ka TAP un ĀTAP ietvaros jāpiesaka kreditoru prasījums, kā arī nav norādītas tā sastāvdaļas. Savukārt ir norādītas atsaucis uz nenodrošināto kreditoru prasījumu.

¹⁶ Likumprojekta "Maksātnespējas likums" anotācija. Pieejams:

<https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/3DA20AD7479A7451C2257682003F4E4F?OpenDocument#b> [aplūkots 2019. gada 14. februārī].

¹⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 23. maija vēstule Nr. 1-49n/2019/50

¹⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 27. maija vēstule Nr. 1-49n/2019/52

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 3. panta pirmajai daļai TAP ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks. TAP mērķis ir sniegt atbalstu finansiālās grūtībās nonākušam parādniekam, tiesas ceļā to aizsargājot no kreditoriem, lai parādnieks spētu reorganizēt savu saimniecisko darbību, sakārtot attiecības ar kreditoriem, un turpināt sekmīgu saimniecisko darbību.

Maksātnespējas likuma 3. panta otrajā daļā noteikts, ka TAP tiek uzsākts ar dienu, kad tiesā ierosināta TAP lieta, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par TAP izbeigšanu. Līdz ar TAP ierosināšanu tiek apturētas spriedumu izpildes lietvedības pret parādnieku, nodrošinātajam kreditoram tiek aizliegts prasīt par nodrošinājumu kalpojošās mantas pārdošanu (izņemot gadījumā, ja tas var radīt būtisku kaitējumu šī kreditora interesēm), kreditoriem tiek aizliegts iesniegt pieteikumu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, tiek apturēts to procentu pieaugums, kuri pārsniedz likumiskos procentus, kā arī nokavējuma naudas pieaugums (Maksātnespējas likuma 37. panta pirmā daļa).

Secināms, ka pēc būtības ar TAP ierosināšanu tiek ierobežotas kreditoru tiesības vērsties pret parādnieku un tiek apturēts kreditoru prasījumu pieaugums. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 40. panta ceturtās daļas 1. punktu TAP pasākuma plānā ir jānorāda visi kreditori. Parādnieks nevar izvēlēties, kurus kreditorus plānā iekļaut, kurus nē.

Atbildot uz jautājumu, vai TAP ietvaros ir jāraksta kreditoru prasījums, informējam, ka Maksātnespējas likums neparedz kreditoru prasījumu iesniegšanu TAP atšķirībā no maksātnespējas procesa. Tomēr saskaņā ar Maksātnespējas likumu pēc TAP lietas ierosināšanas parādniekam jāizstrādā TAP pasākumu plāns, kas jāaskaņo gan ar nodrošinātajiem, gan nenodrošinātajiem kreditoriem, norādot katra kreditora prasījuma apmēru. TAP pasākumu plāns saskaņā ar Maksātnespējas likuma 40. panta otro daļu ir jāizstrādā un jāaskaņo divu mēnešu termiņā (var pagarināt vēl par vienu mēnesi) un jāiesniedz apstiprināšanai tiesā ne vēlāk kā nākamajā dienā pēc saskaņošanas termiņa beigām.

Attiecībā par ĀTAP piemērošanu jāņem vērā, ka ĀTAP piemēro TAP reglamentējošās normas, ja vien Maksātnespējas likuma VIII nodaļā "Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības process" nav noteikts citādi. ĀTAP gadījumā parādnieks kopā ar pieteikumu par ĀTAP iesniedz jau sagatavotu ĀTAP pasākumu plānu, kas ir saskaņots ar likumā noteikto kreditoru vairākumu. Līdz ar to būtiskākā atšķirība ir tāda, ka TAP gadījumā parādniekam tiek dota tiesiskā aizsardzība jau ar TAP lietas ierosināšanas brīdi, savukārt ĀTAP gadījumā tiesisko aizsardzību parādnieks iegūst tikai ar ĀTAP pasākumu plāna apstiprināšanas un īstenošanas uzsākšanas brīdī.

Par prasības celšanu tiesā TAP laikā¹⁹

Vai pret personu, attiecībā uz kuru ir ierosināts TAP, ir iespējama prasības celšana tiesā.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 3. panta pirmajai daļai TAP ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja

¹⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 12. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2019/62

parādnieks nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks. Savukārt šā panta otrā daļa noteic, ka TAP tiek uzsākts ar dienu, kad tiesā ierosināta TAP lieta, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par TAP izbeigšanu.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka TAP mērķis ir sniegt atbalstu finansiālās grūtībās nonākušam parādniekam, tiesas ceļā to aizsargājot no kreditoriem, lai parādnieks spētu reorganizēt savu saimniecisko darbību, sakārtot attiecības ar kreditoriem, un turpināt sekmīgu saimniecisko darbību.

Minētā mērķa īstenošanai pēc TAP lietas ierosināšanas parādniekam jāizstrādā TAP pasākumu plāns, kas jāsaskaņo ar kreditoru vairākumu Maksātnespējas likuma 40. panta otrajā daļā noteiktajā termiņā un jāiesniedz apstiprināšanai tiesā ne vēlāk kā nākamajā dienā pēc saskaņošanas termiņa beigām.

Visas parādnieka maksājumu saistības un to rašanās pamati, kā arī TAP piemērojamās metodes (piemēram, maksājumu saistību izpildes atlikšana) un parādnieka maksājumu saistību izpildes grafiks attiecībā uz katru kreditoru, kura atmaksas vai izpildes termiņš iestāties pirms TAP uzsākšanas vai tā laikā, tiek norādīts parādnieka izstrādātajā TAP pasākumu plānā, kas tiek saskaņots ar kreditoriem. Kreditoram saskaņā ar Maksātnespējas likumu ir tiesības izteikt savus iebildumus par attiecīgo plānu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 45. panta pirmo daļu no dienas, kad tiesa apstiprinājusi TAP pasākumu plānu, tas ir spēkā esošs, obligāts un saistošs visiem parādnieka kreditoriem.

Vienlaikus jānorāda, ka līdz ar TAP ierosināšanu tiek apturētas spriedumu izpildes lietvedības pret parādnieku, nodrošinātajam kreditoram ir aizliegts prasīt par nodrošinājumu kalpojošās mantas pārdošanu (izņemot gadījumā, ja tas var radīt būtisku kaitējumu šā kreditora interesēm), kreditoriem ir aizliegts iesniegt pieteikumu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, tiek apturēts to procentu pieaugums, kuri pārsniedz likumiskos procentus, kā arī nokavējuma naudas pieaugums (Maksātnespējas likuma 37. panta pirmā daļa).

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 6. panta 2. punktu TAP visiem kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku pirms procesa uzsākšanas. Kreditoru kopuma interešu aizsardzība nozīmē to, ka katra atsevišķa kreditora intereses nevar būt nozīmīgākas par visu pārējo kreditoru interesēm. Līdz ar to ārpus TAP pasākumu plāna īstenošanas (arī tā izstrādes un saskaņošanas laikā) kreditori nav tiesīgi prasīt no parādnieka parāda atmaksu vai citu darbību veikšanu, kas varētu būt pretējas kreditoru kopuma interesēm vai pasliktināt kreditora finansiālo stāvokli, jo visiem kreditoriem ir vienlīdzīgas tiesības uz kreditora prasījuma pēc iespējas pilnīgāku apmierināšanu Maksātnespējas likumā paredzētajā kārtībā.

Līdz ar to Maksātnespējas likums garantē parādnieka aizsardzību no kreditoru individuālām piedziņas darbībām jau ar TAP lietas ierosināšanas brīdi. Likumdevējs ir devis parādniekam laiku netraucēti sagatavot TAP pasākumu plānu, nodrošinot, ka tā izstrādes un saskaņošanas termiņā kreditori nevar vērst piedziņu uz parādnieka mantu.

Ņemot vērā minēto norādāms, ka TAP ierosināšana nav šķērslis prasības pieteikuma iesniegšanai tiesā vai uzsāktās tiesvedības turpināšanai, līdz ar to, ja starp parādnieku un kreditoru pastāv strīds par parāda esamību vai apmēru, kreditors vai pats parādnieks var

vērsties tiesā arī TAP laikā. Tomēr, gadījumā, ja kreditors ir vērsies tiesā ar prasību par parādsaistību piespiedu izpildi un šāda prasība ir apmierināta, kreditors nevarēs vērst piedziņu pret parādnieku TAP laikā atbilstoši Maksātspējas likuma 37. pantā noteiktajam.

3. JURIDISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

*Par kopīga brīdinājuma parādniekam nosūtīšanu*²⁰

Vai no Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 2. punkta izriet, ka vairāki kreditori var nosūtīt kopīgu brīdinājumu parādniekam par savu nodomu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.

Maksātnespējas likums paredz divas kreditoru grupas: nodrošinātais kreditors un nenodrošinātais kreditors. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 7. pantā pirmo daļu nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības pret parādnieku vai trešo personu ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku uz parādnieka mantu. Savukārt Maksātnespējas likuma 8. pantā noteikts, ka nenodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības nav nodrošinātas ar Maksātnespējas likuma 7. panta pirmajā daļā minētajiem nodrošinājuma līdzekļiem.

Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 2. punktā noteikts, ka parādniekam piemēro juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja parādnieks – sabiedrība ar ierobežotu atbildību vai akciju sabiedrība – nav nokārtojis vienu vai vairākas parādsaistības, no kurām pamatparāda summa atsevišķi vai kopā pārsniedz 4268 *euro* un kurām ir iestājies izpildes termiņš, un kreditors vai kreditori ir izsnieguši vai nosūtījuši uz parādnieka juridisko adresi sūtītāja apmaksātu brīdinājumu par savu nodomu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, un parādnieks triju nedēļu laikā pēc brīdinājuma nodošanas pastā komersantam nav samaksājis parādu vai nav cēlis pamatodus iebildumus pret prasījumu.

Minētā tiesību norma satur terminus "kreditors" un "kreditori", tas nozīmē, ka likumdevējs ir apzināti norādījis, ka Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 2. punktā noteikto brīdinājumu parādniekam var izsniegt vai nosūtīt gan viens, gan vairāki kreditori.

Vienlaikus norādām, ka Maksātnespējas likuma 60. panta pirmās daļas 1. un 1.¹ punktā noteikts, ka arī juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu Maksātnespējas likumā paredzētajos gadījumos tiesai var iesniegt gan viens kreditors, gan vairāki kreditori kopīgi. Kopīgs pieteikums ir labs risinājums, kā samazināt katra atsevišķa kreditora sākotnējās izmaksas, kas kreditoram rodas, iesniedzot pieteikumu, jo gan valsts nodeva, gan arī juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīts ir maksājams par katru pieteikumu, nevis par katru pieteicēju. Kopīgs pieteikums sniedz tiesai arī objektīvāku informāciju par parādnieka finansiālo stāvokli.²¹

Papildus vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas likuma 61. pantā noteikti ierobežojumi juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai. Saskaņā ar minētā panta pirmo daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu nedrīkst iesniegt nodrošinātais kreditors. Savukārt atbilstoši šī panta otrajai daļai, ja prasījums nav nodrošināts pilnībā, nodrošinātais kreditors juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt tikai nenodrošinātās prasījuma daļas apmērā.

²⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2018. gada 12. decembra vēstule Nr. 1-49n/2018/121

²¹ Jauja H. Civilprocesa likuma 363.² panta komentārs. Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 419. lpp.

No minētajām tiesību normām izriet, ka Maksātnespējas likums neaizliedz kreditoriem kopīgi sadarboties un izsniegt vai nosūtīt parādniekam brīdinājumu par savu nodomu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Arī juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu kreditori ir tiesīgi iesniegt kopīgi, ievērojot Maksātnespējas likumā noteiktos ierobežojumus.

Par tiesībām iepazīties ar juridiskās personas norēķinu konta pārskatu²²

1. Vai kreditoram juridiskās personas maksātnespējas procesā ir tiesības iepazīties ar juridiskās personas norēķinu konta pārskatu par maksātnespējas procesa laika periodu?

2. Vai administratoram juridiskās personas maksātnespējas procesā pēc kreditora pieprasījuma ir jāizsniedz parādnieka norēķinu konta izdrukas?

Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā ir definēts atklātības princips, kurš nosaka, lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Tajā pašā laikā izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm.

Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikts, ka administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Vienlaikus Maksātnespējas likuma 26. panta trešās daļas 2. punktā ir noteikts, ka administratoram ir pienākums sniegt informāciju par juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi tiesai, kreditoriem, Maksātnespējas kontroles dienestam un citām normatīvajos aktos noteiktajām personām un institūcijām.

Maksātnespējas likuma 81. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas gaitas nodrošināšanai administrators Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā ziņo kreditoriem šā panta pirmajā daļā noteiktās ziņas. Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 81. panta otro daļu administrators ziņo kreditoriem par citiem jautājumiem, kuriem ir nozīme juridiskās personas maksātnespējas procesa norisē. Tas nozīmē, ka minētā tiesību norma paplašina šī panta pirmajā daļā ietverto jautājumu loku, proti, ka kreditoram ir tiesības iepazīties arī ar cita veida informāciju.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta pirmo daļu parādnieka manta Maksātnespējas likuma izpratnē ir arī naudas līdzekļi. Tas nozīmē, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators pārvalda arī naudas līdzekļus, kurus iepriekš pārvaldīja juridiskās personas atbildīgās amatpersonas.

Ar terminu "norēķinu konts" saprot bankas kontu, kas paredzēts naudas uzglabāšanai, noguldīšanai, kā arī, lai veiktu bezskaidrās naudas norēķinus.²³ Ar norēķinu konta palīdzību var veikt maksājumus, sekot līdz un iegūt pārskatu pār naudas plūsmu, izņemt skaidru naudu,

²² Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 1. februāra vēstule Nr. 1-49n/2019/12

²³ Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=nor%C4%93%C4%B7inu%20konts&list=nor%C4%93%C4%B7inu%20konts&lang=LV> [aplūkots 2019. gada 1. februārī].

ieguldīt brīvos naudas līdzekļus, kā arī veikt citas darbības.²⁴ No minētā izriet, ka norēķinu konts satur informāciju, kas atspoguļo ar finanšu līdzekļiem veikto darbību pārskatus un juridiskās personas finansiālo stāvokli.

Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā kreditoram ir tiesības iepazīties ar juridiskās personas norēķinu konta pārskatu par maksātnespējas procesa laika periodu. Pirmkārt, pieprasītās ziņas attiecas tikai un vienīgi uz juridiskās personas maksātnespējas procesa periodu un šāda informācija nevar kaitēt parādnieka likumīgajām interesēm. Otrkārt, kreditors ir procesā iesaistīta persona. Treškārt, atbilstoši normatīvajiem aktiem, kreditoram ir tiesības kontrolēt administratora darbību, līdz ar to šādas informācijas saņemšana ir viens no veidiem, kā to realizēt. Minēto apsvērumu dēļ un ievērojot atklātības principu, ziņas, kuras nevar kaitēt juridiskās personas maksātnespējas procesam un tajā iesaistītajām personām, ir izsniedzamas kreditoram.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka informācijas izsniegšanas izvērtēšana ir administratora ekskluzīvā kompetence. Administratoram, saņemot pieprasījumu no kreditora par informācijas sniegšanu, ir jāizvērtē pieprasījuma pamatotība un mērķis, kā arī jāņem vērā atklātības princips. Papildus norādām, ka administratoram vērtējot pieprasījuma pamatotību ir jāizvērtē, vai pieprasītā informācija nesatur fizisko personu datus atbilstoši Vispārīgai datu aizsardzības regulai, vai komercnoslēpumu saskaņā ar Komerclikumu.

Par juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu²⁵

Lūgts sniegt viedokli saistībā ar juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu.

1. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 4. punktu un 60. panta otro daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt darbinieks, kuram ir vai ir bijušas darba tiesiskās attiecības ar parādnieku, ja parādnieks nav pilnībā izmaksājis darbiniekam darba samaksu, kaitējuma atlīdzību sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību vai nav veicis sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas divu mēnešu laikā no izmaksai noteiktās dienas.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.² panta otrajai daļai, iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu, darbiniekam jāpievieno dokumenti, kas apliecina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu, kā arī maksātnespējas procesa depozīta samaksu.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktu par kreditora iesniegto juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu maksājama valsts nodeva 355 euro apmērā. Civilprocesa likuma 43. panta pirmās daļas 1.² punktā noteikts, ka no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos atbrīvoti pieteikuma iesniedzēji – par juridiskās personas maksātnespējas pieteikumu, ja tiesas nolēmuma par darba samaksas piedziņu izpilde šajā likumā noteiktajā kārtībā atzīta par neiespējamu.

²⁴ Norēķinu konts. Pieejams: <https://www.seb.lv/ikdienas-pakalpojumi/konti/norekinu-konts> [aplūkots 2019. gada 1. februārī].

²⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 15. marta vēstule Nr. 1-49n/2019/31

Maksātnespējas likuma 62. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas priekšnoteikums ir juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā (t.i., 860 *euro*) Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā.

Maksātnespējas likuma 62. panta 7.¹ daļā noteikts, ka tiesa var pilnīgi vai daļēji atbrīvot darbinieku no maksātnespējas procesa depozīta samaksas, ja viņš maksātnespējas procesa pieteikumu iesniedz pēc tam, kad, piemērojot piespiedu izpildes līdzekļus, nav bijis iespējams izpildīt tiesas nolēmumu par parāda piedziņu no parādnieka un darbinieks, ievērojot viņa mantisko stāvokli, nevar iemaksāt maksātnespējas procesa depozītu.

Ievērojot minēto, darbiniekam, iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu, jārēķinās ar izmaksām līdz pat 1215 *euro* apmērā. Tomēr no maksātnespējas procesa depozīta samaksas un tiesas izdevumu (tai skaitā valsts nodevas) samaksas darbiniekus tiesa var atbrīvot gadījumā, ja darbinieks maksātnespējas procesa pieteikumu iesniedzis pēc tam, kad, piemērojot piespiedu izpildes līdzekļus, nav bijis iespējams izpildīt tiesas nolēmumu par parāda piedziņu no darba devēja.

Vienlaikus Maksātnespējas kontroles dienests informē, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.² panta 1¹. daļu maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt arī vairāki darbinieki kopā.

2. Pēc darba devēja juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas darbiniekam, kurš vēlas lūgt aprēķināt un izmaksāt naudas līdzekļus no darbinieku prasījumu garantiju fonda darbinieka prasījumu apmierināšanai, ir jāpiesaka kreditora prasījums administratoram.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 63. panta otrajai daļai, ja sprieduma izpildes lietvedība uzsākta pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, tā ir izbeidzama Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas kreditori piesaka prasījumus administratoram šajā likumā noteiktajā kārtībā.

Saskaņā ar likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 10. panta pirmās daļas 1. punktu darbinieku prasījumus pieņem, pārbauda un apkopo administrators, kas tos iesniedz Maksātnespējas kontroles dienestam. Administrators iesniedz Maksātnespējas kontroles dienestam iesniegumu par to darbinieku prasījumu apmierināšanu, kuru darba devējam pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process un kuri pieteikuši administratoram kreditora prasījumu un administrators pieņēmis lēmumu par katra kreditora prasījuma atzīšanu un iekļāvis to kreditoru prasījumu reģistrā.

Maksātnespējas kontroles dienests nepārņem darba devēja parādus darbiniekiem un darba devēja aprēķinātās summas ne vienmēr pilnā apmērā tiek segtas no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem, jo darbinieku prasījumi no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem tiek segti ierobežotā apmērā un par noteiktu periodu saskaņā ar likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 4. un 5. pantu.

Piemēram, atbilstoši likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 5. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktajam no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem apmierina darbinieku prasījumus saistībā ar darba samaksu par pēdējiem trim darba tiesisko attiecību mēnešiem 12 mēnešu periodā pirms darba devēja maksātnespējas gadījuma iestāšanās. Savukārt atbilstoši minētā likuma 5. panta pirmās daļas 2. punktā

noteiktajam no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem apmierina darbinieku prasījumus saistībā ar atlīdzību par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu, uz kuru tiesības iegūtas 12 mēnešu periodā pirms darba devēja maksātnespējas gadījuma iestāšanās.

Līdz ar to secināms, ka no darbinieku prasījumu garantiju fonda apmierināmiem darbinieku prasījumiem saistībā ar darba samaksu un atlīdzību par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu jāiekļaujas darba tiesisko attiecību periodā 12 mēnešu periodā pirms darba devēja maksātnespējas gadījuma iestāšanās.

Saskaņā ar likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 2. panta pirmo daļu darba devēja maksātnespējas gadījums iestājas dienā, kad tiesa darba devējam pasludinājusi juridiskās personas maksātnespējas procesu.

Atbilstoši likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 5. panta 2¹. daļai, ja darbinieks ir cēlis tiesā prasību pret darba devēju par tādu maksājumu piedziņu, kuri izriet no darba tiesiskajām attiecībām, tad šā panta 1., 2., 3. un 4. punktā minētais 12 mēnešu periods aizstājams ar 12 mēnešu periodu pirms darbinieka prasības celšanas tiesā, ja vienlaikus pastāv šādi priekšnosacījumi – tiesas nolēmums, ar kuru darbinieka prasība ir apmierināta, stājies spēkā pēc maksātnespējas gadījuma iestāšanās vai ne agrāk kā 12 mēnešu periodā pirms darba devēja maksātnespējas gadījuma iestāšanās, un darba tiesiskās attiecības ar darbinieku izbeigtas agrāk nekā 12 mēnešu periodā pirms darba devēja maksātnespējas gadījuma iestāšanās.

No iepriekš minētajām tiesību normām izriet, ka darbinieku prasījumus pieņem, pārbauda un apkopo administrators, kurš Maksātnespējas kontroles dienestā iesniedz informāciju par tiem darbinieku prasījumiem, kurus ir atzinis. Maksātnespējas kontroles dienests, pamatojoties uz administratora sniegto informāciju un dokumentiem saistībā ar darbinieku prasījumiem, lemj par naudas līdzekļu piešķiršanu darbinieku prasījumu apmierināšanai no darbinieku prasījumu garantiju fonda.

Maksātnespējas kontroles dienests no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem var segt darbinieku prasījumus par ierobežotu periodu – 12 mēnešiem pirms tiesa darba devējam pasludinājusi juridiskās personas maksātnespējas procesu. Savukārt gadījumā, ja darbinieks ir cēlis tiesā prasību pret darba devēju par tādu maksājumu piedziņu, kuri izriet no darba tiesiskajām attiecībām – par 12 mēnešu periodu pirms darbinieka prasības celšanas tiesā.

Darbinieku prasījumi atlikušajā daļā (daļā, kas netiek vai nevar tikt segta no darbinieku prasījumu garantiju fonda) apmierināmi Maksātnespējas likuma 118. pantā noteiktajā kreditoru prasījumu segšanas kārtībā no parādnieka mantas.

Par juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu²⁶

SIA apturēta saimnieciskā darbība, pamatojoties uz VID Nodokļu pārvaldes lēmumu. Lūgts sniegt informāciju, kam un kā kreditors var iesniegt SIA maksātnespējas procesa pieteikumu.

²⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 29. marta vēstule Nr. 1-49n/2019/35

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹ panta pirmo daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa lietu atbilstoši parādnieka, kreditora vai Maksātnespējas likuma 42. panta trešajā daļā noteiktā kreditoru vairākuma pieteikumam tiesa izskata pēc parādnieka juridiskās adreses, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.² pantam kreditors juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā norāda:

- 1) kreditora firmu (nosaukumu), tostarp arī reģistrācijas numuru un juridisko adresi;
- 2) parādnieka firmu (nosaukumu), reģistrācijas numuru un juridisko adresi;
- 3) maksātnespējas procesa pazīmi;
- 4) parādnieka juridisko adresi, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā.

Juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmes ir noteiktas Maksātnespējas likuma 57. panta pirmajā daļā. Parādniekam piemēro juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja ir kāda no šajā normā minētajām pazīmēm.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.² panta ceturto daļu, iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu, ja parādnieks nav nokārtojis vienu vai vairākas parādsaistības konkrētā apmērā un kurām ir iestājies izpildes termiņš, un kreditors vai kreditori ir izsnieguši vai nosūtījuši uz parādnieka juridisko adresi sūtītāja apmaksātu brīdinājumu par savu nodomu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, un parādnieks triju nedēļu laikā pēc brīdinājuma nodošanas pastā komersantam nav samaksājis parādu vai nav cēlis pamatodus iebildumus pret prasījumu, pieteikumam pievieno pierādījumus par prasījuma pamatojumu un apmēru, brīdinājuma par nodomu iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu kopiju, dokumentus par brīdinājuma izsniegšanu vai nosūtīšanu (kvīti par dokumenta nosūtīšanu ar sūtījuma satura apliecinājumu), kā arī pieteikumā apliecina, ka parādnieks nav pret to cēlis pamatodus iebildumus.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.² panta piekto daļu, iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu, ja parādnieks nav pilnībā izmaksājis darbiniekam darba samaksu, kaitējuma atlīdzību sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību vai nav veicis sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas divu mēnešu laikā no izmaksai noteiktās dienas, pieteikumā norāda, par kādu laikposmu nav izmaksāta darba samaksa un kaitējuma atlīdzība, un tam pievieno darba devēja izsniegtu izziņu par darba samaksas un sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēru, bet, ja darba devējs minēto izziņu nav izsniedzis, šo faktu norāda pieteikumā.

Papildus norādām, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.² panta otro daļu, iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu, kreditors pievieno dokumentus, kas apliecina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu, kā arī maksātnespējas procesa depozīta samaksu. Pretējā gadījumā maksātnespējas procesa pieteikums tiks atstāts bez virzības. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62. panta pirmo daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa ir divu minimālo mēnešalgu apmērā, kas iemaksājama Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā.

Papildus vēršam uzmanību uz ierobežojumiem juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 61. pantu juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu nedrīkst iesniegt nodrošinātais kreditors. Ja

prasījums nav nodrošināts pilnībā, nodrošinātais kreditors juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt tikai nenodrošinātās prasījuma daļas apmērā. Nenodrošinātais kreditors nav tiesīgs iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ja attiecībā uz parādnieku ir ierosināts vai tiek īstenots TAP.

Par parādnieka pārstāvja pienākumu sniegt ziņas administratoram juridiskās personas maksātnespējas procesā²⁷

1. Vai parādnieka pārstāvim visu maksātnespējas procesa gaitu ir jābūt sasniedzamam e-pasta adresē?

2. Vai viņam ir saistošs administratora pieprasījums par papildu dokumentu vai ziņu sniegšanu pēc mantas un dokumentu nodošanas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 70. panta otrajā daļā noteikto?

3. Vai administratora kompetencē ietilpst vērtējuma izdarīšana par to, vai parādnieka grāmatvedības dokumenti sniedz skaidru priekšstatu par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli.

2017. gada jūlijā pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process un par parādnieka pārstāvi iecelts tā vienīgais valdes loceklis. Ar pieņemšanas – nodošanas aktu administratoram nodoti parādnieka pārstāvja rīcībā esošie pamatlīdzekļi un dokumenti, tomēr 2018. gada maijā administrators iesniedzis tiesā pieteikumu par zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvja, pamatojoties uz to, ka nav nodoti visi dokumenti, kā rezultātā administratoram nav iespējams gūt skaidru priekšstatu par parādnieka darījumiem.

Parādnieka pārstāvim dalība juridiskās personas maksātnespējas procesā ir obligāta. Parādnieka pārstāvja pienākumi ir noteikti Maksātnespējas likuma 70. pantā. Šā panta pirmā daļa noteic, ka parādnieka pārstāvja pienākums ir ierasties uz visām kreditoru sapulcēm un tiesas sēdēm, uz kurām viņš uzaicināts, kā arī sniegt savā rīcībā esošās ziņas par parādnieku. Savukārt šā panta otrā daļa noteic parādnieka pārstāvja pienākumu sagatavot nododamās parādnieka mantas un dokumentu sarakstu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 71. pantu parādnieka pārstāvim ir pienākums sniegt ziņas administratoram un tiesai, pie tam ziņas par parādnieku jāsniedz nekavējoties, bet ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc pieprasījuma nosūtīšanas dienas. Ja parādnieka pārstāvja rīcībā nav pieprasīto ziņu, viņam nekavējoties par to jāinformē administrators vai tiesa, norādot iemeslus, kāpēc šādu ziņu viņa rīcībā nav. Parādnieka pārstāvis iesniedz pieprasītās ziņas vai attiecīgu paziņojumu par to, ka viņš nevar rakstveidā sniegt pieprasītās ziņas, apliecinot to ar parakstu.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka parādnieka pārstāvim ir jābūt sasniedzamam visā maksātnespējas procesa norises laikā. Nepieciešamība parādnieka pārstāvim tāpat kā administratoram būt sasniedzamam ir saistīta ar Maksātnespējas likumā noteiktiem pienākumiem pret maksātnespējas procesā iesaistītajām personām. Sasniedzamības tiesiskās sekas izpaužas tā, ka administratoram nav jāveic parādnieka pārstāvja meklēšana.

²⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 4. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2019/39

Paziņošanas likuma 9. panta otrā daļa cita starpā nosaka, ka dokumentu paziņo ar elektroniskā pasta starpniecību, izmantojot drošu elektronisko parakstu. Dokumentu var paziņot ar elektroniskā pasta starpniecību, neizmantojot drošu elektronisko parakstu, ja adresāts rakstveidā izteicis vēlmi saņemt dokumentu attiecīgajā veidā vai šāda iespēja paredzēta normatīvajā aktā. Dokumentu paziņo uz personas norādīto elektroniskā pasta adresi. Dokuments, kas sūtīts pa elektronisko pastu, uzskatāms par paziņotu otrajā darba dienā pēc tā nosūtīšanas.

Ministru kabineta noteikumu Nr. 286 13. punktā noteikts, ka administrators dokumentus var nosūtīt vai saņemt pa pastu vai elektroniskā veidā, vai izsniegt vai saņemt klātienē, tos reģistrējot normatīvajā aktā noteiktajā kārtībā.

Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā ir iespējams, ka maksātnespējas procesā iesaistītie dalībnieki sazinās telefoniski un vienojas par atbilstoši normatīvo aktu prasībām noformētu dokumentu nosūtīšanu elektroniskā veidā. Taču, ja šāds saziņas veids nav iespējams, administratoram nav citas iespējas, kā nosūtīt pieprasījumu, izmantojot pasta pakalpojumus Paziņošanas likuma noteiktajā kārtībā.

Parādnieka grāmatvedības dokumentu iegūšana uzskatāma par priekšnoteikumu, lai administrators varētu pildīt Maksātnespējas likumā un citos normatīvajos aktos noteiktos pienākumus. Jāatzīmē, ka, neiegūstot parādnieka grāmatvedības dokumentus, administrators nevar pilnvērtīgi izpildīt savu pienākumu attiecībā uz parādnieka mantas un saistību apzināšanu un parādnieka pārstāvju rīcības izvērtēšanu, tādējādi neiegūstot pilnīgu priekšstatu par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. No kā izriet, ka parādnieka dokumentu nenodošana vai tādu dokumentu nodošana, kas neļauj gūt skaidru priekšstatu par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli pēdējos trijos gados pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, būtiski kavē administratora pienākumu izpildi un ietekmē maksātnespējas procesa efektīvu un likumīgu norisi.

No iepriekš minētā nepārprotami izriet, ka parādnieka un tā pārvaldes institūciju pienākumu izpildes un veikto darījumu izvērtēšana ietilpst administratora kompetencē, bet administratora celtās prasības izvērtējums ietilpst tiesas kompetencē. Maksātnespējas kontroles dienests savas kompetences ietvaros nav tiesīgs vērtēt administratora celtās prasības pamatojumu pēc būtības, jo Maksātnespējas kontroles dienests saskaņā ar Maksātnespējas likuma 176. panta trešo daļu nevar izšķirt lietā pastāvošo strīdu, kas tiek risināts tiesā vispārējā kārtībā.

Par to, vai Jūs kā parādnieka pārstāvis esat ievērojis Maksātnespējas likumā noteikto ziņu sniegšanas pienākumu, var lemt tikai tiesa, vērtējot objektīvos apstākļus, kas bijuši par šķēršļiem pieprasījuma par papildu dokumentu vai informācijas sniegšanu saņemšanai, kā arī tiesas kompetencē ir vērtēt, kādu dokumentu iztrūkuma dēļ administrators ir secinājis, ka viņam nodotie dokumenti neļauj gūt skaidru priekšstatu par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli pēdējos trijos gados pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Administratoram konstatējot, ka kreditora prasījuma izvērtēšanai nepieciešama tāda informācija, kas nav tā rīcībā, bet var ietekmēt lēmumu par kreditora prasījumu, ir jāveic patstāvīgas darbības, pieprasot informāciju tām personām, kuru rīcībā nepieciešamā informācija ir, piemēram, parādnieka pārstāvim.

Ņemot vērā iepriekš minēto, parādnieka pārstāvim ir saistošs Maksātnespējas likuma 71. pantā noteiktais pienākums sniegt ziņas administratoram un tiesai neatkarīgi no tā, vai,

viņaprāt, ir izpildīts Maksātnespējas likuma 70. panta otrajā daļā noteiktais pienākums, t.i. ar pieņemšanas – nodošanas aktu administratoram ir nodota parādnieka pārstāvja rīcībā esošā parādnieka manta, organizatoriskie, personāla, grāmatvedības dokumenti un citi Maksātnespējas likumā norādītie dokumenti.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 65. panta 8. punktu administrators pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas izvērtē un ceļ tiesā prasības pret juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību. Lai arī Maksātnespējas likuma 72.¹ pantā ietvertais regulējums pieļauj iespēju administratoram necelt prasību visos gadījumos un, saskaņā ar šā panta otro daļu tikai administratora kompetencē ir izvērtēt nepieciešamību celt tiesā prasību par zaudējumu piedziņu, tomēr Maksātnespējas likuma 26. panta trešās daļas 8. punkts paredz no administratora konkrētu rīcību.

Rīgas rajona tiesa 2017. gada 2. marta spriedumā lietā Nr. C33590916 norādījusi, ka "atbilstoši Maksātnespējas likuma 72.¹ panta pirmajai daļai grāmatvedības dokumentu nenodošana vai tādu dokumentu nodošana, kas neļauj gūt skaidru priekšstatu par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli pēdējos trijos gados pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, ir atzīstama par neatļautu darbību, vainojamu rīcību".

Norādāms, ka administratora, kā maksātnespējas procesa vadītāja, ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Administratoram ar savām profesionālajām zināšanām, ievērojot Maksātnespējas likuma 72.¹ pantā noteikto tiesisko regulējumu, ir tiesības un pienākums lemt par prasības par zaudējumu piedziņu celšanu tiesā, jo tikai un vienīgi administratora rīcībā ir pilnīga un visaptveroša informācija, kuras izvērtēšana ir par pamatu konkrētā lēmuma pieņemšanai.

Vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 67. panta 13. punktu speciālista pieaicināšana ir administratora ekskluzīvā kompetence. Iepriekšminētā tiesību norma noteic administratoram tiesības pieaicināt speciālistus, lai nodrošinātu efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesu, un ar kreditoru sapulces piekrišanu segt ar to saistītās izmaksas no parādnieka vai citiem juridiskās personas maksātnespējas procesa līdzekļiem. Vienlaikus jānorāda, ka administrators, kā maksātnespējas procesa vadītājs, atbild par visiem maksātnespējas procesā pieņemtajiem lēmumiem normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Par kreditora tiesībām iepazīties ar juridiskās personas maksātnespējas procesa lietā esošo informāciju²⁸

Lūgts sniegt viedokli, vai administratoram juridiskās personas maksātnespējas procesā ir pienākums/tiesības sniegt kreditoram parādnieka bankas konta izrakstus, pilnīgi visu noslēgto līgumu kopijas, tai skaitā galvojuma, cesijas utt., rēķinus par pakalpojumiem, visu pavadzīmju kopijas.

Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā ir definēts atklātības princips, kurš nosaka, lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā

²⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 11. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2019/40

iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Tajā pašā laikā izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm.

Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikts, ka administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Vienlaikus Maksātnespējas likuma 26. panta trešās daļas 2. punktā ir noteikts, ka administratoram ir pienākums sniegt informāciju par juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi tiesai, kreditoriem, Maksātnespējas kontroles dienestam un citām normatīvajos aktos noteiktajām personām un institūcijām.

Ņemot vērā minēto un, ievērojot atklātības principu, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā informācija, kura nevar kaitēt juridiskās personas maksātnespējas procesam un tajā iesaistītajām personām, ir izsniedzama kreditoram.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka informācijas izsniegšanas izvērtēšana ir administratora ekskluzīvā kompetence. Administratoram, saņemot pieprasījumu no kreditora par informācijas sniegšanu, ir jāizvērtē pieprasījuma pamatotība un mērķis, kā arī jāņem vērā atklātības princips. Papildus norādām, ka administratoram, vērtējot pieprasījuma pamatotību, ir jāizvērtē, vai pieprasītā informācija nesatur fizisko personu datus atbilstoši Vispārīgai datu aizsardzības regulai, vai komercnoslēpumu saskaņā ar Komerclikumu.

Par zaudējumu piedziņu juridiskās personas maksātnespējas procesā²⁹

Lūgts sniegt viedokli, vai administratoram ir tiesības celt prasību par darījumu apstrīdēšanu, atsaucoties uz Civillikuma, nevis Maksātnespējas likuma tiesību normām, kā arī, par kādu periodu ir atprasāma dāvinātā manta Maksātnespējas likuma 97. panta pirmās daļas izpratnē.

Tāpat lūgts sniegt viedokli, par kādu periodu juridiskās personas maksātnespējas procesā administratoram jāvērtē dokumenti, lai vēlāk celtu prasību pret personām, kuras nodarījušas zaudējumus juridiskajai personai (Maksātnespējas likuma 65. panta 8. punkts, 93. panta otrā daļa).

Lūgts sniegt viedokli, no kura brīža uzskatāms, ka persona ir nodarījusi zaudējumus.

Lūgts sniegt viedokli par to, ja ar nodokļa auditu (pamatparāds, nokavējuma nauda un soda nauda) ir uzlikts pienākums juridiskajai personai samaksāt nodokļus un audits ir stājies spēkā, vai šajā gadījumā, ceļot prasību par zaudējumiem pret juridiskās personas valdi, jēdzienā "zaudējumi" ietilpst arī nodokļu pamatparāds vai zaudējums šajā gadījumā uzskatāms tikai nokavējuma nauda un soda nauda.

[1] Maksātnespējas likuma 1. pantā noteikts, ka likuma mērķis ir veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesisko regulējumu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 96. panta pirmās daļas 2. punktu administratoram ir pienākums izvērtēt parādnieka darījumus un celt tiesā prasību par attiecīgā darījuma atzīšanu

²⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 27. maija vēstule Nr. 1-49n/2019/53

par spēkā neesošu neatkarīgi no šā darījuma veida, ja tas noslēgts triju gadu laikā pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas un tādējādi parādniekam ir nodarīti zaudējumi, turklāt persona, ar kuru vai kurai par labu noslēgts darījums, zināja vai tai bija jāzina par šādu zaudējumu nodarīšanu. Minētā tiesību norma norāda, ka darījuma apstrīdēšanas termiņš ir trīs gadi pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Civillikuma 1415. pantā noteikts, ka neatļauta un nepieklājīga darbība, kuras mērķis ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem, vai kura vērsta uz to, lai apietu likumu, nevar būt par tiesiska darījuma priekšmetu; tāds darījums nav spēkā.

Saskaņā ar Civillikuma 1895. pantu visas saistību tiesības, kuras nav noteikti izņemtas no noilguma ietekmes un kuru izlietošanai nav likumā noteikti īsāki termiņi, izbeidzas, ja tiesīgā persona tās neizlieto desmit gadu laikā.

No juridiskās tehnikas viedokļa Civillikuma 1415. pants un tam analogie panti, ir kā tiesību normā ietverts princips, kura piemērošana notiek tad, kad attiecīgajai tiesiskajai attiecībai nav likumā paredzēts speciāls regulējums. Līdz ar to Civillikuma 1415. pants ir vērtējams kā vispārējā tiesību norma, kas piemērojama tiktāl, ciktāl attiecību neregulē speciālā norma.³⁰

Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9. panta sestās daļas 2. punktā norādīts, ka vienāda juridiska spēka vispārējo un speciālo tiesību normu, vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma. Papildus juridiskajā literatūrā ir norādīts, ja konstatēta pretruna starp normatīvajos aktos ietvertajām vispārējām un speciālajām tiesību normām, vispārējā tiesību norma ir spēkā tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma.³¹ Administratora pilnvaras (tiesības un pienākumus) juridiskās personas maksātnespējas procesā nosaka speciāls likums – Maksātnespējas likums.

No minētā izriet, ka administratoram ir jāievēro Maksātnespējas likuma normas tiktāl, ciktāl tās regulē kāda institūta darbību, t.sk., darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, vienlaikus neaprobežojot Civillikumā esošo regulējumu, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikto.

[2] Maksātnespējas likuma 97. panta pirmajā daļā noteikts, ka administratoram ir pienākums izvērtēt un celt tiesā prasību par parādnieka dāvinātās mantas vai tās daļas atdošanu atbilstoši Civillikuma 1927. panta noteikumiem. Saskaņā ar Civillikuma 1927. pantu manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi. Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādus, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, nevien viņa kreditori var prasīt sev apmierinājumu no viņa dāvanas, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu. Noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši.

Ņemot vērā Maksātnespējas likuma 97. pantā un Civillikuma 1927. pantā noteikto ir atzīstams, ka pamats dāvinājuma līguma atzīšanai par spēkā neesošu ir tādu apstākļu

³⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojums 2008. gads "Par Civillikuma 1415. panta piemērošanu". Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojuumi/civiltiesibas>

³¹ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J. Neimanis, 2004, 167. lpp.

konstatēšana, uz kuriem norādīts Civillikuma 1927. pantā kā uz apstākļiem, kas pieļauj dāvinātāja parādu atprasīšanu no dāvanas.³²

Maksātnespējas likuma 97. panta trešajā daļā noteikts, ka darījumam, kurš noslēgts triju gadu laikā pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas vai pēc tās un kurā pušu savstarpējo saistību nevienlīdzība norāda, ka faktiski izdarīts dāvinājums, piemērojami noteikumi par bezatlīdzības darījumu.

Administratoram ir pienākums izvērtēt un celt prasību par parādnieka dāvinātās mantas vai tās daļas atdošanu, jo īpaši izvērtējot šo darījumu ietekmi uz maksātnespējas procesa iestāšanos, kā arī ņemot vērā Maksātnespējas likuma 26. panta otrajā daļā noteikto.

Vēršam uzmanību, ka Civillikuma 1927. pantā aprakstītā prasība ir iespējama arī ārpus maksātnespējas procesa, kreditoram (prasītājam) ar savu prasījumu vērsties pret dāvinātāju.³³

[3] Maksātnespējas likuma 65. panta 8. punktā noteikts, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators izvērtē un ceļ tiesā prasības pret juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem un kapitālsabiedrības dalībniekiem (akcionāriem) par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību, kā arī pret personālsabiedrības personiski atbildīgajiem biedriem sakarā ar viņu pienākumu ar savu mantu atbildēt par personālsabiedrības saistībām.

Minētā tiesību norma nosaka administratoram pienākumu celt tiesā prasības pret juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem un kapitālsabiedrības dalībniekiem (akcionāriem) u.c., par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību, līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administratoram ir jāizvērtē tie dokumenti, attiecībā uz kuriem nav iestājies prasības iesniegšanas noilguma termiņš.

[4] Civillikuma 1770. pantā noteikts, ka ar zaudējumu jāsaprot katrs mantiski novērtējams pametums. Juridiskajā literatūrā ar jēdzienu "zaudējums" saprot jebkādu mantas samazinājumu, zudumu vai bojājumu, kā arī peļņas atrāvumu, papildu izdevumus un citas mantiski novērtējamas tiesību aizskāruma sekas.³⁴ Ņemot vērā maksātnespējas procesa mērķi un principus, tostarp - maksimāli apmierināt kreditoru prasījumus, par zaudējumiem uzskatāmas jebkuras kaitīgās sekas, kas samazina parādnieka mantu vai palielina parādnieka saistības. Līdz ar to jebkurš civiltiesiskā pārkāpuma rezultātā radies mantiski novērtējams zudums ir uzskatāms par zaudējumu Civillikuma 1770. panta izpratnē.³⁵

Atbilstoši Civillikuma 1896. pantam noilgums sāk tecēt ar to dienu, kurā prasījums ir tā nodibināts, ka pret parādnieku, kas nav izpildījis savu pienākumu, nekavējoties var celt prasību, kaut arī tomēr vēl nebūtu ne parādnieks liedzis izpildīt, ne arī kreditors viņam to atgādinājis.

Iztulkojot minētās tiesību normas saturu, Senāts 2016. gada 3. novembra spriedumā lietā Nr. SKC-274/2016 (C28140908) norādījis, ka pēc vispārēja noilguma termiņš skaitāms no prasījuma tiesības nodibināšanas brīža un nav izšķirošas nozīmes, vai prasījuma tiesība izriet no saistībām, noziedzīga nodarījuma, vai jaukta pamatojuma.

Ja likumā nav noteikts cits noilguma tecējuma sākuma termiņš (kā, piemēram,

³² Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2013. gada 8. oktobra spriedums lietā Nr. C24167612.

³³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 30. augusta spriedums lietā Nr. C31302315, SKC-179/2018.

³⁴ Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 208. lpp.

³⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 26. janvāra spriedums lietā Nr. C04275908, SKC-20/2017.

1633., 1634. pantā), tad vadās no principa, ka noilgums sāk tecēt ar brīdi, kad kreditors uzzinājis vai viņam vajadzēja uzzināt par tiesību pārkāpumu.³⁶ Tādējādi vispārīgi noteicošais brīdis noilguma tecējuma iesākumam ir tieši tiesību pārkāpuma (aizskārums) brīdis.³⁷

Vienlaikus Civillikuma 1902. pantā noteikts, ka tiesības izlietošana, ceļot prasību tiesā vai griežoties pie šķīrējtiesas, pārtrauc noilgumu, pie kam jau notecējušais laiks vairs nav ieskaitāms un sāk tecēt jauns noilguma termiņš. Noilguma pārtraukums, atšķirībā no noilguma apturēšanas (Civillikuma 1898. pants), nozīmē to, ka ar pārtraukuma brīdi sāk tecēt jauns noilguma termiņš.³⁸ Saskaņā ar Civillikuma 1904. pantu prasības celšana pārtrauc visas saistību tiesības noilgumu, kaut arī tā būtu papriekš celta tikai par šās tiesības noteiktu daļu.

Komerclikuma 170. panta pirmā daļa noteic, ka sabiedrības kreditors, kurš nevar panākt sava prasījuma apmierināšanu no sabiedrības, gada laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas var celt prasību sabiedrības labā pret šā likuma 166. - 169. pantā minētajām personām, kuras nodarījušas zaudējumus sabiedrībai un nav tos atlīdzinājušas. Senāts norādīja, ka īpaša nozīme Komerclikuma 170. pantam ir maksātnespējas procesā, kad maksātnespējīgās sabiedrības kreditori var celt prasību sabiedrības labā pat tad, ja administrators to neceļ. Minētā tiesību norma piešķir tiesības sabiedrības kreditoram aizstāvēt savas intereses, pēc savas iniciatīvas ceļot prasību pret tiem subjektiem, kas tieši kreditora priekšā neatbild, taču likums tiem nosaka atbildību sabiedrības priekšā.³⁹

Turklāt zaudējumu apmēra izvērtēšana, noteikšana un prasības celšana tiesā ir administratora ekskluzīvā kompetence.

Par administratora rīcību gadījumā, ja juridiskās personas maksātnespējas procesā nav pieteikti kreditoru prasījumi⁴⁰

Parādnieka maksātnespējas pieteikumu iesniedzis parādnieka likvidators. Līdz iesnieguma nosūtīšanas dienai administrators nav saņēmis nevienu kreditora prasījumu. Bankrota procedūras ietvaros tiesa ir apmierinājusi administratora prasību pret parādnieka pārstāvi par sabiedrības pamatkapitāla apmaksu. Tiesas spriedums ir stājies likumīgā spēkā. Parādnieka pārstāvis bankrota procedūras laikā nav atbildējis uz administratora pieprasījumu par informācijas un dokumentu nodošanu, nav piedalījies arī tiesas procesā. Parādniekam nav konstatēta manta, kā arī nav konstatēti nekādi citi aktīvi.

Lūgts sniegt viedokli par iespēju un kārtību, kādā iespējams izbeigt parādnieka maksātnespējas procesu, un par to, vai šādā situācijā, kad parādniekam nav kreditoru, ir nepieciešams iesniegt izpildu rakstu piespiedu izpildei, un kādas darbības veikt ar iegūtajiem līdzekļiem piedziņas veiksmīgas realizācijas gadījumā.

Maksātnespējas likuma 4. panta pirmajā daļā ir definēts juridiskās personas maksātnespējas procesa mērķis, nosakot, ka juridiskās personas maksātnespējas process ir

³⁶ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 360.-361. lpp.

³⁷ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 24. aprīļa spriedums lietā Nr. C04394710, SKC-46/2019.

³⁸ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 362. lpp.

³⁹ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 21. jūnija lēmums lietā Nr. SKC-2020/2013.

⁴⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 5. marta vēstule Nr. 1-57n/2019/510

tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Juridiskās personas maksātnespējas procesā tiek realizētas kreditoru intereses saņemt parādnieka nenokārtoto saistību izpildi. Priekšnoteikums parādnieka kreditoriem, lai realizētu savas tiesības maksātnespējas procesa ietvaros, ir Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā pieteikt kreditora prasījumu. Proti, maksātnespējas procesa ietvaros tiek segti tikai to parādnieka kreditoru prasījumi, kuri pieteikti noteiktajā kārtībā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73. panta pirmo daļu kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Savukārt, šī panta otrajā daļā noteikts, ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Maksātnespējas likumā nav noteikta ne procedūra, ne sekas situācijai, kad juridiskās personas maksātnespējas procesā netiek pieteikts neviens kreditora prasījums. Vienlaikus, ja parādnieka maksātnespējas procesā noteiktajā termiņā nav pieteikti kreditora prasījumi, tad nepastāv arī prasījumi, kuri jāapmierina. Ņemot vērā, ka parādnieka maksātnespējas procesa pieteikumu iesniedza parādnieka likvidators, no kā varētu izdarīt secinājumu, ka parādnieka nolūks vairs nav nodarboties ar saimniecisko darbību, kā arī to, ka maksātnespējas procesā nevar tikt realizētas kreditoru intereses, jo tajā nav kreditoru, tad, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, administratoram ir vērtējams jautājums par maksātnespējas procesa izbeigšanu, ja vien administrators ir veicis visas citas procesā veicamās darbības.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹⁴ panta pirmās daļas 6. punktu pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas tiesa, pamatojoties uz attiecīgu pieteikumu, lemj par maksātnespējas procesa izbeigšanu. Līdz ar to norādāms, ka tiesas kompetencē ir vērtēt attiecīgos apstākļus parādnieka maksātnespējas procesa izbeigšanai.

Attiecībā uz tiesas nolēmumu iesniegšanu piespiedu izpildē vērtējams ir jautājums par šīs darbības nepieciešamības lietderību. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 6. panta 5. punktā ietvertu maksātnespējas procesa efektivitātes principu, procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi. Savukārt atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka parādnieka maksātnespējas procesā administratora rīcībai jābūt vērstai uz to, lai tiktu sasniegts Maksātnespējas likuma 1. pantā noteiktais likuma mērķis – veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi. Ja parādnieka maksātnespējas procesā nav konstatētas saistības, tad nav nepieciešams veikt darbības, kas formāli paildzina maksātnespējas procesa norisi. Maksātnespējas likuma 6. panta 6. punktā ir definēts apgrozības ātruma princips, kas noteic, ka maksātnespējas procesa uzdevums ir uzturēt komercietiskās apgrozības ātrumu. Parādnieka mantas realizācija veicama, lai pēc iespējas ātrāk nodrošinātu tās atgriešanos komercietiskajā apriņķī. Līdz ar to atzīstams, ka juridiskās

personas maksātnespējas procesa jēga ir ne tikai kreditoru prasījumu apmierināšana, bet arī tādu juridisko personu, kas sava finansiālā stāvokļa dēļ nav spējīgas piedalīties civiltiesiskajā apgrozībā, izslēgšana no civiltiesiskās aprites.

Savukārt, ja parādnieka maksātnespējas procesā tiek atgūti naudas līdzekļi, tad tie novirzāmi atbilstoši Maksātnespējas likuma 118. pantam, kurā noteikta kreditoru prasījumu segšanas kārtība juridiskās personas maksātnespējas procesā. Saskaņā ar iesniegumā minētajiem apstākļiem teorētiski iespējams, ka pēc maksātnespējas procesa izmaksu segšanas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 118. panta pirmo daļu, būtu apmierināmi prasījumi atbilstoši Maksātnespējas likuma 118. panta desmitajai daļai, kas noteic, ka parādnieka naudas līdzekļi, kas paliek pāri pēc šajā pantā norādīto juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu segšanas un kreditoru prasījumu apmierināšanas, tiek sadalīti parādnieka dalībniekiem (akcionāriem) vai biedriem proporcionāli katra ieguldījuma lielumam (...).

Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratora kā maksātnespējas procesa vadītāja, ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai, atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai, nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas kontroles dienests administratora vietā neizdara secinājumus par to, kā rīkoties konkrētajā situācijā, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Par informācijas sniegšanu kreditoram⁴¹

Ar tiesas spriedumu pasludināts SIA maksātnespējas process un iecelts administrators (turpmāk šajā skaidrojumā – iepriekšējais administrators). Savukārt ar tiesas lēmumu maksātnespējas procesā iecelts jauns parādnieka administrators.

Administrators saņēmis parādnieka nenodrošinātā kreditora SIA "X" elektronisko pasta vēstuli ar lūgumu iepazīties ar parādnieka konta apgrozījumu no parādnieka maksātnespējas procesa uzsākšanas dienas.

Lūgts Maksātnespējas kontroles dienestam sniegt viedokli kā administratoram rīkoties minētajā situācijā, vai administratoram ir jāsniedz šāda informācija kreditoram. Kā arī, vai administratoram ir jāmeklē un jāpieprasa no trešajām personām kreditora pieprasītā informācija uz sava, t.i., administratora rēķina, ņemot vērā to, ka parādnieka maksātnespējas procesa lieta ir pārņemta no cita administratora.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 63. panta pirmās daļas 2. punktu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka pārvaldes institūciju darbība tiek apturēta, un parādnieka pārvaldīšanu veic administrators. Maksātnespējas likuma 95. panta trešajā daļā noteikts, ka administrators pārvalda mantu kā krietns un rūpīgs saimnieks. Savukārt Maksātnespējas likuma 95. panta ceturtajā daļā noteikts, ka naudas līdzekļi, kurus administrators saņem, pārvaldot parādnieka mantu, noguldāmi kredītiestādes parādnieka kontā. Maksātnespējas likuma 111. panta piektajā daļā noteikts, ka naudas līdzekļi, kas saistīti ar parādnieka mantas pārdošanu, ieskaitāmi parādnieka kontā. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka Maksātnespējas likums tieši noteic, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas

⁴¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 29. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2019/977

procesa pasludināšanas līdz juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanai administrators pārvalda parādnieka kontu, kurā noguldāmi naudas līdzekļi, kurus administrators saņem, pārvaldot parādnieka mantu. Juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros administrators veic visa veida darbības ar naudas līdzekļiem, izmantojot parādnieka norēķinu kontu. Tajā skaitā tikai parādnieka norēķinu kontā ir iemaksājami naudas līdzekļi, kas saņemti parādniekam piederošās mantas pārdošanas rezultātā. Norādāms, ka minēto tiesību normu mērķis ir nodrošināt kreditoru uzticību administratora veiktajām darbībām juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, kā arī kreditoriem sniegt papildu iespēju iegūt informāciju par administratora darbību, kas veiktas ar parādnieka naudas līdzekļiem, pamatotību. Vienlaikus administratoram ir pienākums nodrošināt juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros veikto darbību, tajā skaitā arī to darbību, kas saistītas ar parādnieka naudas līdzekļu pārvaldību, caurskatāmību.

Maksātnespējas likuma 24. panta otrajā daļā noteikts, ka ja iepriekšējais administrators atkāpjas vai tiek atcelts no juridiskās personas maksātnespējas procesa vai fiziskās personas maksātnespējas procesa, tiesas noteiktajā termiņā, kas nedrīkst būt ilgāks par 10 dienām, iepriekšējais administrators sastāda dokumentu un mantas pieņemšanas un nodošanas aktu, ko paraksta iepriekšējais administrators un jaunais administrators. Ievērojot minēto secināms, ka administratoram pārņemot parādnieka dokumentus un mantu no iepriekšējā administratora bija jāpārņem arī parādnieka norēķinu konts.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 1. panta un 26. panta otrās daļas prasībām, nodrošinot maksātnespējas procesa efektīvu un likumīgu norisi, administratoram ir pienākums nodrošināt kreditoru tiesību aizsardzību, tajā skaitā, nodrošināt kreditoriem iespēju patstāvīgi aizsargāt savas intereses, izmantojot Maksātnespējas likumā noteiktos tiesiskos līdzekļus. Šī mērķa sasniegšanai administratoram ir pienākums nodrošināt maksātnespējas procesa caurspīdīgumu un kreditoru tiesību aizsardzībai nepieciešamās informācijas par maksātnespējas procesu, kā arī konkrētu kreditoru tiesību aizsardzībai nepieciešamo dokumentu pieejamību kreditoriem.

Maksātnespējas likumā ir paredzēta noteikta kārtība, kas maksātnespējas procesā iesaistītajām personām ļauj īstenot savas likumiskās tiesības. Cita starpā, tā paredz, ka maksātnespējas procesā iesaistītās personas var vērsties pie administratora ar informācijas pieprasījumu atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta trešās daļas 2. punktā noteiktajam, norādot kādu informāciju vēlas saņemt. Turklāt norādāms, ka administratora nepamatots atteikums sniegt kreditoram pieprasīto informāciju vai nodrošināt kreditoram iespēju iepazīties ar pieprasīto informāciju vai dokumentiem, rada neuzticību maksātnespējas procesa norises atklātībai, likumībai un efektivitātei.

Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā ir nostiprināts maksātnespējas procesa atklātības princips, kas nosaka, ka, lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm. No minētā izriet, ka atklātības princips nav absolūts un tas nenosaka obligātu pienākumu administratoram maksātnespējas procesa ietvaros padarīt pieejamu jebkura veida informāciju. Administratora ekskluzīvajā kompetencē ir izvērtēt, vai pieprasītās informācijas uzrādīšana un izsniegšana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm vai kādai citai personai. Lai veiktu minēto izvērtējumu, administratoram ir jāsamēro maksātnespējas procesa mērķis –

veicināt finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildi, kreditoru likumīgās intereses un parādnieka un citu personu tiesības.

Ievērojot minēto, norādāms, ka, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, administrators var, un, ievērojot atklātības principa nozīmi maksātnespējas procesā, vajadzētu uzrādīt parādnieka kreditoram parādnieka bankas izdrukas, ja šo dokumentu uzrādīšana nekaitē parādnieka, citu kreditoru vai kādas citas personas likumīgajām interesēm.

Attiecībā uz informācijas sniegšanu kreditoram, kas var radīt administratoram papildu izmaksas norādāms turpmākais. Kā jau iepriekš minēts, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 24. panta otro daļu, administrators pārņemot parādnieka mantu un dokumentāciju no iepriekšējā administratora, pārņem arī parādnieka norēķinu kontu, līdz ar to nav saprotams, kādas izmaksas administratoram varētu rasties sniedzot parādnieka kreditora pieprasīto informāciju. Tomēr gadījumā, ja kreditora pieprasītās informācijas sniegšana administratoram rada papildu izmaksas, norādāms, ka nav objektīvu pamatojuma, kādu apsvērumu dēļ kreditora vēlme iegūt informāciju būtu jāfinansē administratoram. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administratoram būtu attiecīgais kreditors jāinformē par iespējamajām izmaksām un jāvienojas ar kreditoru par šo izmaksu segšanas kārtību.

Par mantas pārdošanas plānu juridiskās personas maksātnespējas procesā⁴²

Ar tiesas spriedumu pasludināts SIA maksātnespējas process un iecelts administrators. Administrators parādnieka maksātnespējas procesā sastādījis un nosūtījis kreditoriem un parādnieka pārstāvjiem parādnieka mantas pārdošanas plānu (turpmāk šajā skaidrojumā – Plāns). Iebildumi vai priekšlikumi par Plānu netika saņemti. Līdz ar to, Plāns uzskatāms par saskaņotu. Administrators no kreditora un parādnieka pārstāves saņēma iesniegumu ar priekšlikumu grozīt Plānu. Ievērojot minēto kreditors un parādnieka pārstāve lūdz administratoru apturēt Plāna izpildi (daļā par transportlīdzekļu pārdošanu) līdz jauna Plāna saskaņošanas brīdim vai izteikto priekšlikumu noraidīšanai, kā arī piesaistīt naudas līdzekļus un norakstīt kreditora prasījumus, kas atbilsts TAP pazīmēm.

Iesniegumā lūgts Maksātnespējas kontroles dienestam sniegt viedokli par sekojošiem jautājumiem:

- 1) vai administrators ir tiesīgs apturēt Plāna izpildi (vismaz daļā par transportlīdzekļu pārdošanu) līdz jauna Plāna izstrādāšanai un saskaņošanai;*
- 2) vai ir iespējams, ņemot vērā priekšlikumus, tiesiski veikt šāda veida Plāna grozījumus;*
- 3) vai šajā gadījumā administratoram nav pienākums/tiesības iesniegt pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu un TAP pasludināšanu.*

[1] Maksātnespējas likuma 111. panta pirmajā daļā noteikts, ka administrators divu mēnešu laikā no juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas sastāda parādnieka mantas pārdošanas Plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 113. panta otro daļu administrators nekavējoties pēc šā likuma

⁴² Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 7. maija vēstule Nr. 1-57n/2019/1020

111. panta pirmajā daļā minētā termiņa beigām šajā likumā noteiktajā kārtībā nosūta visiem kreditoriem, parādnieka pārstāvim un galvniekam Plānu.

Savukārt, Maksātnespējas likuma 113. panta trešajā daļā noteikts, ka kreditoram un parādnieka pārstāvim 15 dienu laikā no dienas, kad nosūtīts Plāns, ir tiesības iesniegt administratoram priekšlikumu par parādnieka mantas pārdošanu kā lietu kopību. Katram kreditoram ir tiesības iebilst pret administratora priekšlikumu par neieķīlātās parādnieka mantas pārdošanas veidu, piedāvāto prasījumu cedēšanu un plānotajām juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksām. Turklāt, Maksātnespējas likuma 113. panta ceturtajā daļā noteikts, ja administrators, izvērtējot saņemtos iebildumus, atzīst tos par pamatotiem, viņš atbilstoši precizē Plānu un paziņo par to iesaistītajām pusēm. Ja administrators saņemtos iebildumus neatzīst par pamatotiem, viņš sniedz motivētu atbildi iesniedzējam.

Līdz ar to, norādāms, ka kreditoriem, saņemot Plānu, ir tiesības Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā izteikt iebildumus, kurus izvērtējot, administrators, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 113. panta ceturto daļu, var atzīt par pamatotiem un precizēt Plānu, vai atzīt tos par nepamatotiem.

Papildus norādāms, ka likumdevējs kreditora tiesisko interešu aizsardzībai ir noteicis rīcības modeli gadījumos, ja kreditors nepiekrīt administratora pieņemtajam lēmumam, proti, ierosināt kreditoru sapulces sasaukšanu, apstrīdēt administratora rīcību, vērsties tiesā ar prasību pret administratoru par nodarītajiem zaudējumiem (Maksātnespējas likuma 84. pants). No iesniegumā minētā secināms, ka kreditors un parādnieka pārstāve parādnieka maksātnespējas procesā nav izmantojuši Maksātnespējas likumā noteikto kārtību savu interešu aizsardzībai, jo nav iesnieguši iebildumus administratoram 15 dienu laikā no dienas, kad Plāns.

Līdz ar to, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, kreditori, t.sk. kreditors un parādnieka pārstāve ir izteikuši piekrišanu par Plānā norādītajam.

[2] Atbilstoši Maksātnespējas likuma 114. panta piektajai daļai administrators uzsāk parādnieka mantas pārdošanu atbilstoši Plānā ieteiktajam pārdošanas veidam ne agrāk kā divas nedēļas pēc Plāna nosūtīšanas kreditoriem, parādnieka pārstāvim un galvniekam, bet ne vēlāk kā nedēļu pēc tam, kad Plāns uzskatāms par saskaņotu.

Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratoram ir saistoši likumā noteiktie termiņi, kas noteikti ar mērķi nodrošināt savlaicīgu maksātnespējas procesa norisi un novērst maksātnespējas procesa novilcināšanu.

Papildus norādāms, ka administrators konkrētā maksātnespējas procesā izvēlas veicamo pasākumu kopumu, lai sekmīgi īstenotu maksātnespējas procesa mērķus. Šajā sakarā norādāms, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 4. panta pirmajai daļai, maksātnespējas procesa mērķis ir segt kreditoru prasījumus, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Vadoties no šī aspekta, nerodas šaubas, ka kreditoru interesēs ir realizēt parādniekam piederošo mantu maksātnespējas procesā tā, lai pēc iespējas lielākā apmērā atgūtu parādnieka līdzekļus, un no tiem segtu kreditoru prasījumus.

Maksātnespējas kontroles dienests vērs uzmanību, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 113. panta septītajai daļai, ja nav iespējama Plāna izpilde, administrators nekavējoties informē par to kreditorus, nosūtot precizēto Plānu. Precizēto Plānu saskaņo šā panta trešajā un ceturtajā daļā noteiktajā kārtībā.

Ievērojot minēto, norādāms, ka administrators bija tiesīgs uzsākt parādnieka mantas pārdošanu atbilstoši Plānā norādītajam, jo kreditori nav izteikuši iebildumus Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā.

Gadījumā ja, nav iespējama Plāna izpilde, administrators ir tiesīgs apturēt Plāna izpildi līdz jauna Plāna izstrādāšanai un saskaņošanai, precizējot Plānu Maksātnespējas likumā noteiktajā kartībā.

[3] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 72. panta pirmo daļu, par ieinteresētajām personām attiecībā pret parādnieku atzīstamas šādas personas: 1) parādnieka dalībnieki (akcionāri) vai personālsabiedrības biedri, pārvaldes institūciju locekļi; 2) prokūrists un komercpilnvarnieks; 3) persona, kura sastāv ar parādnieka dibinātāju, dalībnieku (akcionāru) vai personālsabiedrības biedru, pārvaldes institūciju locekļiem laulībā, radniecībā vai svainībā līdz otrajai pakāpei; 4) kreditors, kas atrodas vienā koncernā ar parādnieku.

No iesniegumā minētā izriet, ka parādniekam ir tikai viens dalībnieks, kurš vienlaicīgi ir arī ieinteresētā persona saskaņā ar Maksātnespējas likuma 72. panta pirmās daļas 1. punktu. Turklāt, arī parādnieka kreditora valdes loceklis iespējams ir atzīstams par ieinteresēto personu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 72. panta pirmās daļas 2. punktu.

Ņemot vērā minētos apsvērumus, pastāv risks, ka kreditors un parādnieka dalībniece maksātnespējas procesā varētu darboties pretēji parādnieka un kreditoru kopuma interesēm. Līdz ar to, kreditors un parādnieka dalībniece būtu pakļaujami ierobežojumiem, ko rada ieinteresētās personas statuss.

Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratoram būtu jāizvērtē, vai parādnieka dalībniece un kreditora valdes loceklis nav personiski vai mantiski ieinteresēti parādnieka maksātnespējas procesā, un tikai tad būtu jāpieņem lēmumu par parādnieka Plāna grozīšanu, ievērojot iesniegumā minētos priekšlikumus.

[4] Maksātnespējas likuma XIX nodaļā noteikts, kādos gadījumus pieļaujama pāreja no juridiskās personas maksātnespējas procesa uz TAP.

Maksātnespējas likuma 107. panta pirmajā daļā noteikts, ka TAP parādniekam piemērojams, ievērojot ĀTAP noteikumus. Šādā gadījumā iesniegt pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, TAP pasludināšanu, kā arī izstrādāt TAP pasākumu plānu ir tiesīgi: 1) parādnieka pārstāvis; 2) administrators; 3) pret parādnieku citā dalībvalstī uzsāktajā Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 3. panta 1. punktā noteiktajā maksātnespējas procedūrā iesaistītais administrators; 4) kreditors vai kreditoru grupa. Savukārt Maksātnespējas likuma 107. panta otrajā daļā noteikts, ka TAP pasākumu plāns uzskatāms par atbalstītu, ja to saskaņojis šā likuma 42. panta trešajā daļā noteiktais kreditoru vairākums.

TAP mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās. Minētā mērķa īstenošanai jāizstrādā TAP pasākumu plāns, kas jāaskaņo ar kreditoru vairākumu.

Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratoram jāpieņem lēmums par parādnieka maksātnespējas procesa izbeigšanu un TAP pasludināšanu, izvērtējot parādnieka spējas TAP laikā turpināt veikt aktīvu saimniecisko darbību, maksāt TAP izdevumus un izpildīt TAP pasākumu plānā paredzētos maksājumus kreditoriem.

Papildus Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratora kā maksātnespējas procesa vadītāja, ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai,

atbilstoši Maksātspējas likuma 26. panta otrajai daļai, nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātspējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to vēršam uzmanību, ka Maksātspējas kontroles dienests administratora vietā neizdara secinājumus par to, kā rīkoties konkrētajā situācijā, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

4. FIZISKĀS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

Par fiziskās personas maksātspējas procesa piemērošanu personai, kura nestrādā un saņem invaliditātes pensiju⁴³

Lūgts sniegt skaidrojumu, vai personai, kura nestrādā un saņem invaliditātes pensiju, var piemērot fiziskās personas maksātspējas procesu.

Fiziskās personas maksātspējas procesa priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātspējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā (2018. gadā 860 euro) Maksātspējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā. Turklāt fiziskā persona neatkarīgi no sava mantiskā stāvokļa no depozīta iemaksas netiek atbrīvota.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktu par fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikuma iesniegšanu maksājama valsts nodeva 70 euro apmērā. Tomēr saskaņā ar Civilprocesa likuma 43. panta ceturto daļu tiesa vai tiesnesis, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, pilnīgi vai daļēji atbrīvo to no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos, kā arī atliek valsts ienākumos piespriesto tiesas izdevumu samaksu vai sadala to termiņos (tiesas izdevumos ietilpst valsts nodeva, kancelejas nodeva un ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi). Tātad persona vienlaikus ar prasības pieteikuma iesniegšanu var lūgt tiesu to atbrīvot no tiesas izdevumu samaksas, sniedzot ziņas par savu mantisko stāvokli un pievienojot arī attiecīgus pierādījumus. Piemēram, ja personai ir piešķirts trūcīgas vai maznodrošinātas personas statuss, šīs ziņas noteikti ir jāsniedz tiesai, norādot, ka pašvaldība pirms attiecīgā statusa piešķiršanas ir vispusīgi izvērtējusi personas mantisko stāvokli. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka atbrīvošana no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos ir paredzēta tikai izņēmuma gadījumos, kad tiešām tiek konstatēti tādi apstākļi, kas liecina, ka konkrētās fiziskās personas mantiskais stāvoklis neļauj tai īstenot tiesības uz tiesu likumā noteiktā valsts nodevas lieluma dēļ.

Fiziskās personas maksātspējas process sastāv no divām secīgām procedūrām: bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta (izņemot Civilprocesa likumā noteikto mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu), un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai. Savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā, kad tiek īstenots parādnieka sastādītais saistību dzēšanas plāns, parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem pēc nodokļu samaksas. Taču, neatkarīgi no parādnieka faktiskajiem ienākumiem, novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas pirms nodokļu samaksas, proti, 2018. gadā 143,33 euro.

Maksātspējas likumā nav noteikts, ka parādniekam jābūt nodarbinātam, tomēr tajā pašā laikā ienākumu gūšana ir priekšnoteikums saistību dzēšanas procedūras piemērošanai un tādējādi arī sekmīgai fiziskās personas maksātspējas procesa pabeigšanai. Pretējā gadījumā parādniekam saistību dzēšanas procedūra var netikt piemērota vai parādnieks var netikt atbrīvots no fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām, ja viņš nav veicis saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības.

⁴³ Maksātspējas kontroles dienesta 2018. gada 7. decembra vēstule Nr. 1-49n/2018/117

Norādāms, ka arī invaliditātes pensija ir atzīstama par ienākumiem fiziskās personas maksātspējas procesā un šos ienākumus Civilprocesa likuma 596.pants neaizsargā no piespiedu atsavināšanas.

Ņemot vērā minēto, norādām, ka, pat ja personai ir kāda no fiziskās personas maksātspējas procesa pazīmēm un tā samaksās fiziskās personas maksātspējas procesa depozītu un valsts nodevu, ir jāņem vērā, ka neatkarīgi no parādnieka faktiskajiem ienākumiem, kreditoru prasījumu segšanai novirzāmie līdzekļi saistību dzēšanas procedūras ietvaros nedrīkst būt mazāki par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās darba algas. Līdz ar to personai ir jāizvērtē, vai viņa ik mēnesi no saviem ienākumiem spēs novirzīt vismaz 143,33 *euro* (kā tas ir 2018. gadā) kreditoru prasījumu segšanai saistību dzēšanas procedūras laikā.

Tāpat vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Civilprocesa likumu jautājuma izlemšana par fiziskās personas maksātspējas procesa piemērošanu, kā arī saistību dzēšanas plāna apstiprināšana ir tiesas kompetencē. Tādējādi tikai tiesas kompetencē ir izvērtēt, vai personas ikmēneša ienākumi ir tādi, no kuriem vismaz vienu trešdaļu no vienas minimālās mēnešalgas var novirzīt kreditoru prasījumu segšanai.

Papildus informējam, ka Maksātspējas kontroles dienesta tīmekļa vietnē http://mkd.gov.lv/faili/pub_59.pdf ir pieejams apskats par fiziskās personas maksātspējas procesa norisi. Tāpat aicinām iepazīties ar informāciju par fiziskās personas maksātspējas procesa uzsākšanas izmaksām un izmaksām maksātspējas procesa laikā, Maksātspējas kontroles dienesta tīmekļa vietnē: <http://mkd.gov.lv/lv/aktualitates/813/>.

Par fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikumu⁴⁴

Fiziskajai personai, kura vēlas iesniegt maksātspējas procesa pieteikumu, nav neviena nekustamā īpašuma, transportlīdzekļa vai uzņēmuma kapitāldaļu. Vai iesniedzot fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikumu tiesā, ir jāpievieno attiecīgo iestāžu izziņas par kustamas vai nekustamas mantas neesamību?

Saskaņā ar Maksātspējas likuma 127.panta pirmo daļu fiziskās personas maksātspējas procesa subjekts var būt jebkura fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības. Saskaņā ar Maksātspējas likuma 133.panta pirmo daļu pieteikumu par fiziskās personas maksātspējas procesu tiesai iesniedz pats parādnieks.

Civilprocesa likuma 363.²³ pants nosaka fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikuma saturu un tam pievienojamos dokumentus.

Civilprocesa likuma 363.²³ panta otrā daļa noteic, ka maksātspējas procesa pieteikumam pievieno dokumentus, kas apstiprina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu samaksu likumā noteiktajā kārtībā un apmērā, fiziskās personas maksātspējas procesa depozīta samaksu un apstākļus, uz kuriem pieteikums pamatots.

Civilprocesa likuma 363.²³ panta otrās daļas 3.punkts nosaka, ka maksātspējas

⁴⁴ Maksātspējas kontroles dienesta 2018. gada 12. decembra vēstule Nr. 1-49n/2018/119

pieteikumam jāpievieno dokumenti, kas apstiprina apstākļus, uz kuriem pieteikums pamatots. Tas nozīmē, ka visi maksātnespējas procesa pieteikumā norādītie fakti ir jāpamato ar dokumentiem un tie jāpievieno maksātnespējas procesa pieteikumam, lai tiesa varētu pārlicināties par minēto faktu pastāvēšanu. Tiesā ir jāiesniedz izziņas, kas apliecina, ka attiecībā uz konkrēto fizisko personu var piemērot maksātnespējas procesu, proti, UR izziņa, kas apstiprina, ka fiziskā persona nav individuālais komersants un atbilst maksātnespējas procesa subjektam; pierādījumi, kas apliecina, ka fiziskā persona sešu mēnešu laika periodā pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs (izziņa no VID). Tāpat iesakām pieteikumam pievienot Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes izziņu par personas deklarēto adresi, kas pierāda, ka fiziskajai personai ir tiesības vērsties konkrētajā tiesā, kā arī apliecina tiesisko saikni ar Latvijas Republiku.

Papildus norādām, ka tiesas savā praksē bieži pieprasa iesniegt izziņas, kas liecina par fiziskās personas mantisko stāvokli, proti, izziņas no publiskiem reģistriem, kas apliecina, vai uz fiziskās personas vārda ir reģistrēti transportlīdzekļi vai kustams/nekustams īpašums, vai tai pieder kāda uzņēmuma kapitāldaļa, utt. (izziņas no Zemesgrāmatu nodaļas vai Tiesu administrācijas par fiziskajai personai piederošiem īpašumiem, CSDD izziņa, nepieciešamības gadījumā - izziņa no Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras, Latvijas Centrālā depozitārija).

Vēršam uzmanību, ka minēto izziņu iesniegšana ir būtisks priekšnoteikums fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma pieņemšanai un lietas ierosināšanai. Pretējā gadījumā, ja tiesnesis konstatē pieteikumā trūkumus, tad saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²⁵ panta pirmās daļas 1. punktu un otro daļu tiesnesis ir tiesīgs pieņemt lēmumu par maksātnespējas procesa pieteikuma atstāšanu bez virzības, norādot trūkumu novēršanas termiņu.

Par fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumiem⁴⁵

Ir veikta pirmā saistību dzēšanu plānā paredzētā iemaksa. Ja pastāv varbūtība izbeigt darba tiesiskās attiecības, saņemot kompensāciju divu mēnešalgu apmērā, tad kāda būtu pareiza rīcība saistībā ar saistību dzēšanas plānu? Vai jāveic grozījumi tajā, ja turpmākos mēnešus ienākumi būs mazāki kā līdz šim?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. panta pirmo daļu, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šā plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru Maksātnespējas likuma 155. pantā paredzētajā veidā.

Maksātnespējas likuma 162. panta otrajā daļā noteikts, ka parādnieks pagarina fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu un samazina sedzamo saistību apmēru, ja parādnieka ienākumi samazinās tādā apmērā, ka viņš acīmredzami nespēs segt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādīto apmēru. Secināms, ka fiziskajai personai saistību dzēšanas plāns jāgroza tikai tajos gadījumos, kad fiziskās personas ienākumi samazinās tādā apmērā, ka tas ietekmē saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu, kas noteikts saskaņā ar

⁴⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2018. gada 20. decembra vēstule Nr. 1-49n/2018/125

Maksātnespējas likuma 155. pantu.⁴⁶

Vienlaikus norādām, ka Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajā daļā noteikts, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā no savas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nav spējīgs segt šī panta otrajā un trešajā daļā noteikto saistību apmēru, fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredz, ka kreditoru prasījumu segšanai tiks novirzīti līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas.

No minētās tiesību normas izriet, ka visiem neto (faktiskajiem) ienākumiem, ko parādnieks saņem, viena trešdaļa novirzāma kreditoriem, taču, ja ienākumi ir mazāki nekā valstī noteiktā minimālā mēnešalga, tad vismaz viena trešdaļa (kā obligāts pienākums) no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmēra pirms nodokļu samaksas ir novirzāma kreditoru prasījumu apmierināšanai. Tātad ir noteikts minimālais ienākumu apmērs, kas parādniekam ir jānodrošina kreditoru prasījumu segšanai saistību dzēšanas procesā. Šis ir jāuzskata kā pienākums viena no fiziskās personas maksātnespējas mērķiem - parādnieka atbrīvošanai no atlikušajām saistībām - sasniegšanai.⁴⁷

Papildus norādām, ka Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā ir definēts labticības princips, kurš nosaka, ka parādniekam savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā jeb godprātīgi. Parādnieks nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. panta piekto daļu ar fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumiem kreditorus iepazīstina Maksātnespējas likuma 149. pantā minētajā kārtībā, un tos apstiprina tiesa Maksātnespējas likuma 157. pantā minētajā kārtībā. Atbilstoši šā likuma 154. pantam saistību dzēšanas plāns (attiecīgi arī grozījumi tajā) jā sastāda parādniekam. Vienlaikus vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 159. panta 3. punktu parādnieks var lūgt administratora palīdzību fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumu izstrādē. Tomēr šādā gadījumā jāņem vērā Maksātnespējas likuma 171. panta trešajā daļā noteiktais, proti, par administratora sniegto juridisko palīdzību maksājama atlīdzība, kas nepārsniedz samaksu par valstī nodrošinātās juridiskās palīdzības – juridiskās konsultācijas – sniegšanu.

Maksātnespējas likuma 162. panta sestajā daļā noteikts, ka ar tiesas lēmumu vienu reizi saistību dzēšanas procedūras laikā uz termiņu, kas nepārsniedz vienu gadu, var uz pusi samazināt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredzētos parādnieka maksājumus kreditoriem, ja viņš saistību dzēšanas procedūras laikā nespēj atrast algotu darbu vai ir kļuvis darbnespējīgs.

Vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. panta 3. punktu saistību dzēšanas procedūru pārtrauc, ja parādnieks nepilda saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi. Tas nozīmē, ja parādnieks neizpilda saistību dzēšanas plānu noteiktajā kārtībā, tad tas ir pamats saistību dzēšanas procedūras izbeigšanai, neatbrīvojot parādnieku no saistībām.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ja parādniekam saistību dzēšanas plāna izpildes laikā samazinās ienākumi tādā apmērā, ka tas ietekmē saistību

⁴⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 3. februāra lēmums lietā Nr. C16082214, SPC-10/2017.

⁴⁷ Bērziņš G. Par Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtais daļas piemērošanu. Jurista Vārds, 2017. gada 7. marts, Nr. 10 (964).

dzēšanas plāna īstenošanas termiņu, kas noteikts saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155. pantu, tad parādniekam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus. Vienlaikus norādām, ka tikai tiesas kompetencē ir izvērtēt saistību dzēšanas plāna grozījumu nepieciešamību un atbilstību normatīvajiem aktiem.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa publicitāti⁴⁸

Ja amatpersona ir tiesā iesniegusi fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, no kura brīža informācija par attiecīgās personas fiziskās personas maksātnespējas procesu kļūst publiski pieejama.

Maksātnespējas likuma 132. pantā noteikts, kādas ziņas par fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu ir publiski pieejamas maksātnespējas reģistrā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 12. pantu maksātnespējas reģistra mērķis ir nodrošināt citastarpā fiziskās personas maksātnespējas procesa publiskumu, veicināt maksātnespējas procesa virzību, iesaistīto personu un citu personu tiesisko interešu aizsardzību, Maksātnespējas kontroles dienesta funkciju izpildi, kā arī sekmēt personu sadarbību maksātnespējas jautājumos - maksātnespējas reģistrs ir visiem pieejams bez maksas, un tā ierakstiem ir publiska ticamība. Atbilstoši likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 18.⁹ pantam maksātnespējas reģistrā ieraksta ziņas par administratoru, maksātnespējas subjektu, TAP, juridiskās personas maksātnespējas procesa vai fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi.

Likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 18.⁷ panta otrajā daļā noteikts, ka ierakstu maksātnespējas reģistrā izdara, pamatojoties uz tiesas nolēmumu, kā arī administratora pieteikumu. Attiecīgi atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta piektajai daļai tiesai noteikts pienākums nolēmuma par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu norakstu nosūtīt atbildīgajai iestādei, kas veic ierakstus maksātnespējas reģistrā.

Līdz ar to Maksātnespējas likuma 132. pantā noteiktās ziņas par fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu tiek ierakstītas maksātnespējas reģistrā pēc tam, kad tiesa pieņem lēmumu par attiecīgā fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu un lēmuma norakstu nosūta UR ieraksta izdarīšanai maksātnespējas reģistrā.

Papildus vēršam uzmanību, ka iesniegumā norādītais apstāklis, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekts ir amatpersona, nav būtisks, jo Maksātnespējas likumā attiecībā uz parādnieku, kas vienlaikus ir arī amatpersona, nav paredzēti citi nosacījumi fiziskās personas maksātnespējas procesa norisē vai ierakstu izdarīšanā maksātnespējas reģistrā. Vienlaikus norādām, ka normatīvajos aktos noteiktām atsevišķām amatpersonām apstāklis, ka personai ir pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, ir ierobežojums attiecīgā amata ieņemšanai.⁴⁹

⁴⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2018. gada 28. decembra vēstule Nr. 1-49n/2018/127

⁴⁹ Skatīt, piemēram, likuma "Par tiesu varu" 55. panta 5. punktu, Notariāta likuma 10. panta 2. punktu un Tiesu izpildītāju likuma 13. panta 2. punktu.

Par fiziskās personas maksātspējas procesa uzsākšanu⁵⁰

- 1. Vai fiziskās personas maksātspējas procesu ir iespējams pasludināt finansiālās grūtībās nonākušajām personām, kurām nav parādsaistību?*
- 2. Vai personai, kura pēdējo sešu mēnešu laikā nav bijusi nodokļu maksātājs, ir tiesības pasludināt fiziskās personas maksātspējas procesu?*
- 3. Vai Maksātspējas likumā noteiktā depozīta iemaksa nav pretrunā ar fiziskās personas maksātspējas procesa būtību?*

Maksātspējas likuma 1. pantā noteikts, ka Maksātspējas likuma mērķis ir veicināt finansiālās grūtības nonākuša parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātspējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesisko regulējumu. Savukārt Maksātspējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātspējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju.

No minētā izriet, ka fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas priekšnoteikums ir ne tikai personas nonākšana finansiālās grūtībās, bet arī nenokārtoto parādsaistību esamība. Fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšana, pamatojoties tikai uz personas finansiālajām grūtībām, nonāktu pretrunā Maksātspējas likumā nostiprinātajam maksātspējas procesa mērķim. Fiziskās personas maksātspējas process neatbrīvo personu no maksājumiem, kas izriet no viņa ikdienas dzīves, piemēram, komunālajiem maksājumiem u.c. Līdz ar to personai, kurai nav parādsaistību, fiziskās personas maksātspējas process nav piemērojams.

Saskaņā ar Maksātspējas likuma 127. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātspējas procesa subjekts var būt jebkura fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālās grūtības.

Nodokļu maksātāja statusa esamība apliecina fiziskās personas saikni ar Latvijas Republiku. Termins "nodokļu maksātājs" tiek detalizētāk skaidrots likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. pantā. Proti, Latvijas Republikas likumos noteiktos nodokļus (nodevas) maksā iekšzemes nodokļu maksātāji (rezidenti) un ārvalstu nodokļu maksātāji (nerezidenti). Saskaņā ar likuma "Par nodokļiem un nodevām" 1. panta 4. punktu nodokļu maksātāji ir Latvijas Republikas vai ārvalstu fiziskās un juridiskās personas, kas veic ar nodokli aplikamas darbības vai kam ir garantēts ienākums nākotnē.

Persona, kas nav guvusi ienākumus sešus mēnešus pirms maksātspējas pieteikuma iesniegšanas tiesā, automātiski nodokļu likumdošanas izpratnē nezaudē Latvijas Republikas nodokļu maksātāja statusu un minētais apstāklis vien nevar būt par pamatu tiesnesim atteikt pieņemt pieteikumu par fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanu.

Maksātspējas likuma 129. panta otrajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātspējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātspējas

⁵⁰ Maksātspējas kontroles dienesta 2019. gada 2. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2019/1

procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 171. panta pirmo daļu maksātnespējas procesa depozīts izmantojams, lai segtu maksātnespējas procesa administratora atlīdzību.

Ņemot vērā minēto, fiziskā persona, neatkarīgi no sava mantiskā stāvokļa, no depozīta iemaksas netiek atbrīvota. Šāds atbrīvojums nonāktu pretrunā ar Maksātnespējas likuma mērķi. Tādējādi personas nespēja iemaksāt maksātnespējas procesa depozītu divu minimālo mēnešalgu apmērā ir uzskatāma par šķērslī maksātnespējas procesa uzsākšanai.

Vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otro daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšana ir tiesas ekskluzīvā kompetence. Tas nozīmē, ka likumdevējs nav paredzējis tiesības Maksātnespējas kontroles dienestam vai kādai citai institūcijai pasludināt fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka fiziskās personas maksātnespējas procesu var pasludināt tikai tādai personai, kura ir nonākusi finansiālās grūtībās un kurai ir parādsaistības. Minētajiem apstākļiem ir jāiestājas vienlaicīgi, un tas ir priekšnoteikums fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanai. Vienlaikus norādām, ka, iesniedzot fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu tiesai, personai ir ne tikai jāiemaksā fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīts, bet arī jāveic Civilprocesa likuma 363.²³ panta otrajā daļā minētie maksājumi un jāpievieno attiecīgie dokumenti. Minēto prasību neievērošana ir būtisks šķērslis fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanai.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesu⁵¹

Fiziska persona vēlas pieteikt maksātnespēju, taču vienā no parādsaistībām ar privātpersonu ir nozaudēts aizdevuma līgums. Šī privātpersona nav ieinteresēta iedot līguma kopiju. Vai šo parādu var iekļaut maksātnespējas parādsaistībās?

Civilprocesa likuma 363.²³ panta pirmās daļas 2. - 4. punkts nosaka, ka parādniekam fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā ir jānorāda apstākļi, kuru dēļ fiziskā persona nav spējīga izpildīt saistības; visas termiņā neizpildītās saistības un to summas; visas saistības, kuru izpildes termiņš iestāsies atbilstoši Maksātnespējas likuma 134. panta trešajai daļai; un visu to saistību kopējo summu, kuri izpildes termiņš iestāsies gada laikā. Vienlaikus šī panta otrās daļas 3. punktā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumam pievieno dokumentus, kas apstiprina apstākļus, uz kuriem pieteikums pamatots.

No minētajām tiesību normām izriet, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā ir jānorāda saistību kopējās summas, kā arī jāpievieno pieteikumu pamatojošie dokumenti, piemēram, līgumi/līgumu kopijas kā arī citi dokumenti.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 251. panta 11. punktu fiziskās personas maksātnespējas process tiek izskatīts sevišķās tiesāšanas kārtībā. Atbilstoši Civilprocesa likuma 253. panta pirmajā daļā noteiktajam parādnieks fiziskās personas maksātnespējas procesā ir lietas

⁵¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 7. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2019/4

dalībnieks (pieteicējs). Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka sevišķās tiesāšanas kārtības lietās lietas dalībniekiem ir Civilprocesa likuma 74. panta otrajā daļā noteiktās pušu procesuālās tiesības. Civilprocesa likuma 74. panta otrās daļas 6. punktā noteikts, ka pusēm (sevišķās tiesāšanas kārtības lietās - lietas dalībniekiem) ir civilprocesuālās tiesības pieteikt lūgumus. Tas nozīmē, ka parādniekam fiziskās personas maksātnespējas procesā arī ir tiesības pieteikt lūgumus.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 110. pantu rakstveida pierādījumi ir ziņas par faktiem, kuriem ir nozīme lietā [..], līdz ar to aizdevuma līgums vai tā kopija ir rakstveida pierādījums. Atbilstoši Civilprocesa likuma 112. panta pirmajai daļai tiesa vai tiesnesis pēc lietas dalībnieka motivēta lūguma ir tiesīgs pieprasīt rakstveida pierādījumus no valsts un pašvaldību iestādēm, citām fiziskajām un juridiskajām personām. Savukārt šā panta otrajā daļā noteikts, ka lietas dalībniekam, kurš lūdz tiesu pieprasīt rakstveida pierādījumu, jāapraksta šis pierādījums un jāmotivē, kāpēc viņš uzskata, ka tas atrodas pie minētās personas.

No minētajām tiesību normām secināms, ka parādniekam fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā ir jānorāda visas ziņas par savām parādsaistībām, vienlaikus pievienojot to pamatojošus dokumentus. Gadījumā, ja parādnieka rīcībā nav dokumenta par kādas parādsaistības esamību, un viņš to nevar iegūt, tad parādniekam tas jānorāda fiziskās personas maksātnespējas pieteikumā, vienlaikus izsakot lūgumu tiesai nepieciešamo dokumentu (aizdevuma līgumu) pieprasīt no kreditora, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 112. pantu.

Par saistību dzēšanas plāna izpildi⁵²

Lūgts sniegt viedokli par saistību dzēšanas plāna izpildi, ja parādnieks var pilnībā apmierināt kopējo kreditoru prasījumu summu.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Ar kreditoru prasījumu maksimālu apmierināšanu jāsaprot to apmierināšana gan no parādnieka mantas, gan no ienākumiem maksātnespējas procesa laikā.⁵³

Maksātnespējas likuma 6. panta 4. punktā ir definēts saistību izpildes princips, kurš nosaka, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj saistības, kuras uzņēmis parādnieks, izpildīt lielākā apmērā. Tas nozīmē, ka maksātnespējas procesā būtu īstenojamas tikai tādas darbības, kuru mērķis ir pēc iespējas lielākā apmērā apmierināt kreditoru prasījumus, kas izriet no parādnieka uzņemtajām saistībām.⁵⁴

Savukārt Maksātnespējas likuma 6. panta 5. punktā ir definēts procesa efektivitātes princips, kurš nosaka, ka procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko

⁵² Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 10. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2019/5

⁵³ Bērziņš G. Fiziskās personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 24. lpp.

⁵⁴ Turpat. 32. lpp.

resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi. Minētā principa galvenais kritērijs ir vismazākais resursa patēriņš konkrētā pasākuma veikšanai. Maksātnespējas procesam ir jānotiek efektīvi un atbilstoši likumam. Neviena maksātnespējas procesā iesaistīta persona nav tiesīga apzināti novilcināt maksātnespējas procesa norisi.⁵⁵

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta trešajai daļai fiziskās personas maksātnespējas process secīgi sastāv no bankrota procedūras, kurā tiek apzināta un pārdota parādnieka manta (ja tāda ir) un no tās realizācijas iegūtie naudas līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, un saistību dzēšanas procedūras, kuras laikā parādnieks veic maksājumus kreditoriem no saviem ienākumiem.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 154. panta pirmo daļu un 160. panta pirmo daļu fiziskās personas saistību dzēšanas plāna sastādīšana un pildīšana ir parādnieka pienākums. Pēc fiziskās personas saistību dzēšanas plāna sastādīšanas parādniekam saskaņā ar Maksātnespējas likuma 157. pantu un Civilprocesa 363.³¹ pantu tas jāiesniedz apstiprināšanai tiesā. Vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.³¹ panta trešo daļu saistību dzēšanas plāna atbilstības izvērtēšana likuma prasībām ir tiesas ekskluzīvā kompetence.

Maksātnespējas likuma 164. panta pirmajā daļā noteikts, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas, izņemot šā panta ceturtajā daļā minētās saistībās. No minētā izriet, ka vienīgais veids, kā parādnieks saskaņā ar Maksātnespējas likumu var atbrīvoties no saistībām, ir saistību dzēšanas procedūras izpilde.

Tādēļ no minētajām tiesību normām un principiem kopumā secināms, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus, apzināti nenovilcinot fiziskās personas maksātnespējas procesu. Gadījumos, kad parādnieks kreditoru prasījumus var apmierināt pilnībā un īsākā termiņā, tam ir pienākums to darīt. Tādā gadījumā parādniekam ir jāpastāda saistību dzēšanas plāns atbilstoši faktiskajai situācijai un jāiesniedz apstiprināšanai tiesā. Pēc fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildīšanas parādniekam jāiesniedz pieteikums tiesā par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un atbrīvošanu no saistībām, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 363.³⁵ panta pirmo daļu un Maksātnespējas likuma 165. panta pirmo daļu.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu⁵⁶

Lūgts sniegt skaidrojumu par priekšnoteikumiem fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanai.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 127. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekts var būt jebkura fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības.

Nodokļu maksātāja statusa esamība apliecina fiziskās personas saikni ar Latvijas Republiku. Termins "nodokļu maksātājs" tiek detalizētāk skaidrots likuma "Par nodokļiem un

⁵⁵ Turpat. 32.lpp.

⁵⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 16. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2019/6

nodevām" 14. pantā. Proti, Latvijas Republikas likumos noteiktos nodokļus (nodevas) maksā iekšzemes nodokļu maksātāji (rezidenti) un ārvalstu nodokļu maksātāji (nerezidenti). Saskaņā ar likuma "Par nodokļiem un nodevām" 1. panta 4. punktu nodokļu maksātāji ir Latvijas Republikas vai ārvalstu fiziskās un juridiskās personas, kas veic ar nodokli apliekamas darbības vai kam ir garantēts ienākums nākotnē.

Persona, kas nav guvusi ienākumus sešus mēnešus pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā, automātiski nodokļu likumdošanas izpratnē nezaudē Latvijas Republikas nodokļu maksātāja statusu un minētais apstāklis vien nevar būt par pamatu tiesnesim atteikt pieņemt pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 129. panta pirmo daļu, parādniekam var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja ir kāda no šādām fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm:

1) šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro*;

2) sakarā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10000 *euro*;

3) šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, no kurām vismaz vienas parādsaistības pamatā ir neizpildīta blakus saistība vai solidāra saistība starp parādnieku un šā likuma 131. panta pirmās daļas 1. un 2. punktā noteiktajām personām, ja tā pārsniedz 5000 *euro*.

Norādāms, ka fiziskās personas maksātnespējas procesu var piemērot tikai tādai personai, uz kuru neattiecas kāds no Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktajiem ierobežojumiem.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²² panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu atbilstoši parādnieka pieteikumam izskata tiesa pēc parādnieka deklarētās dzīvesvietas, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā, bet, ja tādas nav, – dzīvesvietas.

Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums sagatavojams atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²³ panta pirmajā daļā noteiktajam. Proti, šajā normā noteikts, kas jānorāda maksātnespējas procesa pieteikumā.

Civilprocesa likuma 363.²³ panta otrā daļa noteic, ka maksātnespējas procesa pieteikumam pievieno dokumentus, kas apstiprina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu samaksu likumā noteiktajā kārtībā un apmērā, fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta samaksu un apstākļus, uz kuriem pieteikums pamatots.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktam maksājama valsts nodeva 70 *euro* apmērā. Valsts nodeva pārskaitāma uz attiecīgo Valsts kases kontu pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas, kā iemaksas mērķi norādot informāciju maksātnespējas pieteikuma identificēšanai. Tajā pašā laikā atbilstoši Civilprocesa likuma 43. panta ceturtajai daļai tiesa vai tiesnesis, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, pilnīgi vai daļēji atbrīvo to no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos, kā arī atliek valsts ienākumos piespriesto tiesas izdevumu samaksu vai sadala to termiņos. Tātad persona vienlaikus ar prasības pieteikuma iesniegšanu var lūgt tiesu to atbrīvot no tiesas izdevumu samaksas, sniedzot ziņas par savu mantisko stāvokli un pievienojot arī attiecīgus

pierādījumus. Piemēram, ja personai ir piešķirts trūcīgas vai maznodrošinātas personas statuss, šīs ziņas noteikti ir jāsniedz tiesai, norādot, ka pašvaldība pirms attiecīgā statusa piešķiršanas ir vispusīgi izvērtējusi personas mantisko stāvokli. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka atbrīvošana no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos ir paredzēta tikai izņēmuma gadījumos, kad tiešām tiek konstatēti tādi apstākļi, kas liecina, ka konkrētās fiziskās personas mantiskais stāvoklis neļauj tai īstenot tiesības uz tiesu likumā noteiktā valsts nodevas lieluma dēļ.

Maksātnespējas pieteikumam pievieno valsts nodevas samaksu apliecināšu dokumentu, pretējā gadījumā maksātnespējas pieteikums tiks atstāts bez virzības.

Papildus valsts nodevai saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²³ panta otrās daļas 2. punktu un Maksātnespējas likuma 129. panta otro daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā, t.i., 860 *euro*, Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotā Valsts kases kontā (sk. Maksātnespējas kontroles dienesta vietni http://www.mkd.gov.lv/lv/link_part_176/).

Maksātnespējas procesa depozīta mērķis ir veicināt tādu maksātnespējas procesu uzsākšanu, kuros ir iespējams īstenot Maksātnespējas likuma 5. pantā ietverto fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi - pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 171. panta pirmo daļu maksātnespējas procesa depozīts izmantojams, lai segtu maksātnespējas procesa administratora atlīdzību.

Ņemot vērā minēto, fiziskā persona neatkarīgi no sava mantiskā stāvokļa no depozīta iemaksas netiek atbrīvota. Vēl vairāk, šāds atbrīvojums nonāktu pretrunā ar Maksātnespējas likuma mērķi. Tādējādi personas nespēja iemaksāt maksātnespējas procesa depozītu divu minimālo mēnešalgu apmērā ir uzskatāms par šķērslī maksātnespējas procesa uzsākšanai.

Civilprocesa likuma 363.²³ panta otrās daļas 3. punkts nosaka, ka maksātnespējas pieteikumam jāpievieno dokumenti, kas apstiprina apstākļus, uz kuriem pieteikums pamatots. Tas nozīmē, ka visi maksātnespējas pieteikumā norādītie fakti ir jāpamato ar dokumentiem un tie jāpievieno maksātnespējas pieteikumam, lai tiesa varētu pārliecināties par minēto faktu pastāvēšanu. Tiesā ir jāiesniedz izziņas, kas apliecina, ka attiecībā uz konkrēto fizisko personu var piemērot maksātnespējas procesu, proti, UR izziņa, kas apstiprina, ka fiziskā persona nav individuālais komersants un atbilst maksātnespējas procesa subjektam; pierādījumi, kas apliecina, ka fiziskā persona sešu mēnešu laika periodā pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs (izziņa no VID). Tāpat iesakām pieteikumam pievienot Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes izziņu par personas deklarēto adresi, kas pierāda, ka fiziskajai personai ir tiesības vērsties konkrētajā tiesā, kā arī apliecina tiesisko saikni ar Latvijas Republiku. Norādām, ka tiesas savā praksē bieži pieprasa iesniegt izziņas, kas liecina par fiziskās personas mantisko stāvokli, proti, izziņas no publiskiem reģistriem, kas apliecina, vai uz fiziskās personas vārda ir reģistrēti transportlīdzekļi vai kustams/nekustams īpašums, vai tai pieder kāda uzņēmuma kapitāldaļa, utt. (izziņas no zemesgrāmatu nodaļas vai Tiesu administrācijas par fiziskajai personai piederošiem īpašumiem, CSDD izziņa, nepieciešamības gadījumā - izziņa no Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras, Latvijas Centrālā depozitārija).

Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ pantam tiesa fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu izskata rakstveida procesā septiņu dienu laikā no tās ierosināšanas dienas un pasludina maksātnespējas procesu, ja tā konstatē, ka parādniekam ir iepriekš minētā maksātnespējas pazīme un pēdējo 10 gadu laikā nav pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, kura ietvaros dzēstas saistības, un iesniedzējs ir samaksājis valsts nodevu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu un fiziskās personas maksātnespējas procesa depozītu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 19. panta pirmo daļu un Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta trešo daļu apmierinot fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, tiesa ieceļ administratoru ievērojot Civilprocesa likuma 363.²⁶ panta noteikto kārtību.

Fiziskās personas maksātnespējas process sastāv no divām secīgām procedūrām: bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas. Tādējādi pēc bankrota procedūras pabeigšanas parādniekam jānodrošina, lai kreditoru prasījumu apmierināšanai ik mēnesi tiek novirzīta vismaz viena trešdaļa no valstī noteiktās minimālās algas (t.i., vismaz 143,33 *euro*).

Papildus aicinām Maksātnespējas kontroles dienesta tīmekļa vietnē <http://mkd.gov.lv/lv/aktualitates/813/> iepazīties ar informāciju par fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanas izmaksām un izmaksām maksātnespējas procesa laikā.

Par Maksātnespējas likuma 162. panta sestās daļas noteikumu piemērošanu⁵⁷

Iesniedzēja ir zaudējusi darbu un pagaidām nav izdevies atrast citu darbu. Iesniedzēja jautā, vai var izmantot Maksātnespējas likuma 162. panta sestās daļas noteikumus, uz pusi samazinot kreditoriem ik mēnesi maksājamās summas.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmā daļa par fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi noteic kreditoru prasījumu pēc iespējas pilnīgāku apmierināšanu un iespējas sniegšanu parādniekam tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Fiziskās personas maksātnespējas process ir brīvprātīga procedūra fiziskās personas saistību dzēšanai, tādēļ fiziskajai personai jāreķinās, ka tai būs jāpilda Maksātnespējas likumā ietvertie nosacījumi. Proti, lai parādnieka saistības tiktu dzēstas, jāpastāv Maksātnespējas likumā noteiktajiem priekšnoteikumiem un parādniekam jāpilda ar Maksātnespējas likumu un saistību dzēšanas plānu uzliktie pienākumi. Fiziskās personas maksātnespējas process nav instruments, kas paredzēts tikai parādnieka maksātspējas atjaunošanai un saistību dzēšanai. Tā ietvaros tiek sabalansēta kreditoru un fiziskās personas atbildība un ieguvumi. Būtisks nosacījums ir parādnieka ekonomiskā aktivitāte, saimnieciska rakstura darbību veikšana, no

⁵⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 30. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2019/10

kuras tiek saņemti līdzekļi kreditoru prasījumu segšanai.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta piektajai daļai saistību dzēšanas procedūras ietvaros kreditoru prasījumu apmierināšanai tiek novirzīti parādnieka ienākumi, un pēc saistību dzēšanas procedūras termiņa beigām tiek dzēstas šīs procedūras ietvaros nesegtās saistības. Saistību dzēšanas procedūras īstenošanai parādniekam ir jā sastāda saistību dzēšanas plāns, kurā, cita starpā, norādāms saistību dzēšanas termiņš, paredzamais parādnieka mēneša ienākumu apmērs un paredzamais kreditoru parādu segšanai novirzāmais ienākumu apmērs. Lai īstenotu saistību dzēšanas plānu, parādniekam ir pienākums vismaz vienu trešo daļu no saviem ienākumiem katru mēnesi novirzīt kreditoru prasījumu segšanai. Saistību dzēšanas plānu apstiprina tiesa un parādniekam ir pienākums pildīt to tādā apmērā, kādā to ir apstiprinājusi tiesa.

Maksātnespējas likums nereglamentē veidu, kādā maksātnespējīgajai fiziskajai personai ir jāgūst ienākumi, taču jāmin, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punktu parādniekam saistību dzēšanas procedūras ietvaros ir pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. No šīs tiesību normas un fiziskās personas maksātnespējas institūta kā tāda izriet, ka fiziskajai personai maksātnespējas procesā jābūt ekonomiski aktīvai un jāgūst ienākumus, no kuriem daļa attiecīgi novirzāma kreditoru prasījumu segšanai atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. pantam. Līdz ar to secināms, ka ienākumi jāgūst fiziskajai personai personīgi – tā var būt darba alga, ienākumi no saimnieciskās darbības, kā arī tie naudas līdzekļi, kurus persona saņem, pamatojoties uz to, ka tā ir bijusi ekonomiski aktīva un maksājusi nodokļus (piemēram, sociālās apdrošināšanas pabalsti, pensija). Bezdarbnieka pabalsts arī ir uzskatāms par ienākumiem, tādējādi gadījumā, ja parādnieka kopējo ienākumu apmērs ir pietiekošs, lai segtu vismaz minimālo Maksātnespējas likumā noteikto kreditoriem novirzāmo maksājumu summu, saistību dzēšanas plāns var tikt apstiprināts tiesā un pildīts. Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajai daļai minimālā kreditoriem novirzāmā summa nevar būt mazāka par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas. Proti, neatkarīgi no tā, ka parādnieka faktiskie ienākumi, iespējams, ir mazāki par minimālās mēnešalgas apmēru, kreditoru prasījumu segšanai saistību dzēšanas plāna ietvaros jānovirza ne mazāk kā viena trešdaļa no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. panta pirmajai daļai, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šī plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru. Savukārt Maksātnespējas likuma 162. panta otrā daļa noteic parādnieka pienākumu veikt saistību dzēšanas plāna grozījumus, pagarinot saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu un samazinot sedzamo saistību apmēru, ja viņa ienākumi samazinās tādā apmērā, ka viņš acīmredzami nespēs segt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādīto apmēru. Taču jāņem vērā, ka ar saistību dzēšanas plāna grozījumiem parādnieks kreditorus iepazīstina Maksātnespējas likuma 149. pantā minētajā kārtībā, un tos apstiprina tiesa Maksātnespējas likuma 157. pantā minētajā kārtībā. Arī jautājuma izlemšana par saistību dzēšanas plāna grozījumu apstiprināšanu ir tiesas kompetencē. Tādējādi tikai tiesas kompetencē ir izvērtēt, vai saistību dzēšanas plāna grozījumos norādītais kreditoriem novirzāmo līdzekļu apmērs ir atbilstošs tiesību normu prasībām.

Likumdevējs ir paredzējis regulējumu gadījumiem, kad fiziskā persona maksātnespējas procesa laikā no savas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ nav spējīga veikt paredzētos maksājumus. Proti, Maksātnespējas likuma 162. panta sestajā daļā noteikts, ka ar tiesas lēmumu vienu reizi saistību dzēšanas procedūras laikā uz termiņu, kas nepārsniedz vienu gadu, var uz pusi samazināt fiziskās personas saistību dzēšanas plānā paredzētos parādnieka maksājumus kreditoriem, ja viņš saistību dzēšanas procedūras laikā nespēj atrast algotu darbu vai ir kļuvis darbnespējīgs. Šis ir likumdevēja paredzētais tiesiskais instruments, kas izmantojams kreditoriem paredzēto maksājumu atlikšanai, ja fiziskās personas ienākumi ir samazinājušies no tās neatkarīgu iemeslu dēļ. Taču jāņem vērā, ka Maksātnespējas likuma 162. panta sestās daļas noteikumi neatbrīvo parādnieku no saistību dzēšanas plāna izpildes tā paredzētajā apmērā, bet dod iespēju atlikt veicamos maksājumus uz noteiktu laiku, un šo noteikumu piemērošana iespējama tikai gadījumā, ja to ir apstiprinājusi tiesa.

Tiesu prakse liecina, ka, piemērojot Maksātnespējas likuma 162. panta sestās daļas noteikumus, proporcionāli kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo līdzekļu samazinājumam tiek palielināts saistību dzēšanas procedūras termiņš, tādējādi nesamazinot kopējo saistību dzēšanas plānā paredzēto kreditoriem novirzāmo maksājumu apmēru.

Šādā gadījumā parādniekam ar attiecīgu lūgumu jāvēršas tiesā, kura tad arī izlemj, vai konkrētajā gadījumā iestājušies tādi apstākļi, kas pieļauj minētās Maksātnespējas likuma normas piemērošanu. Patvaļīga saistību dzēšanas plāna pildīšana atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. panta sestās daļas noteikumiem, atkāpjoties no tiesas apstiprinātā saistību dzēšanas plāna, ir pielīdzināma saistību dzēšanas plāna nepildīšanai un var būt par pamatu maksātnespējas procesa izbeigšanai, neatbrīvojot parādnieku no saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām.

Par parādnieka nāvi saistību dzēšanas procedūras laikā⁵⁸

Lūgts sniegt viedokli par to, kā rīkoties gadījumā, kad parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā ir iestājušies nāve. Vai Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde paziņo par minētā fakta iestāšanos administratoram vai tiesai?

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Savukārt šā panta otrajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 150. panta septīto un astoto daļu tiesa izbeidz bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja parādnieks ir miris. Šajā gadījumā administratoram ir pienākums iesniegt tiesai pieteikumu

⁵⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 15. februāra vēstule Nr. 1-49n/2019/17

par bankrota procedūras izbeigšanu. Savukārt Maksātnespējas likums neparedz, kādas darbības administratoram ir jāveic, ja parādnieks ir miris saistību dzēšanas procedūras laikā.

Tajā pašā laikā informējam, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administratora pienākums ir nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā.

Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administrators saskaņā ar minētajiem principiem nevar pieļaut situāciju, kad, neskatoties uz parādnieka nāvi, tiek turpināts fiziskās personas maksātnespējas process. Tādējādi administratoram, konstatējot, ka parādnieks ir miris, jebkurā maksātnespējas procesa stadijā ir pienākums iesniegt tiesai pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu pamatojoties uz Civilprocesa likuma 363.³⁶ pantu.

Ņemot vērā, ka Maksātnespējas likums nenosaka kārtību, kādā ir izbeidzams fiziskās personas maksātnespējas process, kad parādnieks ir miris saistību dzēšanas procedūras laikā, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā šādā gadījumā ir piemērojams Civilprocesa likuma 223. panta 7. punkts. Proti, minētā tiesību norma paredz, ka tiesa izbeidz tiesvedību lietā, ja mirusi fiziskā persona, kura ir viena no pusēm lietā, un apstrīdētā tiesiskā attiecība nepieļauj tiesību pārņemšanu. Norādām, ka maksātnespējas procedūra īstenojama kā tiesiska rakstura pasākumu kopums konkrētai fiziskai personai ar mērķi atjaunot konkrētās personas maksātspēju un šā procesa tiesību pārņemšana citai personai netiek pieļauta. Tādējādi pieteikums par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu parādnieka nāves gadījumā būtu pamatojams ar Civilprocesa likuma 223. panta 7. punktu.

Vēršam uzmanību, ka Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pienākumos neietilpst ziņu sniegšana no Iedzīvotāju reģistra, bez pieprasījuma.⁵⁹ Līdz ar to Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde nesniedz ziņas par personas (parādnieka) nāvi ne administratoram, ne tiesai. Norādām, ka atbilstoši Iedzīvotāju reģistra likuma 10. pantam 18. punktam ziņas par personas miršanu Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde iekļauj Iedzīvotāju reģistrā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 27. pantu administratoram nepieciešamības gadījumā ir tiesības pieprasīt no Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes ziņas par mirušo personu.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ja parādniekam fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras laikā ir iestājusies nāve un administrators par minēto faktu saņem informāciju, tad administrators nekavējoties iesniedz pieteikumu tiesā par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 363.³⁶ pantu.

⁵⁹ Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes funkcijas. Pieejams: <https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/par-pmlp/funkcijas.html> [aplūkots: 2019. gada 14. februārī].

***Par bankrota procedūras uzsākšanas termiņu
fiziskās personas maksātnespējas procesā⁶⁰***

Lūgts sniegt skaidrojumu vai ir noteikts termiņš, kurā administratoram ir jāuzsāk fiziskās personas maksātnespējas procesa bankrota procedūra. Papildus norādīts, ka 2017. gada oktobrī tika pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process un līdz pat iesnieguma nosūtīšanas brīdim nav uzsākta bankrota procedūra.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Tātad fiziskās personas maksātnespējas procesam pēc būtības ir divi mērķi – pirmkārt, no parādnieka mantas pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus, otrkārt – atjaunot parādnieka maksātspēju, lai persona spētu atkal sekmīgi piedalīties ekonomiskajā aprītē.

Tā kā fiziskās personas maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras, tad administratoram ir saistoši Maksātnespējas likumā noteiktie termiņi, kas noteikti ar mērķi, lai nodrošinātu savlaicīgu maksātnespējas procesa norisi un novērstu bankrota procedūras novilcināšanu. Proti, Maksātnespējas likuma 134. panta pirmā daļa noteic, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek uzsākta bankrota procedūra. Savukārt Maksātnespējas likuma 137. pantā uzskaitītas darbības, kuras administrators veic bankrota procedūras laikā.

No minētā izriet, ka ar brīdi, kad fiziskai personai tiek pasludināts maksātnespējas process, tad attiecīgajā maksātnespējas procesā ieceltajam administratoram ir bez kavēšanās jāuzsāk veikt Maksātnespējas likumā noteiktās darbības bankrota procedūras ietvaros.

***Par dāvinājumu fiziskās personas
maksātnespējas procesā⁶¹***

Vai gadījumā, ja šobrīd ierosinātu fiziskās personas maksātnespējas procesu, administrators var apstrīdēt dāvinājuma līgumu, ar kuru persona 2009. un 2010. gadā ir uzdāvinājusi īpašumus tuvam radniekam.

Maksātnespējas likuma 6. pantā nostiprināti vispārējie maksātnespējas procesa principi, tostarp labticības princips, kas paredz, ka maksātnespējas procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā.

Atbilstoši Civillikuma 1912. pantam dāvinājums ir tiesisks darījums, ar kuru kāds aiz devības piešķir otram bez atlīdzības kādu mantisku vērtību. Turklāt šī mantiskā vērtība var būt gan kustama vai nekustama manta (mašīna, dzīvoklis, prasījuma tiesības utt.), gan naudas līdzekļi. Attiecīgi dāvinātājs vēlas šo mantisko vērtību piešķirt otram, un otra persona savukārt šo mantisko vērtību vēlas saņemt.

⁶⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 21. februāra vēstule Nr. 1-49n/2019/18

⁶¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 14. marta vēstule Nr. 1-49n/2019/29

Tiesa, pasludinot fiziskās personas maksātnespējas procesu, atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otrajai daļai izvērtē tikai Maksātnespējas likuma 130. panta 3. punktā noteikto ierobežojumu, t.i., izvērtē to, vai personai pēdējo 10 gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, kura ietvaros dzēstas saistības. Tādējādi apstāklis, ka parādnieks pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir veicis darbības, kuras var nodarīt zaudējumus kreditoriem, nav šķērslis maksātnespējas procesa pasludināšanai. Tomēr šādu darbību veikšana var būt pamats maksātnespējas procesa izbeigšanai un saistību dzēšanas procedūras nepasludināšanai.

Maksātnespējas likuma 137. pants noteic administratora pienākumus fiziskās personas maksātnespējas procesā bankrota procedūras laikā, savukārt atbilstoši minētā likuma 144. pantam parādnieka noslēgtie darījumi ir apstrīdami šā likuma XVII nodaļā noteiktajā kārtībā, ja bankrota procedūras laikā tiek konstatēti šā likuma 153. pantā noteiktie saistību dzēšanas ierobežojumi.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 149. panta septīto daļu administrators, iesniedzot tiesai pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanas apstiprināšanu, vienlaikus lūdz izbeigt fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja parādniekam ir konstatēti Maksātnespējas likuma 153. panta ierobežojumi.

Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkts noteic, ka saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc, ja parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem.

Lai konstatētu minētajā tiesību normā paredzēto saistību dzēšanas procedūras ierobežojumu, jāpastāv trim priekšnoteikumiem: 1) darījums veikts trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, 2) darījuma rezultātā tā veicējs kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, 3) darījuma slēdzējs apzinājies vai viņam vajadzēja apzināties, ka šāda darījuma veikšana var novest līdz maksātnespējai vai radīt zaudējumus kreditoriem.

Pastāvot šim ierobežojumam, fiziskās personas maksātnespējas process var norisināties, taču parādniekam tiek liegta iespēja atbrīvoties no nesegtajām saistībām. Proti, tiek pārdota visa parādnieka manta, taču saistību dzēšanas procedūra netiek pasludināta un fiziskās personas maksātnespējas process tiek izbeigts.

Pamatojoties uz norādīto, administratoram nebūtu pamats apstrīdēt dāvinājuma līguma noslēgšanu 2009. un 2010. gadā, un, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punktu, dāvinājuma līguma noslēgšanu vairāk kā pirms trim gadiem pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas nevarētu uzskatīt par ierobežojumu saistību dzēšanas procedūras piemērošanai.

Papildus norādām, ka saskaņā ar Maksātnespējas likumu parādnieka noslēgto darījumu apstrīdēšanas izvērtēšana ir vienīgi administratora ekskluzīvā kompetence.

***Par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu,
nedzēšot atlikušās saistības⁶²***

1. Kā kreditoram ir jānovirza parādnieka saistību dzēšanas procedūras laikā saņemtie maksājumi, ja fiziskās personas maksātnespējas process ir izbeigts, neatbrīvojot parādnieku no saistībām.

2. Kādā apmērā tiek atjaunotas un aprēķinātas parādnieka neizpildītās saistības.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Šā panta otrajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 3. punktu, pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas apstājas aizdevuma (kredīta) lietošanas procentu pieaugums, likumisko procentu pieaugums, līgumsoda pieaugums (tajā skaitā procentos izteikta līgumsoda pieaugums), nokavējuma naudas pieaugums (arī tad, ja tā noteikta kā līgumsods). Nodokļu prasījumiem tiek apturēta tās nokavējuma naudas aprēķināšana, kura tiek noteikta kā procentu maksājums par nodokļu, nodevu un soda naudas samaksas termiņa nokavējumu.

Maksātnespējas likuma regulējums ir vērsts uz to, lai maksātnespējas procesā apzinātu visus kreditorus, izvērtētu to prasījumu pamatotību un apmēru. Blakus prasījuma, kas izteikts procentos, apmēra pieaugums apstājas līdz ar parādnieka maksātnespējas pasludināšanas dienu. Minētais dod iespēju ne tikai nofiksēt konkrētā kreditora prasījuma apmēru uz maksātnespējas procesa pasludināšanas dienu, bet arī iespēju nepasliktināt parādnieka stāvokli maksātnespējas procesa norises laikā.⁶³

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 152. panta pirmo daļu saistību dzēšanas procedūras subjekts var būt parādnieks, kuram ir pabeigta bankrota procedūra. Saistību dzēšanas procedūras norise, galvenokārt, ir atkarīga no parādnieka un, ja parādnieks to pilda godprātīgi, tad tās norisei nekas nevar traucēt. Savukārt, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā rīkojas negodprātīgi, kavē vai nepilda saistību dzēšanas plānu, tad gan administratoram, gan kreditoriem saskaņā ar Maksātnespējas likuma 165. panta otro un trešo daļu ir tiesības iesniegt pieteikumu tiesai par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta otrajai daļai parādnieks netiek atbrīvots no fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām, ja viņš nav veicis šajā plānā noteiktās darbības. Tas nozīmē, ja parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā neievēro vispārējos maksātnespējas procesa principus (Maksātnespējas likuma 6. pants), vai arī tiek konstatēti citi Maksātnespējas likuma tiesību normās noteiktie ierobežojumi, tad tiesa var izbeigt saistību dzēšanas procedūru, neatbrīvojot parādnieku no saistībām.

⁶² Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 14. marta vēstule Nr. 1-49n/2019/30

⁶³ Bērziņš G. Fiziskās personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 67. lpp.

Maksātnespējas likuma 165. panta sestajā daļā noteikts, ja saistību dzēšanas procedūra tiek izbeigta, neatbrīvojot parādnieku no saistībām, kreditoru prasījumi tiek atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, bet apturētā tiesvedība un spriedumu izpildu lietvedība tiek atjaunota.

Saskaņā ar Maksātnespējas likumu saistību dzēšanas procedūras norise ir atkarīga no parādnieka. Saistību dzēšanas procedūras izbeigšana, neatbrīvojot parādnieku no saistībām var notikt parādnieka darbības vai bezdarbības dēļ, vai arī, ja tiek konstatēti Maksātnespējas likuma 153. pantā noteiktie ierobežojumi, kuri arī ir atkarīgi no parādnieka. Administratoram un kreditoriem saistību dzēšanas procesā piemīt tikai uzraudzības funkcijas. Tādēļ, ja parādnieks savas darbības vai bezdarbības dēļ ir nonācis situācijā, kad tiesa viņam izbeidz saistību dzēšanas procedūru, neatbrīvojot no saistībām, tad parādniekam ir jāuzņemas visa no tā izrietošā atbildība un nenokārtotās saistības.

Ņemot vērā minēto Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, ja tiesa izbeidz saistību dzēšanas procedūru, neatbrīvojot parādnieku no saistībām, kreditoru prasījumi (pamatparāds un blakus prasījumi) tiek atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, ieskaitot fiziskās personas maksātnespējas procesa laiku, t.i., par visu faktiskā kavējuma periodu.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka gan bankrota procedūras laikā, gan saistību dzēšanas procedūras laikā no parādnieka saņemtie maksājumi tiek ieskaitīti kreditoru prasījumu apmierināšanā, proti, kreditoru prasījumi ir segti veikto maksājumu apmērā. Savukārt atlikušās kreditoru prasījumu summas parādniekam ir jāatlīdzina, ievērojot konkrētā līguma nosacījumus, kam ir jāatbilst Civillikuma tiesību normām.

Vienlaikus Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir norādījusi, ja saistību dzēšanas procedūra tiek izbeigta, neatbrīvojot parādnieku no saistībām (Maksātnespējas likuma 165. panta sestā daļa), tad tiek atjaunoti tie prasījumi, kurus kreditori pieteikuši Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā un kuri nav tikuši apmierināti bankrota procedūras ietvaros.⁶⁴ Tādējādi uz kreditora prasījumu, kas Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā vispār nav pieteikts, šā likuma 165. panta sestās daļas noteikumi nav attiecināmi.⁶⁵

Par parādnieka ienākumu novirzīšanu saistību dzēšanas procedūrā⁶⁶

Lūgts sniegt skaidrojumu par saistību dzēšanas procedūrā parādniekam paturamo un kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo ienākumu apmēru, ja parādniekam, kuram saistību dzēšanas plānā paredzēts segt saistības Maksātnespējas likuma 155. panta otrajā vai trešajā daļā noteiktajā apmērā, palielinās ienākumi.

Piemērojot tiesību normas, būtiski ir veikt šo tiesību normu interpretāciju, lai noteiktu to jēgu un sasniedzamo mērķi. Piemērojot Maksātnespējas likuma tiesību normas sasniedzamais mērķis ir noteikts Maksātnespējas likuma 1. pantā, tas ir, veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus. Attiecīgi arī Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura

⁶⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2017. gada 3. februāra lēmums lietā Nr. C16082214; SPC-10/2017.

⁶⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016. gada 27. oktobra spriedums lietā Nr. C33447611; SKC-434/2016.

⁶⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 5. aprīļa vēstule Nr. 1-55n/2019/127

pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Ievērojot Maksātnespējas likuma mērķi un vispārīgos maksātnespējas procesa principus, tostarp saistību izpildes principu (Maksātnespējas likuma 6. panta 4. punkts), secināms, ka arī fiziskās personas maksātnespējas procesā, izpildot tiesiska rakstura pasākumu kopumu, tas ir piemērojot Maksātnespējas likuma normas, ir jāpanāk pēc iespējas pilnīgāka parādnieka saistību izpilde, kam pakārtota ir personas atbrīvošana no nesegtajām saistībām un maksātspējas atjaunošana.

Arī Latvijas Republikas Senāta Civillietu departaments 2019. gada 28. marta lēmumā lietā Nr. C10065317 ir atzinis, ka tieši šāda interpretācija palīdz sasniegt Maksātnespējas likuma 1. pantā deklarēto Maksātnespējas procesa mērķi – pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas, un tikai pēc tam, ja iespējams, atjaunot parādnieka maksātspēju, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus. [...] Jāņem vērā, ka fiziskās personas maksātnespējas process nav aplūkojams atrauti no Maksātnespējas likuma 1. pantā noteiktā mērķa, kurā kreditoru prasījumu pēc iespējas pilnīgāka apmierināšana definēta kā primāra.

Šādā veidā likumdevējs fiziskās personas maksātnespējas procesā ir sabalansējis kreditoru un fiziskās personas zaudējumus un atbildību. Attiecīgi, lai nodrošinātu parādnieka saistību dzēšanu pēc iespējas lielākā apmērā pirms parādnieka atbrīvošanas no nedzēstajām saistībām, Maksātnespējas likumā ir paredzēts parādnieka pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām un visu ienākumu, kas paliek pēc parādnieka uzturēšanas un maksātnespējas procesa izmaksu segšanas, novirzīšana kreditoru prasījumu segšanai. Arī minētajā lēmumā izdarīts secinājums, ka parādniekam visā maksātnespējas procesa laikā ir jārēķinās ar pienākumu gūt iespējami lielākus ienākumus no sava darba, lai atlicinot sev nepieciešamo iztikas daļu un norēķinoties par administratora izdevumiem, kreditoru prasījumu segšanai varētu novirzīt pārējos līdzekļus.

Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā ietvertais labticības princips paredz, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos. Ievērojot minēto, parādniekam, pildot Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus un izmantojot noteiktās tiesības, ir jāievēro Maksātnespējas likuma mērķis – kreditoru prasījumu apmierināšana pēc iespējas lielākā apmērā. Līdz ar to labticīgai personai maksātnespējas procesa laikā ir jābūt motivētai gūt ienākumus atbilstoši savām spējām un novirzīt tos kreditoru prasījumu segšanai, lai tiktu sasniegts Maksātnespējas likuma mērķis.

Maksātnespējas likuma 155. panta otrā un trešā daļa paredz parādnieka saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu atkarībā no saistību dzēšanas procedūrā segto atlikušo saistību apmēra, definējot segto saistību minimālo apmēru, kuru sasniedzot, tiek piemērots attiecīgais termiņš - vismaz 50 procentus no kopējām saistībām, vismaz 35 procentus no kopējām saistībām, vismaz 20 procentus no kopējām saistībām. Definējot sedzamo saistību minimālo apmēru, lietotais termins "vismaz" norāda uz to, ka minētās tiesību normas paredz iespēju paredzētajā termiņā segt atlikušās saistības arī lielākā apmērā par tiesību normā noteikto minimālo procentuālo apmēru, nevis paredz vienu konkrētu maksājumu apmēru, kura veikšanas gadījumā parādniekam būtu tiesības neveikt papildu maksājumus atlikušo saistību

segšanai, paturot atlikušos ienākumus sev, kas būtu pretrunā Maksātnespējas likuma mērķim.

Savukārt Maksātnespējas likuma 161. panta 1. punkts paredz parādnieka tiesības paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas. No minētajā tiesību normā noteiktā secināms, ka parādniekam ir tiesības paturēt arī vairāk par divām trešdaļām no saviem ienākumiem uzturēšanas izmaksu segšanai. Vienlaikus saprotams, ka šajā tiesību normā paredzētās tiesības ir samērojamas ar Maksātnespējas likuma 155. pantā noteikto kreditoriem veicamo maksājumu apmēru. Līdz ar to parādniekam nebūs iespējas paturēt vairāk par divām trešdaļām no saviem ienākumiem Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajā daļā regulētajā tiesiskajā situācijā, bet var būt iespējams, piemērojot šā likuma 155. panta otrajā un trešajā daļā noteikto kārtību.

Lai nodrošinātu pareizu minēto tiesību normu piemērošanu, būtiski ņemt vērā, ka ienākumu paturēšana maksātnespējas procesā paredzēta vienīgi ar mērķi parādnieka uzturēšanas izmaksu segšanai. Respektīvi likumdevējs, ievērojot Maksātnespējas likuma mērķi, nav pieļāvis parādnieka pilnīgu rīcības brīvību ar ienākumiem, ja persona sasniedz kaut kādu Maksātnespējas likumā definēto sedzamo saistību minimumu, bet gan paredzējis iespēju segt uzturēšanas izmaksas, atlikušos ienākumus novirzot kreditoru prasījumu segšanai. Turklāt ar uzturēšanas izmaksām saprotamas vienīgi tādas izmaksas, kas nepieciešamas parādnieka un apgādībā esošo personu uzturēšanas izmaksu segšanai, nevis greznuma izdevumi, kā, piemēram, ceļojumu, dārga mājokļa īres, restorāna apmeklējumu, jaudīga transportlīdzekļa, degvielas, dārgu drēbju iegādes u.tml. izdevumi.

Turklāt jāņem vērā, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. panta ceturtajā daļā noteiktajam parādnieks ienākumu palielināšanās gadījumā ir tiesīgs palielināt sev paturamo ienākumu daļu tikai proporcionāli kreditoriem novirzītajai ienākumu daļai. Līdz ar to secināms, ka parādnieks ienākumu palielināšanās gadījumā nevar palielināt uzturēšanas izmaksu segšanai novirzāmo naudas līdzekļu apmēru, nepalielinot maksājumus kreditoriem.

Vienlaikus norādāms, ka, ievērojot atklātības principu (Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punkts), ja netiek grozīts saistību dzēšanas plāns, parādniekam ir pienākums informēt kreditorus gan par izmaiņām parādnieka ienākumu apmērā un katram kreditoram novirzāmo ienākumu apmērā, gan arī par izmaiņām uzturēšanas izmaksu segšanai novirzāmo ienākumu apmērā, sniedzot pamatojumu, kāpēc parādnieka uzturēšanai faktiski ir nepieciešamas izmaksas lielākā apmērā, nekā saistību dzēšanas plānā norādītās.

Ņemot vērā minēto, ja parādniekam pēc uzturēšanas izmaksu segšanas pietiek naudas līdzekļi kreditoru prasījumu segšanai lielākā apmērā, ievērojot Maksātnespējas likuma mērķi, parādniekam nav tiesības izvēlēties kreditoru prasījumu segšanai novirzīt ienākumus mazākā apmērā, tostarp izvēlēties mazāko Maksātnespēja likuma normās procentuāli definēto saistību dzēšanas apmēru, kā arī neveikt maksājumus lielākā apmērā par minimālo procentuālo apmēru. Piemēram, ja parādniekam pēc uzturēšanas izmaksu un maksātnespējas procesa izdevumu segšanas pietiek naudas līdzekļi, lai segtu atlikušās saistības 35 procentu apmērā (Maksātnespējas likuma 155. panta trešās daļas 1. punkts), parādnieks nevar izvēlēties segt saistības tikai 20 procentu apmērā (Maksātnespējas likuma 155. panta trešās daļas 2. punkts), tāpat, ja parādnieks spēj segt saistības, piemēram, 30 procentu apmērā, nav tiesiska pamata saistību dzēšanas plānā paredzēt saistību dzēšanu tikai 20 procentu apmērā. Attiecīgi arī, ja parādniekam palielinās ienākumi, kreditoru prasījumu segšanai novirzāmais ienākumu apmērs ir jāpalielina.

Maksātnespējas kontroles dienestā, izskatot sūdzības par administratoru rīcību, novērota prakse nepamatoti sasaistīt maksājumu kreditoriem palielināšanas pienākumu tikai ar tiem gadījumiem, kad Maksātnespējas likumā paredzēta saistību dzēšanas plāna grozīšana saistībā ar tādām izmaiņām parādnieka ienākumos, kas ietekmē saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu. Ievērojot minēto, šāda tiesību normu interpretācija neļautu sasniegt Maksātnespējas likuma mērķi, jo nepamatoti tiktu ierobežota kreditoru prasījumu segšana pēc iespējas lielākā apmērā, kamēr netiktu sasniegts noteikts parādnieka ienākumu apjoms. Ņemot vērā minēto, arī gadījumos, ja parādnieka ienākumi nav palielinājušies tādā apmērā, kas ietekmē saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu un tāpēc nav jāveic grozījumi šajā plānā, parādniekam ir pienākums palielināt kreditoriem novirzāmo naudas līdzekļu apmēru.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka Latvijas Republikas Senāta Civillietu departaments 2019. gada 28. marta lēmumā lietā Nr. C10065317, izvērtējot Zemgales rajona tiesas 2018. gada 5. aprīļa lēmumu, ir atzinis, ka tiesa pamatoti ir atzinusi, ka Maksātnespējas likuma 140. panta 1. punkts, 139. panta 1. punkts un 172. panta ceturtā daļa [...] ir interpretējama tādējādi, ka parādnieka pienākums arī bankrota procedūras laikā ir daļu no saviem ienākumiem novirzīt kreditoru prasījumu segšanai.

Par izpildu lietvedības atjaunošanu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pabeigšanas⁶⁷

Saņemts zvērinātas tiesu izpildītājas rīkojums, saskaņā ar kuru klientes darbavietai ir uzdots veikt ieturējumu no klientes algas. Norādīts, ka tas saistīts ar 2009. gada piedziņas lietu, bet klientei tika pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process un 2018. gadā visas saistības dzēstas. Līdz ar to lūgts sniegt viedokli par tiesu izpildītāja darbības tiesiskumu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73. panta pirmo daļu kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Savukārt, šī panta otrajā daļā noteikts, ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Turklāt Maksātnespējas likuma 141. panta 1.¹ daļa imperatīvi noteic, ka pēc Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā minētā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku gan fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, gan pēc tam, kad parādnieks ir atbrīvots no saistībām šā likuma 164. panta pirmajā daļā minētajā gadījumā.

Maksātnespējas likuma 164. panta pirmajā daļā noteikts, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās

⁶⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 24. aprīļa vēstule Nr. 1-49n/2019/42

minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Līdz ar to atzīstams, ka pēc tiesas lēmuma, ar kuru fiziskā persona tiek atbrīvota no atlikušajām saistībām, izpildu lietvedības atjaunošana vai uzsākšana par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas un kuras ir pakļautas saistību dzēšanai saskaņā ar maksātnespējas likuma regulējumu, nav pieļaujama.

Iesniegumā nav konkretizēts, attiecībā uz kādu prasījumu ir atjaunota izpildu lietvedība, bet jāņem vērā, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā ir noteikti prasījumu veidi, kas pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti. Netiek dzēsti tostarp prasījumi par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētajiem sodiem, prasījumi no neatļautas darbības, prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu un nodrošinātais prasījums, ja parādnieks ir saglabājis par šā prasījuma nodrošinājumu kalpojošo mājokli. Līdz ar to parādniekam saglabājās pienākums segt tikai Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā minētos prasījumus arī pēc maksātnespējas procesa sekmīgas pabeigšanas.

Civilprocesa likuma 632. panta pirmā daļa noteic, ka tiesu izpildītāja darbības sprieduma izpildīšanā vai viņa atteikumu izpildīt šādas darbības, izņemot šā likuma 617. pantā noteikto gadījumu, piedzinējs vai parādnieks, iesniedzot motivētu sūdzību, var pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā pēc tiesu izpildītāja amata vietas 10 dienu laikā no pārsūdzamās darbības izdarīšanas dienas vai dienas, kad sūdzētājam, kuram nav paziņots par izdarāmās darbības laiku un vietu, kļuvis par to zināms. Līdz ar to zvērinātu tiesu izpildītāju darbības tiesiskuma izvērtēšana ir pakļauta tiesas kompetencei. Tāpat norādāms, ka atbilstoši Tiesu izpildītāju likuma 54. panta pirmajai daļai Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome var ierosināt disciplinārlietu pret zvērinātu tiesu izpildītāju pēc tiesneša vai prokurora priekšlikuma, kā arī pēc personas sūdzības vai pēc pašas iniciatīvas par šajā pantā norādītajiem pamatiem.

Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 173. pantu Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē neietilpst zvērinātu tiesu izpildītāju rīcības tiesiskuma izvērtēšana.

Par ģimenes maksātnespējas procesu⁶⁸

Iesniedzējai ar vīru ir kopīgs kredīts, kurš ar tiesas lēmumu atrodas piedziņas procesā. Vīrs vēlas iziet maksātnespējas procesu. Vai iesniedzējai pēc šī procesa, kuru būs izgājis vīrs, dzēsīsies saistības? Prasības par zaudējumu piedziņu juridiskām personām atrodas piedziņas procesā.

No iesnieguma satura varam secināt, ka iesniedzējai ar vīru ir kopīgs kredīts, kur iesniedzēja ir galvotāja. Civillikuma 1692. pants noteic, ka galvojums ir ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda. Galvenā parādnieka saistības pret kreditoru, kas izriet no kredīta līguma, ir galvenā saistība, bet galvnieka saistības pret kreditoru, kas izriet no galvojuma līguma, ir akcesora (papildu) saistība. Galvniekam jāatbild kreditoram par galvenā parādnieka neizpildītajām saistībām arī tad, ja pēdējais nonācis finansiālās grūtībās.

Galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā galvojums no papildu saistības pārtop par

⁶⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 16. maija vēstule Nr. 1-49n/2019/47

patstāvīgu saistību, kura nav atkarīga no galvenā parāda pastāvēšanas. Galvojumu var izbeigt tikai tāda personas darbība, kuras rezultātā tiek dzēsts galvenais parāds, proti, parāda atmaksa, atcēlējīguma vai izlīguma, vai saistības pārjaunojuma līguma noslēgšana.

No minētā secināms, ka galvenā parādnieka maksātnespējas process neizbeidz saistību, kas izriet no galvojuma, tāpat kā galvnieka maksātnespējas process neizbeidz galveno saistību. Pat pēc galvenā parādnieka maksātnespējas procesa izbeigšanas un saistību dzēšanas kreditoram saglabājas tiesības prasīt pielīgto saistību izpildi no galvotāja, ja vien šīs saistības nav pilnā apmērā izpildītas galvenā parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros. Līdz ar to galvenā parādnieka atbrīvošana no saistībām tā maksātnespējas procesā nav uzskatāma par galvnieka atsvabināšanu no saistībām.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju, līdz ar to, ja parādnieka saistību dzēšanas procedūra ir sekmīgi pabeigta, parādnieks tiek atbrīvots no visām neizpildītajām saistībām (izņemot Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā minētās).

Ja iesniedzējas vīrs vēlas iziet maksātnespējas procesu, tad saskaņā ar Maksātnespējas likuma 131. panta pirmās daļas 1. un 2. punktu un 133. panta pirmās daļas 3. punktu fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu tiesai parādnieks var iesniegt kopā ar laulāto, t.s. "ģimenes maksātnespējas procesu". Kopīga fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas mērķis ir samazināt fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanas izmaksas. Tā kā ne Maksātnespējas likumā, ne Civilprocesa likumā nav iekļauts "ģimenes maksātnespējas procesa" turpmākas norises regulējums, tad pēc pasludināšanas maksātnespējas process attiecībā uz katru personu tiek turpināts kā atsevišķs process un attiecībā uz katru personu tiek individuāli piemērotas Maksātnespējas likuma normas. Katram parādniekam tiek īstenota atsevišķa bankrota procedūra un pasludināta atsevišķa saistību dzēšanas procedūra, tādējādi arī saistību dzēšanas plāns tiek sagatavots katram atsevišķi, ņemot vērā katra parādnieka individuālo saistību apmēru.

Norādām, ka maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt, ja katrai no minētajām personām pastāv Maksātnespējas likuma 129. panta pirmās daļas 3. punktā minētā pazīme - nav iespēju nokārtot parādsaistības, no kurām vismaz vienas parādsaistības pamatā ir neizpildīta blakus saistība vai solidāra saistība starp parādnieku un viņa laulāto [...], ja tā pārsniedz 5000 *euro*. Līdz ar to, lai iesniegtu "ģimenes maksātnespējas procesa" pieteikumu, starp parādnieku un viņa laulāto jāpastāv vismaz vienai neizpildītai kopīgai blakus saistībai vai solidārai saistībai.

Vienlaikus norādāms, ka saskaņā ar Civilprocesa likumu jautājuma izlemšana par fiziskās personas maksātnespējas procesa, arī "ģimenes maksātnespējas procesa", piemērošanu ir vienīgi tiesas kompetencē.

Iesniedzot tiesā fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 133. panta pirmās daļas 3. punktu, parādnieks kopā ar ieinteresētajām personām (neatkarīgi no to skaita) iemaksā tikai vienu fiziskās personas maksātnespējas procesa depozītu divu minimālo mēnešalgu (šobrīd 860 *euro*) apmērā. Tāpat, ņemot vērā, ka tiek iesniegts viens kopīgs fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums, tiesā

atbilstoši Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktam parādniekam kopā ar ieinteresētajām personām jāiemaksā valsts nodeva 70 *euro* apmērā.

Tiesa, pirms pasludināt fiziskās personas maksātnespējas procesu, pārbauda, vai attiecībā uz parādnieku un katru ieinteresēto personu, ar kuru parādnieks iesniedza kopīgu fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ir attiecināmas Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otrajā daļā minētās pazīmes. Tostarp, tiesa pārbauda, vai iesniedzējs ir samaksājis valsts nodevu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu un fiziskās personas maksātnespējas procesa depozītu. Tāpat tiesa pārbauda, vai parādnieks pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijis Latvijas Republikas nodokļu maksātājs (Maksātnespējas likuma 127. panta pirmā daļa).

Maksātnespējas likuma 134. panta otrajā daļā ir noteikts, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek apturēta izpildu lietvedība lietās par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā. Pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas visas uzsāktās tiesvedības tiek apturētas.

Fiziskās personas maksātnespējas process sastāv no divām secīgām procedūrām: bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 152. panta pirmo daļu saistību dzēšanas procedūras subjekts var būt parādnieks, kuram ir pabeigta bankrota procedūra. Saistību dzēšanas procedūras īstenošanai parādniekam ir jāstāda saistību dzēšanas plāns, kurā, cita starpā, norādāms saistību dzēšanas termiņš, paredzamais parādnieka mēneša ienākumu apmērs un paredzamais kreditoru parādu segšanai novirzāmais ienākumu apmērs. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punktu parādniekam saistību dzēšanas procedūras ietvaros ir pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Lai īstenotu minēto plānu, parādniekam ir pienākums vismaz vienu trešo daļu no saviem ienākumiem, bet ne mazāk kā vienu trešo daļu no minimālās mēnešalgas pirms nodokļu samaksas, katru mēnesi novirzīt kreditoru prasījumu segšanai (t.i., šobrīd vismaz 143,33 *euro*). Ja persona negūst pietiekamus ienākumus, lai kreditoru prasījumu apmierināšanai saistību dzēšanas procedūras laikā novirzītu vismaz likumā noteikto līdzekļu minimālo apmēru, pastāv pamatotas šaubas, vai saistību dzēšanas plāns ir izpildāms.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta pirmo daļu, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, tad pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Maksātnespējas likuma 165. panta pirmā daļa paredz, ka parādnieks iesniedz tiesai pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, ja viņš ir nokārtojis visas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā iekļautās saistības. Atbilstoši minētās normas trešajā daļā noteiktajam, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru.

***Par nepieteiktu kreditora prasījumu
fiziskās personas maksātnespējas procesā⁶⁹***

Kas notiek ar saistībām, kuras bijušas norādītas pieteikumā tiesai, bet pabeidzot bankrota procedūru un izbeidzot maksātnespējas procesu bez saistību dzēšanas procedūras piemērošanas (pēc tiesas lēmuma), atsevišķi kreditori nav pieteikušies?

Vai šādā gadījumā kreditori var prasīt pilnā apmērā segt vairāk nekā prasīts maksātnespējas procedūras ietvaros?

[1] Fiziskās personas maksātnespējas process ir veids, kā persona administratora uzraudzībā un maksātnespējas procesu reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā var atjaunot maksātspēju un pēc saistību dzēšanas procedūras beigām tikt atbrīvota no parādsaistībām. Turklāt šādu tiesisko aizsardzību var baudīt persona, kura pati ir bijusi godprātīga un uz kuru nevar attiecināt Maksātnespējas likumā noteiktos ierobežojumus.⁷⁰

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta otro daļu fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Tātad, ar brīdi, kad personai tiek pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, tiek nodibināts īpašs tiesiskais statuss, kurš paredz saistību dzēšanu tikai šī procesa ietvaros un izslēdz jebkādu individuālās piedziņas instrumentu izmantošanu. Turklāt kreditors var gūt sava prasījuma apmierinājumu vienīgi maksātnespējas procesa ietvaros, pamatojoties uz kreditora iesniegto un administratora atzīto prasījumu. Proti, lai kreditors varētu pretendēt uz sava prasījuma apmierināšanu fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, tam saskaņā ar Maksātnespējas likuma 141. pantā noteikto ir jāiesniedz kreditora prasījums. Kreditoru prasījumu pieteikšanas maksimālais termiņš ir seši mēneši no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, proti, ja kreditors likumā noteiktajā termiņā nav iesniedzis kreditora prasījumu, viņš zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku. Minētais noteikts Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā un otrajā daļā kopsakarā ar XIII nodaļas 73. panta regulējumu.

Līdz ar to, ja kreditors neizmanto savas tiesības iesniegt prasījumu, saistība izbeidzas ar noilguma iestāšanos. Šāda jau izbeigusies saistība nav pakļaujama dzēšanai. Tādējādi, ja administratoram minētajā termiņā netiek iesniegts attiecīgais kreditora prasījums, parādnieka saistības ar šo kreditoru izbeidzas uz likuma pamata un atzīstams, ka jautājums par kreditora prasījuma tiesībām ir galīgi atrisināts, tas ir, kreditors no prasījuma tiesībām pret parādnieku faktiski ir atteicies.

Papildus norādāms, ka jautājumā par kreditora prasījuma iesniegšanas kārtību pret maksātnespējīgu parādnieku un tās neievērošanas sekām ir izveidojusies judikatūra. Proti, strīdos par kreditora prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku piemērojamas Maksātnespējas likuma normas, kas noteic speciālu kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi un kuru neievērojot kreditoram jārēķinās ar nelabvēlīgām sekām. Tas nozīmē, ka,

⁶⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 20. maija vēstule Nr. 1-49n/2019/48

⁷⁰ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2018. gada 19. septembra nolēmums lietā Nr. C68244118.

nevērīgi attiecoties pret savām tiesībām saņemt nodibināto saistību izpildījumu un nesekojojot parādnieka tiesiskā statusa iespējamām izmaiņām (publiski pieejamā maksātnespējas reģistra datiem), kreditoram jāērķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos. Minēto negroza apstākļi, ka kreditors, apejot Maksātnespējas likumā noteikto prasījumu pieteikšanas kārtību, pirms vai pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas, cēlis prasību tiesā. Minētais izriet no Maksātnespējas likuma 6. panta 2. punktā noteiktā maksātnespējas procesa vispārīgā principa – kreditoru vienlīdzības principa, atbilstoši kuram kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku pirms procesa uzsākšanas.⁷¹

Maksātnespējas likuma 151. panta otrā daļa noteic, ja vienlaikus ar bankrota procedūras pabeigšanu vai izbeigšanu tiek izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, atjaunojas kreditoru tiesības prasīt parādnieka saistību izpildi apmērā, kādā parādnieks nav izpildījis savas saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā, kā arī tiek atjaunotas lietas par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietas par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā.

Līdz ar to secināms, ka attiecībā uz saistībām, kuras norādītas pieteikumā par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet nav pieteiktas administratoram kā kreditora prasījums Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā, iestājas noilgums un uz tām nav attiecināmas Maksātnespējas likuma 151. panta otrajā daļā noteiktās sekas.

[2] Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 3. punkts noteic, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas apstājas aizdevuma (kredīta) lietošanas procentu pieaugums, likumisko procentu pieaugums, līgumsoda pieaugums (tajā skaitā procentos izteikta līgumsoda pieaugums), nokavējuma naudas pieaugums. Nodokļu prasījumiem tiek apturēta tās nokavējuma naudas aprēķināšana, kura tiek noteikta kā procentu maksājums par nodokļu, nodevu un soda naudas samaksas termiņa nokavējumu.

Maksātnespējas likuma regulējums ir vērsts uz to, lai maksātnespējas procesā apzinātu visus kreditorus, izvērtētu to prasījumu pamatotību un apmēru. Blakus prasījuma, kas izteikts procentos, apmēra pieaugums apstājas līdz ar parādnieka maksātnespējas pasludināšanas dienu. Minētais dod iespēju ne tikai nofiksēt konkrētā kreditora prasījuma apmēru uz maksātnespējas procesa pasludināšanas dienu, bet arī iespēju nepasliktināt parādnieka stāvokli maksātnespējas procesa norises laikā.⁷²

Lai arī maksātnespējas procesa laikā Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 3. punktā noteiktais parāda pieaugums tiek apturēts un parādniekam ir paļāvība, ka konkrētais parāds maksātnespējas procesa ietvaros vairs nepieaugs, jāņem vērā, ka Maksātnespējas likuma 151. panta otrā daļa attiecas uz gadījumiem, kad maksātnespējas process tiek izbeigts parādnieka vainas dēļ, proti, tam ir pastāvējuši vai radušies ierobežojumi maksātnespējas procesa vai saistību dzēšanas procedūras piemērošanai.

Norādāms, ka fiziskās personas maksātnespējas procesam būtu jāietekmē kreditoru tiesības saņemt savu prasījumu vienīgi tādā kārtībā, kā to paredz Maksātnespējas likums, proti, kreditoram ir jāērķinās, ka gadījumā, ja parādnieks būs izpildījis visus normatīvajos aktos noteiktos pienākumus, tad fiziskās personas maksātnespējas process tiks izbeigts,

⁷¹ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014. gada 8. aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-117 un 2016. gada 31. marta spriedums lietā Nr. SKC-3.

⁷² Bērziņš G. Fiziskas personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 67. lpp.

atbrīvojot fizisko personu no saistību dzēšanas procedūras laikā nesegtajām saistībām. Savukārt, ja parādniekam fiziskās personas maksātnespējas process tiek izbeigts priekšlaicīgi, jo parādnieks nav ievērojis Maksātnespējas likuma izvirzītās prasības, tad maksātnespējas procesa pasludināšanas faktam nekādā veidā nevajadzētu ietekmēt kreditora tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu. Līdz ar to, ja tiesa izbeidz bankrota procedūru, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, tad kreditoru prasījumi (pamatparāds un blakus prasījumi) tiek atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, ieskaitot fiziskās personas maksātnespējas procesa laiku, tas ir, par visu faktiskā kavējuma periodu.

***Par fiziskās personas
maksātnespējas procesu⁷³***

Kā Maksātnespējas kontroles dienests kontrolē un novērš maksātnespējas procesā iesaistīto personu fiktīvo nodarbinātību Latvijā, ja persona Latvijā neuzturas jau vismaz piecus gadus un ir nodarbināta Apvienotajā Karalistē.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 173. panta pirmo daļu Maksātnespējas kontroles dienests ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku TAP un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību TAP un maksātnespējas procesa jautājumos.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Šā likuma 128. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot XXIV nodaļas "Fiziskās personas maksātnespējas procesa vispārīgie noteikumi" noteikumus.

Fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšana ir parādnieka brīvprātīga izvēle, līdz ar to fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšana ir atkarīga tieši no paša parādnieka.

Maksātnespējas likuma 127. pantā ir norādīts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekts var būt jebkura fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības. Tomēr jāņem vērā arī Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktie ierobežojumi fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai.

Nodokļu maksātāja statusa esamība apliecina fiziskās personas saikni ar Latvijas Republiku. Termins "nodokļu maksātājs" tiek detalizētāk skaidrots likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. pantā. Proti, Latvijas Republikas likumos noteiktos nodokļus (nodevas) maksā iekšzemes nodokļu maksātāji (rezidenti) un ārvalstu nodokļu maksātāji (nerezidenti). Saskaņā

⁷³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 27. maija vēstule Nr. 1-49n/2019/51

ar likuma "Par nodokļiem un nodevām" 1. panta 4. punktu nodokļu maksātāji ir Latvijas Republikas vai ārvalstu fiziskās un juridiskās personas, kas veic ar nodokli apliekamas darbības vai kam ir garantēts ienākums nākotnē.

Persona, kas nav guvusi ienākumus sešus mēnešus pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā, automātiski nodokļu likumdošanas izpratnē nezaudē Latvijas Republikas nodokļu maksātāja statusu un minētais apstāklis vien nevar būt par pamatu tiesnesim atteikt pieņemt pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otro daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšana ir tiesas ekskluzīvā kompetence. Atbilstoši minētā likuma 363.²⁷ panta otrajai daļai tiesa pasludina fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja tā konstatē, ka parādniekam ir kāda no Maksātnespējas likuma 129. panta pirmajā daļā norādītajām pazīmēm un pēdējo 10 gadu laikā nav pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, kura ietvaros dzēstas saistības, un iesniedzējs ir samaksājis valsts nodevu par maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu un maksātnespējas procesa depozītu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 19. panta pirmo daļu un Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta trešo daļu, apmierinot fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, tiesa ieceļ administratoru ievērojot Civilprocesa likuma 363.²⁶ panta noteikto kārtību. Norādāms, ka administratora, kā maksātnespējas procesa vadītāja, ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 26. panta trešo daļu, administratora pienākumos ietilpst informācijas sniegšana par fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi tiesai, kreditoriem, Maksātnespējas kontroles dienestam un citām normatīvajos aktos noteiktajām personām un institūcijām. Vienlaikus jānorāda, ka administrators atbild par maksātnespējas procesā pieņemtajiem lēmumiem normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Fiziskās personas maksātnespējas process sastāv no divām secīgām procedūrām: bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem pēc nodokļu samaksas, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas. Tādējādi pēc bankrota procedūras pabeigšanas parādniekam jānodrošina, lai kreditoru prasījumu apmierināšanai ik mēnesi tiek novirzīta vismaz viena trešdaļa no valstī noteiktās minimālās algas (t.i., vismaz 143,33 *euro*).

Maksātnespējas likums nenosaka, ka parādniekam jābūt nodarbinātam, tomēr tajā pašā laikā ir noteikts, ka personai nepieciešams gūt ienākumus. Kaut arī ienākumu neesamība pati par sevi nav šķērslis fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanai, tomēr tajā pašā laikā ienākumu gūšana ir priekšnoteikums saistību dzēšanas procedūras piemērošanai un tādējādi arī sekmīgai fiziskās personas maksātnespējas procesa pabeigšanai. Pretējā gadījumā parādniekam saistību dzēšanas procedūra var netikt piemērota vai parādnieks var netikt atbrīvots no fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām, ja viņš nav veicis saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 150. panta pirmajai daļai tiesa izbeidz bankrota procedūru, vienlaikus izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja parādniekam ir konstatēti ierobežojumi fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai (130. pants). Savukārt atbilstoši minētā panta otrajai daļai pieteikumu tiesai par bankrota procedūras pabeigšanu iesniedz administrators triju mēnešu laikā pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas. Tātad apstākļi, ka fiziskai personai ir pasludināts maksātnespējas process, neizslēdz iespēju, ka fiziskās personas maksātnespējas process var tikt izbeigts, ja administratora rīcībā nonāk informācija, ka attiecībā uz fizisko personu pastāv Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktie ierobežojumi.

Parādnieka pienākumi bankrota procedūras laikā ir norādīti Maksātnespējas likuma 139. pantā. Šā panta 5. punktā ir norādīts parādnieka pienākums sniegt administratoram maksātnespējas procesa norisei nepieciešamās ziņas. Savukārt Maksātnespējas likuma 160. pants paredz parādniekam pienākumu saistību dzēšanas procedūras laikā sniegt informāciju administratoram par saistību dzēšanas plāna izpildi.

Saskaņā ar labticības principu (Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punkts) procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāpilda labā ticībā. Parādnieks un kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos. Tāpat Maksātnespējas likuma 153. pantā ir norādīts, kādos gadījumos netiek piemērota vai tiek pārtraukta saistību dzēšanas procedūra, tajā skaitā kā ierobežojums saistību dzēšanas procedūrai norādīts - ja parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus.

Vienlaikus Maksātnespējas likuma 165. panta trešajā daļā ir noteikts, ka kreditors arī pēc saistību dzēšanas procedūras pasludināšanas var iesniegt tiesā pieteikumu par tās izbeigšanu, ja:

- 1) parādnieks nepilda fiziskās personas saistību dzēšanas plānu;
- 2) konstatē saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumus (153. pants).

No minētā izriet, ka likumdevējs ir paredzējis dažādus mehānismus, kas var tikt izmantoti pret nelabticīgām fiziskām personām, tajā skaitā paredzot kreditoru aktīvu iesaisti konkrētā maksātnespējas procesa uzraudzībā.

Par prasījumiem no neatļautas darbības⁷⁴

Vai maksātnespējas procesa pieteikumā ir jānorāda saistības, kuras netiks dzēstas pēc saistību dzēšanas procedūras atbilstoši Maksātnespējas 164. panta ceturtās daļas 2. punktam, proti, prasījumi no neatļautas darbības.

Civiltiesiskajās attiecībās tiesību aizskārumu (pārkāpumu) apzīmē ar terminu "neatļauta darbība". Savukārt neatļauta darbība izpaužas gan līguma vai cita darījuma pienākumu nepildīšanā, gan ārpuslīgumiskā citas personas aizskārumā (deliktā). Civillikuma 1635. pants noteic, ka katrs tiesību aizskārumš, tas ir, katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums), dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.

⁷⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 28. maija vēstule Nr. 1-49n/2019/54

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu viens no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas. Šajā gadījumā ar vārdu "kreditori" tiek apzīmēti tie kreditori, kuru prasījumi ir tikuši atzīti Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā. Turklāt Maksātnespējas likuma regulējums ir vērsts uz to, lai maksātnespējas procesā noskaidrotu katra iesniegtā kreditora prasījuma pamatotību, apzinātu visus kreditorus, kuriem ir tiesības piedalīties konkrētā maksātnespējas procesā, lai tā ietvaros kreditori saņemtu sava prasījuma apmierinājumu atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajam.

Maksātnespējas likums īpaši akcentē godprātības principu, saskaņā ar kuru būtu sagaidāms, ka parādnieks ir ieinteresēts apzināt un segt visas savas saistības. Līdz ar to parādniekam maksātnespējas procesa pieteikumā būtu jānorāda visas saistības un to summas atbilstoši Maksātnespējas likuma 129. panta pirmajai daļai un Civilprocess likuma 363.²³ panta pirmajai daļai. Tajā pat laikā likumdevējs ir īpaši noteicis, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā noteiktie prasījumi, tostarp prasījumi no neatļautas darbības pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti. Tātad neatkarīgi no tā, vai tie ir bijuši vai nav bijuši pieteikti konkrētā fiziskās personas maksātnespējas procesā, prasījumi no neatļautas darbības netiek dzēsti.

Maksātnespējas likuma 141. panta 1.¹ daļā ir uzsvērts, ka prasījumi no neatļautas darbības nenoilgst. Līdz ar to 164. panta ceturtajā daļā nostiprinātais vispārējais princips, ka fiziskā persona maksātnespējas procesā ne pie kādiem apstākļiem nevar atbrīvoties no saistībām, kuru pamatā ir neatļauta darbība, ir attiecināms arī uz Maksātnespējas likuma 73. panta pirmās un otrās daļas tvērumu fiziskās personas maksātnespējas procesā (kreditoru pieteikšanās termiņš), un šādas saistības nevar tikt dzēstas kā nepieteiktas.⁷⁵

Par blakus prasījumiem⁷⁶

Vai pieļaujams, ka kreditors aprēķina likumiskos procentus no galvenā parāda, kamēr notiek galvenā parādnieka maksātnespējas process, kā arī, vai var uzskatīt, ka procentu pieauguma apstāšanās pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas neattiecas uz galvotāja saistībām.

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Līdz ar to, ja parādnieka saistību dzēšanas procedūra ir sekmīgi pabeigta, parādnieks tiek atbrīvots no visām neizpildītajām saistībām (izņemot Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā minētās).

Attiecībā par likumisko procentu aprēķināšanu no galvenā parāda norādām, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 3. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas apstājas aizdevuma (kredīta) lietošanas procentu

⁷⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 15. marta spriedums lietā Nr. C35074713, SPC-5/2018.

⁷⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 5. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2019/55

pieaugums, likumisko procentu pieaugums, līgumsoda pieaugums (tajā skaitā procentos izteikta līgumsoda pieaugums), nokavējuma naudas pieaugums.

Maksātnespējas likuma 155. panta piektā daļa noteic, ka saistību dzēšanas procedūras laikā parādnieks sedz tikai pamatparādu (galveno prasījumu), neskaitot soda naudas, līgumsodu vai nokavējuma procentus. Attiecīgi saistību dzēšanas plānā iekļauj tikai kreditora galveno prasījumu bez blakus prasījumiem, t.i., procentiem.

Skatot Maksātnespējas likuma uzbūvi sistēmiski, var secināt, ka blakus prasījumi tiek uzskatīti par mazāk prioritāriem, mazāk svarīgiem prasījumiem nekā kreditoru galvenie prasījumi. Blakus prasījuma, kas izteikts procentos, apmēra pieaugums apstājas līdz ar parādnieka maksātnespējas pasludināšanas dienu. Likumdevējs atzinis par taisnīgu kārtību, ka no maksātnespējas procesā pieejamajiem līdzekļiem galvenie prasījumi tiek segti prioritāri, un tikai pēc to pilnīgas segšanas tiek apmierināti kreditoru blakus prasījumi.

Līdz ar to maksātnespējas procesa laikā Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 3. punktā noteiktais parāda pieaugums tiek apturēts un parādniekam ir paļāvība, ka konkrētais parāds maksātnespējas procesa ietvaros vairs nepieaugs.

Civillikuma tiesību normas, kas regulē galvojuma tiesisko institūtu (1692.-1715. pants), paredz divu veidu galvojumus:

1) neekspromisoriskais galvojums (kad kreditoram ar prasību vispirms ir jāvērsas pie galvenā parādnieka un tikai pēc tam pie galvnieka);

2) ekspromisoriskais galvojums (kad galvnieks uzņēmis saistību kā pats parādnieks, šajā gadījumā galvnieks atsakās no Civillikuma 1702. panta pirmajā daļā paredzētajām tiesībām prasīt, lai kreditors pa priekšu vērsas ar prasību pie galvenā parādnieka).

Civillikuma 1692. pants noteic, ka galvojums ir ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda. Saskaņā ar Civillikuma 1698. pantu galvnieks atbild ne vien par pašu galveno parādu, bet arī par tā blakus prasījumiem. Līdz ar to, kas piekrīt būt par galvotāju, atbild ne tikai par parādnieka galveno parādu, bet arī par procentiem, līgumsodiem, zaudējumiem un visiem citiem izdevumiem, ko parādnieks ir palicis parādā kreditoram.

Tāpat Civillikuma 1760. pants noteic, ka likumiskie procenti (1759. p.) prasāmi nevis atsevišķi, bet reizē ar galveno saistību, un tādēļ tos nevar prasīt vēlāk, ja attiecīgā laikā par tiem bijis noklusēts vai galvenā parāda samaksa pieņemta bez piebilduma. Jāņem vērā, ka pieņemot vai prasot galvenās saistības izpildījumu, vienlaicīgi jāprasa arī likumiskie procenti. Izbeidzoties galvenajai saistībai, izbeidzas arī jebkura papildus (blakus) saistība.

Galvnieka pienākums atbildēt kreditoram izriet nepastarpināti no galvojuma līguma – galvojot par parādnieka saistībām, galvnieks uzņemas risku atbildēt kreditoram par parādnieka saistībām arī tad, ja pēdējais nonāk finansiālās grūtībās.⁷⁷ Persona, kura ir uzņēmusies atbildēt par visu vai tikai daļu no parādnieka parāda, ir labprātīgi stājusies šajās attiecībās, līdz ar to viņa vēlāk nevar atteikties izpildīt tās saistības, kuras viņa bija uzņēmusies kā galvotājs par parādnieka saistībām.

No minētā secināms, ka tikai galvenā parādnieka maksātnespējas process neizbeidz saistību, kas izriet no galvojuma, tāpat kā tikai galvnieka maksātnespējas process neizbeidz galveno saistību. Galvojumu var izbeigt tikai tāda personas darbība, kuras rezultātā tiek dzēsts

⁷⁷ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 5. septembra spriedums lietā Nr. C33437713, SKC-1069/2018, 12.2. apakšpunkts

galvenais parāds, proti, parāda atmaksa, atcēlējīguma vai izlīguma, vai saistības pārjaunojuma līguma noslēgšana.

Vienlaikus vērsama uzmanība, ka katrā konkrētā gadījumā ir jāņem vērā galvojuma līgumā noteiktais (galvojuma veids). Turklāt kreditoram nav jāgaida, kad būs beidzies galvenā parādnieka maksātnespējas process. Kreditoram jau no tā brīža, kad publiskajos reģistros ir pieejama informācija par galvenā parādnieka maksātnespējas procesu, ir tiesības celt prasību tiesā par parāda piedziņu no galvotāja. Tādējādi maksātnespējas procesa pasludināšana galvenajam parādniekam vai viņa atbrīvošana no saistībām tā maksātnespējas procesā nav uzskatāma par galvenā atsvabināšanu no pienākuma maksāt galveno parādu, kā arī no likumiskajiem procentiem, ja tos prasa kreditors.

Papildus norādām, ka Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē neietilpst galvojuma un blakus prasījumu jautājumu piemērošanas izvērtēšana, tas ir tiesas kompetencē.

Par personas tiesībām iegādāties nekustamo īpašumu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pabeigšanas⁷⁸

Ar tiesas lēmumu ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, dzēšot atlikušās saistības. Lūgts sniegt skaidrojumu, vai personām, kurām ar tiesas lēmumu izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process, dzēšot nenosegtās saistības, ir kādi ierobežojumi nekustamā īpašuma iegādei.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksāspēju. Tātad fiziskās personas maksātnespējas procesam pēc būtības ir divi mērķi – pirmkārt, no parādnieka mantas pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus, otrkārt – atjaunot parādnieka maksāspēju, lai persona spētu atkal sekmīgi piedalīties ekonomiskajā apritē.

Saskaņā ar Civīlprocesa likuma 363.²⁸ panta pirmās daļas 5. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiesa, pamatojoties uz attiecīgu pieteikumu, lemj par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Civīlprocesa likuma 363.³⁵ panta trešā daļa noteic, ka apstiprinot saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, tiesa lemj par to saistību dzēšanu, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā. Savukārt Maksātnespējas likuma 165. panta ceturtajā un piektajā daļā noteikts, ka, izbeidzot saistību dzēšanas procedūru, tiesa vienlaikus izbeidz fiziskās personas maksātnespējas procesu, un, ja tā konstatē, ka parādnieks ir atbrīvojams no parāda saistībām, tiesa vienlaikus ar saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu atbrīvo viņu no saistībām, kuras norādītas personas saistību dzēšanas plānā.

Skatot minētās tiesību normas kopsakarā, secināms, ka līdz ar tiesas nolēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu un parādnieka atbrīvošanu no saistībām, tiek izbeigts īpašs parādnieka tiesiskais stāvoklis, kas ierobežo parādnieka tiesības slēgt mantiska rakstura darījumus, un tiek sasniegts fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis – parādnieks var

⁷⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 7. janvāra vēstule Nr. 1-57n/2019/22

atgriezties ekonomiskajā aprītē. Līdz ar to secināms, ka pēc sekmīgi īstenota fiziskās personas maksātnespējas procesa, fiziskai personai nav ierobežojumi veikt civiltiesiskus darījumus, tai skaitā iegādāties nekustamo īpašumu.

Par maksājumiem saistību dzēšanas procedūras laikā⁷⁹

Personai ir piemērota fiziskās personas maksātnespējas procesa saistību dzēšanas procedūra. Vēstulē norādīts, ka darba devējs apmaksā vienu trešdaļu no personas medicīniskās apdrošināšanas polises maksas, savukārt pārējo summu (t.i. divas trešdaļas) ietur no personas aprēķinātās darba algas 6 mēnešu laikā. Papildus vēstulē norādīts, ka darba devējs apmaksā 50 procentus no summas par apģērbu, ko persona iegādājas darba vajadzībām. Vēstulē lūgts sniegt skaidrojumu, no kuras summas jāmaksā viena trešdaļa kreditoru prasījumu segšanai – no ikmēneša ienākumiem EUR 800,00 apmērā vai no faktiskajiem ienākumiem EUR 764,00 apmērā, kas saņemti uz bankas kontu pēc medicīniskās apdrošināšanas polises apmaksas ieturēšanas, kā arī lūgts sniegt skaidrojumu, vai no darba devēja kompensētajiem naudas līdzekļiem par apģērbu personai ir jānovirza vienu trešdaļu kreditoru prasījumu segšanai.

[1] Atbilstoši Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteiktajam, viens no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem ir pēc iespējas pilnīgāka kreditoru prasījumu segšana no parādnieka mantas.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajai daļai saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas pirms nodokļu samaksas. Tas nozīmē, ka neatkarīgi no parādnieka faktiskajiem ienākumiem, novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas, proti, 2019. gadā EUR 143,33. Turklāt Maksātnespējas likuma 161. panta pirmajā punktā noteiktas parādnieka tiesības saistību dzēšanas procedūrā paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu savas uzturēšanas izmaksas.

Norādāms, ka atšķirībā no parādnieka mantas, kas tiek pilnā apmērā izmantota kreditoru prasījumu segšanai, divas trešdaļas no saņemtajiem ienākumiem parādniekam ir tiesības paturēt savu un apgādībā esošo personu uzturēšanas izmaksu segšanai. Parādniekam ir tiesības pēc saviem ieskatiem rīkoties ar to ienākumu daļu, kas paliek viņa rīcībā, tai skaitā viņam ir tiesības iesaistīties civiltiesiskajā apgrozībā un veikt gan darbības, kas vērstas uz ienākumu gūšanu, gan segt nepieciešamos izdevumus.

Turklāt, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, parādnieka pienākumi maksātnespējas procesā un kreditoru tiesības saņemt sava prasījuma apmierinājumu ir jāvērtē kopsakarā ar Satversmes 111. pantā nostiprināto valsts pienākumu aizsargāt cilvēka veselību. Valsts pienākums aizsargāt cilvēka veselību ietver trīs atšķirīgus valsts pienākumus: pienākums ievērot (respektēt), aizsargāt un nodrošināt (īstenot) tiesības uz veselības aizsardzību. Pienākums respektēt pieprasa valsti atturēties no tiešas vai pastarpinātas

⁷⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 10. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2019/835

iejaukšanās cilvēka veselības tiesību īstenošanā, tostarp arī no tādām darbībām, kas ierobežo katras personas iespējas pašai rūpēties par savas veselības aizsardzību. Proti, ikvienai personai zināmās robežās ir tiesības veikt pasākumus, ko tā uzskata par nepieciešamiem savas veselības nodrošināšanai. Tiesības uz veselību ir jāsaprot kā tiesības baudīt dažādus pasākumus, preces, iekārtas un nosacījumus, kas vajadzīgi, lai realizētu augstāko sasniedzamo veselības standartu.⁸⁰

Apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas likuma 6. panta pirmajā daļā noteikts, ka apdrošināšana ir brīvprātīga, izņemot gadījumus, kad likumā ir noteikts citādi.

Veselības apdrošināšanas polišu iegāde un piešķiršana katrā darbavietā var būt atšķirīga, jo tā ir darba devēja brīvprātīga izvēle. Tai nav vienota ārējā normatīvā regulējuma, un polišu piešķiršanas kārtība parasti tiek noteikta iestādes iekšējā normatīvajā aktā – kam un kādos gadījumos polisi piešķir, kādu summu maksā darba devējs, vai ir paredzēts darbinieka līdzmaksājums.

Medicīniskās (veselības) apdrošināšanas polises iegāde ir pieskaitāma pie brīvprātīgās veselības apdrošināšanas iemaksām, nevis pie obligātām iemaksām. Līdz ar to iegādājoties medicīnisko (veselības) apdrošināšanas polisi, parādnieks sedz to no ienākumu daļas, ko bija tiesīgs paturēt saistību dzēšanas procedūras ietvaros.

Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā parādniekam saistību dzēšanas procedūras ietvaros ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai novirzīt vienu trešdaļu no faktiski gūtajiem ienākumiem pēc nodokļu samaksas, nevis no ienākumiem, kas saņemti uz parādnieka norēķinu kontu pēc medicīniskās (veselības) apdrošināšanas polises iegādes (ja, piemēram, faktiskie ienākumi ir EUR 800 mēnesī, viena trešdaļa no ienākumiem ir EUR 266,66).

Pretējā gadījumā parādniekam saistību dzēšanas procedūra var netikt piemērota, vai parādnieks var netikt atbrīvots no fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām, ja viņš nav veicis maksājumus kreditoriem atbilstoši faktiskajiem ienākumiem.

Tajā pašā laikā norādām, ka kreditoru tiesības saņemt savu prasījumu apmierinājumu un parādnieka tiesības rūpēties par savas veselības aizsardzību katrā situācijā jāvērtē individuāli.

[2] Kā tas norādīts iepriekš, saskaņā ar Maksātnespējas likuma regulējumu fiziskajai personai saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai mēnesī jānovirza viena trešdaļa no faktiskajiem ienākumiem, kas gūti bankrota procedūras laikā. Tai pašā laikā likumdevējs ir noteicis parādnieka mantas sarakstu, uz kuru saskaņā ar normatīvajiem aktiem kreditori nevar vērst piedziņu, un kas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta trešo daļu un 134. panta otrās daļas 2. punktu nav atsavināmi arī fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros.

Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka kreditoru prasījumu apmierināšanai nav novirzāma Civilprocesa likuma 1. pielikumā noteiktā manta un 596. pantā minētās summas. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. panta 2. punktu piedziņu nevar vērst uz kompensācijas izmaksām par darbiniekam piederošo instrumentu nolietojanos un citām kompensācijām saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas regulē darba tiesiskās attiecības.

⁸⁰ Olsena S. 111. pants. Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2011, 628. -629. lpp, [aplūkots: 2019. gada 4. aprīlī].

Piemēram, kompensējošs raksturs ir Darba likuma 76. panta pirmajā daļā norādītajiem darbinieka izdevumiem. Minētā tiesību norma paredz, ka darba devējam ir pienākums atlīdzināt tos darbinieka izdevumus, kuri atbilstoši darba līguma noteikumiem nepieciešami darba veikšanai vai arī ir radušies ar darba devēja piekrišanu, īpaši izdevumus, kas: 1) ir saistīti ar darbinieka komandējumu vai darba braucienu; 2) darbiniekam radušies, pārceļoties uz citu dzīvesvietu pēc darba devēja iniciatīvas; 3) darbiniekam radušies sakarā ar viņam piederoša darba aprīkojuma (kas atbilstoši darba līgumam tiek izmantots darba vajadzībām) nolietošanos (amortizāciju).

Darba likuma 80. panta ceturtajā daļā noteikts, ka aizliegts izdarīt ieturējumus no atlaišanas pabalsta, atlīdzības par darbinieka izdevumiem un citām darbiniekam izmaksājamām summām, uz kurām saskaņā ar Civilprocesa likumu nedrīkst vērst piedziņu.

Šajā gadījumā, darba devējs atmaksā naudas līdzekļus par darba aprīkojumu (apgērbu), kas atbilstoši darba līgumam tiek izmantots darba vajadzībām. Tādēļ nebūtu pamata uzskatīt, ka konkrētajā situācijā parādniekam ir bijis mantas pieaugums, jo, saņemot atlīdzību par izdevumiem, parādnieks ir atguvis līdzekļus, ko iepriekš bija samaksājis par darba aprīkojumu (apgērbu), ko savukārt sedzis no ienākumu daļas, ko bija tiesīgs paturēt. Līdz ar to, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā atlīdzību par darbinieka izdevumiem sakarā ar darba aprīkojumu, kas saņemta kā kompensācija par darba aprīkojuma nolietošanos, parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā ir tiesīgs paturēt sev pilnā apmērā, un no šā ienākuma kreditoru prasījumu segšanai viena trešdaļa nav jānovirza.

Tādējādi uz maksātnespējīgās fiziskās personas gūtajiem ienākumiem attiecināms nosacījums, ka kreditoriem nav novirzāmi tie ienākumi, uz kuriem saskaņā ar normatīvajiem aktiem nevar vērst piedziņu.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka iepriekš minētais nenozīmē, ka parādnieks, saņemot ienākumus, uz kuriem nav vēršama piedziņa, daļu no tiem nevarētu brīvprātīgi novirzīt kreditoru prasījumu segšanai.

Papildus norādāms, ka tikai tiesas kompetencē ietilpst izvērtēt fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām. Turklāt atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta trešajā daļā noteiktajam, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa. Tātad tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, pieteikums jāizvērtē nevis formāli, bet pēc būtības, kas nozīmē, ka tiesai jākonstatē, ka fiziskā persona ir izpildījusi tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, kā arī jāizvērtē vai konkrētās summas ir atzīstamas par parādnieka ienākumiem Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtais daļas izpratnē vai summas, uz kurām nevar vērst piedziņu saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. pantu.

Par saistību dzēšanas plāna izpildi⁸¹

Lūgts sniegt viedokli par to, vai parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā ir tiesības samaksāt kreditoram trīs mēnešu maksājumus vienā maksājumā, ja kreditoram maksājamā summa ir mazāka par bankas komisijas maksājumu.

⁸¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 16. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2019/908

Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Šā panta otrajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta trešajai daļai fiziskās personas maksātnespējas process secīgi sastāv no bankrota procedūras, kurā tiek apzināta un pārdota parādnieka manta (ja tāda ir) un no tās realizācijas iegūtie naudas līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, un saistību dzēšanas procedūras, kuras laikā parādnieks veic maksājumus kreditoriem no saviem ienākumiem.

Saistību dzēšanas procedūras galvenais mērķis ir, sabalansējot parādnieka un kreditoru intereses, atbrīvot parādnieku no nesegtajām saistībām, ja parādnieks godprātīgi ir novirzījis saistību dzēšanas plānā paredzēto savu ienākumu daļu kreditoru prasījumu daļējai segšanai. Tas nozīmē, ka priekšnoteikums saistību dzēšanas procedūras izbeigšanai un nesegto saistību dzēšanai jeb parādnieka atbrīvošanai no nesegtajām saistībām ir saistību dzēšanas plāna izpilde.⁸²

Maksātnespējas likuma 6. panta 5. punktā ir definēts procesa efektivitātes princips, kurš nosaka, ka procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi. Minētā principa galvenais kritērijs ir vismazākais resursa patēriņš konkrētā pasākuma veikšanai. Maksātnespējas procesam ir jānotiek efektīvi un atbilstoši likumam.⁸³

Savukārt Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā ir definēts atklātības princips, kurš nosaka, lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu un procesa mērķu sasniegšanu. Izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm.

Tādēļ no minētajām tiesību normām, principiem un judikatūras kopumā secināms, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus. Kreditoriem izmaksājamās summas apmērs un izmaksas grafiks notiek saskaņā ar tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, parādniekam katru mēnesi novirzot attiecīgus maksājumus kreditoriem. Gadījumā, ja parādnieka ieskatā saistību dzēšanas procedūras laikā maksājums kreditoram būtu apmierināms, veicot vairākus maksājumus vienā maksājuma reizē, tad parādniekam par to ir jāinformē (atklātības princips) administrators un kreditori.

Pretējā gadījumā parādniekam var iestāties Maksātnespējas likuma 165. panta trešajā daļā minētās sekas. Proti, kreditors var iesniegt pieteikumu tiesai par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu (neatbrīvojot parādnieku no saistībām), ja parādnieks nepilda saistību dzēšanas plānu (tajā skaitā, atbilstoši maksājumu grafikam).

⁸² Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2018. gada 29. novembra lēmums lietā Nr. C30403215, SPC-10/2018.

⁸³ Bērziņš G. Fiziskās personas maksātnespējas process. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 32. lpp.

Par saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai novirzāmiem ienākumiem⁸⁴

Lūgts sniegt skaidrojumu, vai saistību dzēšanas procedūras ietvaros no valsts budžeta atmaksājamiem naudas līdzekļiem par 2015. gadu 207 euro apmērā, par 2016. gadu 113,67 euro apmērā, par 2017. gadu 303,89 euro apmērā, ir veicami maksājumi kreditoriem.

No iesniegumā norādītās informācijas noprotams, ka norādītie naudas līdzekļi ir atgūtā nodokļa pārmaxsa.

Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 30. panta 3. punkts noteic nodokļu maksātāja tiesības pieprasīt VID atmaksāt pārmaxsāto vai rezumējošā kārtībā kļūdaini samaksāto nodokļa summu. Nodokļu maksātājam ir tiesības iesniegt deklarāciju un saņemt atpakaļ pārmaxsāto nodokli gadījumos, ja: 1) taksācijas gada laikā viņam nav piemērots viss likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 12. pantā noteiktais gada neapliekamais minimums vai visi likuma 13. pantā noteiktie atvieglojumi par apgādībā esošām personām vai papildu atvieglojums invalīdiem un politiski represētām personām, vai nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem; 2) taksācijas gada laikā bijuši likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 10. pantā noteiktie attaisnotie izdevumi par izglītības iegūšanu, medicīnas un ārstniecisko pakalpojumu izmantošanu vai citi šajā pantā uzskaitītie attaisnotie izdevumi.

Ņemot vērā to, ka Maksātnespējas likums nosaka atšķirīgu rīcību ar atgūto parādnieka mantu un parādnieka ienākumiem, būtu jānošķir nodokļu pārmaxsa, kas veidojusies gadā, kad pasludināts maksātnespējas process, no nodokļa pārmaxsas, kas veidojusies pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Nodokļu pārmaxsa, kas veidojusies pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, viennozīmīgi atbilst parādnieka mantas jēdzienam, tostarp arī gadījumos, ja fiziskā persona savas tiesības prasīt nodokļa pārmaxsu no nodokļu administrācijas ir izmantojusi jau pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktu manta, kas iekļaujas parādnieka mantā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām, ir atzīstama par atgūto mantu, kas ir daļa no parādnieka mantas kopuma (Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 3. punkts). Pēc analogijas arī tā manta, ko fiziskajai personai ir tiesības pieprasīt atmaksāt no valsts budžeta, pielīdzināma Maksātnespējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktajai mantai. Tādēļ gadījumā, ja fiziskā persona atgūst nodokļu pārmaxsu par laika periodu pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, visa atgūtā manta (nodokļu pārmaxsa) novirzāma kreditoriem.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta ceturtajai daļai bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta (t. i., visa Maksātnespējas likuma 92. pantā minētā manta) un no tās iegūtie līdzekļi tiek novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai. Ņemot vērā Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikto, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir tai skaitā pēc iespējas pilnīgāka kreditoru prasījumu apmierināšana no parādnieka mantas, kārtība, ka parādnieka manta tiek pilnībā novirzīta

⁸⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 17. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2019/916

kreditoru prasījumu segšanai, saglabājas arī saistību dzēšanas procedūras laikā. Tādējādi, ja saistību dzēšanas procedūras laikā fiziskā persona atgūst sev pienākošos mantu, šī parādnieka manta pilnā apmērā tiek novirzīta kreditoru prasījumu segšanai.

Savukārt attiecībā uz nodokļu pārmaksu, uz kuru tiesības radušās pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, norādāms, ka Maksātnespējas likumā noteikta sevišķa kārtība rīcībai ar parādnieka ienākumiem. Proti, atšķirībā no parādnieka mantas, kas tiek pilnā apmērā izmantota kreditoru prasījumu segšanai, divas trešdaļas no saņemtajiem ienākumiem parādniekam ir tiesības paturēt savu un apgādībā esošo personu uzturēšanas izmaksu segšanai. Parādniekam ir tiesības pēc saviem ieskatiem rīkoties ar to ienākumu daļu, kas paliek viņa rīcībā, tai skaitā viņam ir tiesības iesaistīties civiltiesiskajā apgrozībā un veikt gan darbības, kas vērstas uz ienākumu gūšanu, gan segt nepieciešamos izdevumus. Šādā gadījumā nodokļa pārmaksa tiks atmaksāta, pamatojoties uz parādnieka veiktām darbībām un īstenotiem maksājumiem (iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksa; samaksas veikšana par saņemtajiem ārstniecības pakalpojumiem; izglītības iestādes sniegto pakalpojumu apmaksa) jau pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas. Ņemot vērā šo apstākli, kā arī faktu, ka nodokļu pārmaksa veidojusies, parādniekam darbojoties ar tiem naudas līdzekļiem, ko saskaņā ar Maksātnespējas likumu viņam ir tiesības paturēt savā rīcībā, nodokļu pārmaksa šādā gadījumā atzīstama par parādnieka ienākumiem. Attiecīgi kreditoriem ir novirzāma tikai viena trešdaļa no valsts budžeta saņemtajiem naudas līdzekļiem.

Par zaudējumu rašanās laiku un saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumiem⁸⁵

Ar tiesas spriedumu pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process. SIA "X" prasījuma tiesības pret parādnieku pārņēmis SIA "Y" saskaņā ar cesijas līgumu. SIA "X" un SIA "Y" informēja administratori par fiziskās personas radītajiem zaudējumiem, kā rezultātā saistību dzēšanas procedūra nav piemērojama un maksātnespējas process ir izbeidzams. Zaudējumu esamības fakts ir apstiprināts ar tiesas spriedumu, kas ir uzskatāms par zaudējumu nodarīšanas datumu. SIA "Y" saņēma administratores paziņojumu par bankrota procedūras pabeigšanu.

Iesniegumā lūgts Maksātnespējas kontroles dienestam sniegt skaidrojumu, kurš datums Maksātnespējas likuma ietvaros ir atzīstams par zaudējumu rašanās brīdi – tiesas gala nolēmuma datums vai tiesas nolēmuma konstatējošajā daļā norādītais, ka laika posmā no 2011. gada līdz 2013. gadam nodarīti zaudējumi. Tāpat lūgts Maksātnespējas kontroles dienestu skaidrot, vai šādu ar tiesas spriedumu konstatētu zaudējumu nodarīšana ir pamats Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkta un/vai Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 2. punkta piemērošanai.

Tiesa, pasludinot fiziskās personas maksātnespējas procesu, atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otrajai daļai izvērtē tikai Maksātnespējas likuma 130. panta 3. punktā noteikto ierobežojumu, t.i., izvērtē to, vai personai pēdējo 10 gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas

⁸⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 16. maija vēstule Nr. 1-57n/2019/1098

process, kura ietvaros dzēstas saistības. Tādējādi apstāklis, ka parādnieks pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir veicis darbības, kuras var nodarīt zaudējumus kreditoriem, nav šķērslis maksātnespējas procesa pasludināšanai. Tomēr šādu darbību veikšana var būt pamats maksātnespējas procesa izbeigšanai un saistību dzēšanas procedūras nepasludināšanai.

Maksātnespējas likuma 137. pants noteic administratora pienākumus fiziskās personas maksātnespējas procesā bankrota procedūras laikā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 149. panta septīto daļu administrators, iesniedzot tiesai pieteikumu par bankrota procedūras pabeigšanas apstiprināšanu, vienlaikus lūdz izbeigt fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja parādniekam ir konstatēti Maksātnespējas likuma 153. panta ierobežojumi.

Maksātnespējas likums administratoriem uzliek pienākumu nodrošināt likumīga un efektīva maksātnespējas procesa norisi, kas nav iespējama bez parādnieka iepriekš slēgto līgumu izvērtēšanas. Saskaņā ar Maksātnespējas likumu parādnieka pienākumu izpildes un noslēgto darījumu apstrīdēšanas izvērtēšana ir vienīgi administratora ekskluzīvā kompetence, un administratoram ir jāvērtē, vai parādnieka maksātnespējas procesā ir konstatējami saistību dzēšanas procedūras ierobežojumi.

Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punkts noteic, ka saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc, ja parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem.

Lai konstatētu minētajā tiesību normā paredzēto saistību dzēšanas procedūras ierobežojumu, jāpastāv trim priekšnoteikumiem: 1) darījums veikts trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, 2) darījuma rezultātā tā veicējs kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, 3) darījuma slēdzējs apzinājies vai viņam vajadzēja apzināties, ka šāda darījuma veikšana var novest līdz maksātnespējai vai radīt zaudējumus kreditoriem.

Pastāvot šim ierobežojumam, fiziskās personas maksātnespējas process var norisināties, taču parādniekam tiek liegta iespēja atbrīvoties no nesegtajām saistībām. Proti, tiek pārdota visa parādnieka manta, taču saistību dzēšanas procedūra netiek pasludināta un fiziskās personas maksātnespējas process tiek izbeigts.

Maksātnespējas likuma 153. panta 1. punktā paredzēto ierobežojumu konstatēšanai būtisks ir šo darījumu slēgšanas periods, kā arī to cēloniskais sakars ar rezultātu – maksātnespējas iestāšanos vai zaudējumu rašanos kreditoriem. Minētās Maksātnespējas likuma normas mērķis ir garantēt administratora izvērtējumu tiem darījumiem, kas noslēgti trīs gadu laikā pirms maksātnespējas pasludināšanas un kas tādējādi varētu būt bijuši par iemeslu parādnieka maksātnespējai vai kas tikuši vērsti uz parādnieka mantas nobēdzināšanu vai izšķērdēšanu, vai atsavināšanu par nepamatoti zemu cenu, lai izvairītos no parādsaistību samaksas, vai citām parādnieka darbībām, kas radījušas kaitējumu trešo personu interesēm.

Jāņem vērā, ka Maksātnespējas likuma 153. pantā paredzēto saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumu konstatēšana ir tiesas kompetencē (Civilprocesa likuma 363.³¹ panta otrā daļa un 363.³⁶ panta pirmās daļas 4. punkts). Līdz ar to vērtējumu par norādīto situāciju var sniegt vienīgi tiesa. Maksātnespējas kontroles dienests savas

kompetences ietvaros nav tiesīgs vērtēt saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumu pamatotību. Tiesa pieņemtajā lēmumā secinājusi, ka parādnieka nodarītie zaudējumi SIA "X" faktiski tika nodarīti vairāk nekā trīs gadus pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. Vienlaicīgi tiesa nekonstatēja, ka parādnieka maksātnespēja ir cēloniskā sakarā ar parādnieka radītajiem zaudējumiem SIA "X".

Vienlaikus norādām, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta trešajā daļā noteikto, lēmumu par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, pieņem tiesa, pabeidzot saistību dzēšanas procedūru. Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē neietilpst vērtēt parādnieka veikto darījumu raksturu, proti, vai tie ir atzīstami par neatļautām darbībām. Turklāt no tiesas pieņemtā lēmuma 6.9. punkta izriet, ka tiesa par Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 2. punktā noteiktajiem prasījumiem lems pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas.

5. PARĀDNIIEKA MANTA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ

*Par parādnieka rīcību ar trešajai personai piederošo mantu*⁸⁶

Fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros administratore sagatavojusi un nosūtījusi parādnieka kreditoriem un parādniekam mantas pārdošanas plānu, kas paredz parādnieka mantas pārdošanas kārtību. Iebildumi par mantas pārdošanas plānu netika saņemti. Tāpat tika veikta parādniekam piederošā nekustamā īpašuma novērtēšana (vērtējums tika nosūtīts gan kreditoriem, gan parādniekam) un atbilstoši mantas pārdošanas plānam, administratore rīkoja parādniekam piederošā nekustamā īpašuma izsoli, jo iebildumi no procesā iesaistītajām personām par nekustamā īpašuma vērtējumu netika saņemti.

Pēc nekustamā īpašuma izsoles no īpašuma tika izņemts iebūvējamais āra baseins, kas pēc parādnieka paskaidrojumiem nav nekustamā īpašumā ietilpstoša manta, jo nav uzrādīta zemesgrāmatā kā nekustamā īpašuma sastāvdaļa. Savukārt, nodrošinātais kreditors, kā arī izsoles uzvarētājs uzskata, ka āra baseins ir viņam piederoša manta, kas ir iegūta izsoles ceļā, jo tika norādīta nekustamā īpašuma vērtējumā. Šāda pati situācija ir izveidojusies arī ar trešajai personai piederošu ēku (pirti), kuras būvniecība nav saskaņota normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Ņemot vērā minētos apstākļus, lūgts sniegt viedokli, kā šādā situācijā rīkoties administratorei, ja nekustamā īpašuma vērtējumā ir iekļauta gan kustama, gan nekustama manta, kas neietilpst nekustamā īpašuma sastāvā, saskaņā ar zemesgrāmatā norādīto informāciju.

Norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Tātad fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir, ievērojot kreditoru mantiskās intereses, sniegt parādniekam otro iespēju – iespēju atjaunot maksātspēju un atgriezties civiltiesiskajā aprītē kā pilnvērtīgam tās dalībniekam. Atšķirībā no piedziņas procedūras, ko veic zvērināts tiesu izpildītājs, fiziskās personas maksātnespējas process ir brīvprātīga procedūra, kas norit tieši parādnieka interesēs, jo pēc tās pabeigšanas parādnieks tiek atbrīvots no nesegtajām saistībām. Ņemot vērā minēto, jānorāda, ka ir būtiski, lai parādnieka rīcība maksātnespējas procesa ietvaros būtu labticīga, proti, lai parādnieks savas tiesības izlietotu un pienākumus pildītu labā ticībā un netaisnīgi neiedzīvotos.

Lai sasniegtu vienu no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem – atjaunotu savu maksātspēju, parādnieks maksātnespējas procesa laikā ir pakļauts dažādiem ierobežojumiem, un tam ir jāpilda zināmi nosacījumi. Parādniekam ir jāapzinās viņam ar Maksātnespējas likumu uzliktie ierobežojumi un, gadījumā, ja kāds no ierobežojumiem tiek

⁸⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2018. gada 27. decembra vēstule Nr. 1-57n/2018/1401

pārkāpts, fiziskās personas maksātnespējas process ir izbeidzams saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. pantā noteiktajiem ierobežojumiem.

Savukārt, lai segtu parādnieka kreditoru prasījumus pēc iespējas lielākā apmērā, administratora pienākums saskaņā ar Maksātnespējas likuma 111. panta otro daļu ir pārdot parādniekam piederošo mantu par iespējami augstāko cenu. Attiecībā uz nekustamā īpašuma pārdošanu Civilprocesa likuma 604. panta ceturtajā daļā *expressis verbis* noteikts, ka nekustamā īpašuma vērtējumu veic sertificēts nekustamā īpašuma vērtētājs, kurš nosaka īpašuma piespiedu pārdošanas vērtību. Secīgi nekustamā īpašuma vērtētājam ir arī informatīva nozīme, proti, lai iepazīstoties ar vērtējumu potenciālie nekustamā īpašuma pircēji spētu izdarīt pamatotus apsvērumus, vai noteiktā cena ir atbilstoša mantas vērtībai. Situācijā, kad pēc mantas pārdošanas no tās tiek izņemtas atsevišķas daļas, ir pamatoti apgalvot, ka tiek maldināts mantas jaunais ieguvējs, jo tas sākotnēji paļāvies uz vērtējumā norādīto mantas sastāvu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, jānorāda, ka parādnieka veiktās darbības – savlaicīgi administratoram nesniedzot būtisku informāciju un pēc nekustamā īpašuma izsoles pasliktinot īpašuma stāvokli (izņemot iebūvējamo baseinu), vērtējamas kā tādas, kas aizskar citu procesā iesaistīto personu tiesiskās intereses un apgrūtina maksātnespējas procesa efektīvu norisi.

Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratora kā maksātnespējas procesa vadītāja ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas kontroles dienests administratores vietā neizdara secinājumus par to, kā rīkoties konkrētajā situācijā, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Par parādnieka mantu un tās novirzīšanu kreditoru prasījumu apmierināšanai⁸⁷

Vai administratoram fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, izvērtējot jautājumu par to, vai no VID atgūtā nodokļu pārmaxa novirzāma kreditoriem vai parādniekam, ir jāpiemēro Civilprocesa likuma 1. pielikumā "Mantas saraksts, uz kuru nevar vērst piedziņu pēc izpildu dokumentiem" 3. punktā noteiktais?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta trešo daļu fiziskās personas maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, izņemot Civilprocesa likuma 1. pielikumā noteikto mantu un 596. pantā minētās summas (Maksātnespējas likuma 128. panta ceturta daļa).

Maksātnespējas likums nosaka atšķirīgu rīcību ar atgūto parādnieka mantu un parādnieka ienākumiem, līdz ar to ir jānošķir nodokļu pārmaxa, kas veidojusies pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, no nodokļu pārmaxas, kas veidojusies laika posmā pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas.

⁸⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 14. marta vēstule Nr. 1-49n/2019/28

Nodokļu pārmaxa, kas veidojusies pirms fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas, atbilst parādnieka mantas jēdzienam, tostarp arī gadījumos, ja fiziskā persona savas tiesības prasīt nodokļu pārmaxu no nodokļu administrācijas ir izmantojusi jau pēc maksātspējas procesa pasludināšanas. Atbilstoši Maksātspējas likuma 143. panta pirmajai daļai kopsakarā ar šā likuma 92. pantu atzīstams, ka parādnieka mantas jēdzienā ietilpst atgūtā manta saskaņā ar šā likuma 93. pantu. Saskaņā ar Maksātspējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktu manta, kas iekļaujas parādnieka mantā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām, ir atzīstama par atgūto mantu, kas ir daļa no parādnieka mantas kopuma. Pēc analogijas arī tā manta, ko fiziskajai personai ir tiesības pieprasīt atmaksāt no valsts budžeta, pielīdzināma Maksātspējas likuma 93. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktajai mantai.

Ņemot vērā Maksātspējas likuma 5. panta pirmajā daļā noteikto, ka fiziskās personas maksātspējas procesa mērķis ir tai skaitā pēc iespējas pilnīgāka kreditoru prasījumu apmierināšana no parādnieka mantas, kārtība, ka visa atgūtā parādnieka manta (tostarp nodokļu pārmaxa) tiek pilnībā novirzīta kreditoru prasījumu apmierināšanai, saglabājas arī saistību dzēšanas procedūras laikā. Tādējādi, ja saistību dzēšanas procedūras laikā fiziskā persona atgūst sev pienākošos mantu, šī parādnieka manta pilnā apmērā tiek novirzīta kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Maksātspējas likuma 128. panta ceturtajā daļā noteiktais ierobežojums, kas aizliedz realizēt Civilprocesa likuma 1. pielikumā noteikto parādnieka mantu, likumā ietverts ar mērķi garantēt parādnieka un viņa ģimenes locekļu iztikai tieši nepieciešamo (piemēram, pārtikas produkti, apģērbs, kurināmais) vai iztikas iegūšanai nepieciešamo (piemēram, instrumenti un rīki, kas nepieciešami, lai parādnieks varētu strādāt) priekšmetu saglabāšanu.

Juridiskajā literatūrā⁸⁸ attiecībā par Civilprocesa likuma 1. pielikumu "Mantas saraksts, uz kuru nevar vārst piedziņu pēc izpildu dokumentiem" norādīts, ka praksē daudz diskusiju izraisījis Civilprocesa likuma 1. pielikuma 3. punktā noteiktais, ka piedziņas vēršanai nav pakļaujama nauda minimālās mēneša darba algas apmērā uz parādnieku, katru viņa ģimenes locekli un apgādībā esošu personu [...]. Ir izteikta vēlme attiecināt šo punktu arī uz tādu piespiedu izpildes līdzekļi kā piedziņas vēršana uz naudu, kas parādniekam pienākas no citām personām (darba samaksu, tai pielīdzināmiem maksājumiem, citiem parādnieka ienākumiem, noguldījumiem kredītiestādēs).

Šādai interpretācijai nevar piekrist, jo Civilprocesa likuma 1. pielikumā uzskaitīta tikai kustamā manta (izņemot dievnamus). Civilprocesa likuma 1. pielikumā 3. punktā lietots termins "nauda", nevis "naudas līdzekļi". Tātad nauda kā priekšmets, nevis citi tās ekvivalenti. Tādējādi secināms, ka minētā pielikuma 3. punkts piemērojams, veicot parādnieka mantas apķīlāšanu, piemēram, parādnieka dzīvesvietā tiek atrasta nauda kā priekšmets, tas ir, naudas banknotes un monētas.⁸⁹

Likumdevējs arī fiziskās personas maksātspējas procesā ir aizsargājis Civilprocesa likuma 1. pielikumā norādīto mantu un priekšmetus no realizācijas. Tomēr, ņemot vērā iepriekš minēto, norādāms, ka tas nav attiecināms uz Civilprocesa likuma 1. pielikuma

⁸⁸ Autoru kolektīvs. Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61. -86. nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 353. lpp.

⁸⁹ Autoru kolektīvs. Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61. -86. nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 353. lpp.

3. punktā minēto naudas summu. Pretējā gadījumā tas būtu neatbilstošs risinājums fiziskās personas maksātnespējas procesa būtībai, kā arī pretējs vienam no mērķiem – pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas. Proti, tādā gadījumā kreditoru prasījumu apmierināšanai vispār nebūtu iespējams novirzīt nekādus līdzekļus, kas, turklāt, būtu pretrunā arī Maksātnespējas likuma 140. panta 1. punktā un 161. panta 1. punktā noteiktajām parādnieka tiesībām fiziskās personas maksātnespējas procesā paturēt noteikto ienākumu daļu savu uzturēšanas izmaksu segšanai.

Līdz ar to secināms, ka visa atgūtā manta (arī nodokļu pārmaxsa), kas veidojusies pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, atbilst parādnieka mantas jēdzienam un ir novirzāma kreditoru prasījumu apmierināšanai, nepiemērojot Civilprocesa likuma 1. pielikumā "Mantas saraksts, uz kuru nevar vērst piedziņu pēc izpildu dokumentiem" 3. punktā noteikto.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka atbilstoši Maksātnespējas likumam lemt par konkrētas atgūtās mantas novirzīšanu kreditoru prasījumu apmierināšanai vai atmaksāšanu parādniekam, ir tikai un vienīgi administratora ekskluzīvā kompetencē.

6. PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

Par kreditoru prasījumu iesniegšanu saskaņā ar Parlamenta un Padomes regulu Nr. 2015/848⁹⁰

Lietuvas Republikas administrators informējis personu par maksātnespējas procedūras uzsākšanu un ar paziņojumu aicinājis personu iesniegt kreditora prasījumu. Iesniegumā lūgts sniegt informāciju, kur ir pieejama Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 55. pantā minētā standarta kreditora prasījumu veidlapa.

Saskaņā ar Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 54. panta 1. punktu administratoram ir pienākums, tiklīdz kādā dalībvalstī ir sākta maksātnespējas procedūra nekavējoties informēt zināmos ārvalstu kreditorus. Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 54. panta 2. punktā ir norādīts, ka minētā informācija, ko administrators sniedz ar individuālu paziņojumu, cita starpā ietver arī prasījumu iesniegšanai paredzētās standarta veidlapas kopiju, kas minēta Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 55. pantā, vai informāciju par to, kur minētā veidlapa ir pieejama. Atbilstoši Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 55. panta 1. punktam ikviens ārvalstu kreditors var iesniegt savu prasījumu, izmantojot prasījuma standarta veidlapu. Veidlapas nosaukums ir "Prasījumu iesniegšana" visās Savienības iestāžu oficiālajās valodās.

Informējam, ka 2017. gada 26. jūnijā stājās spēkā 2017. gada 12. jūnija Komisijas īstenošanas regula (ES) 2017/1105, ar ko izveido Parlamenta un Padomes Regulā Nr. 2015/848 par maksātnespējas procedūrām minētās veidlapas (turpmāk – Komisijas īstenošanas regula Nr. 2017/1105) un kas ir pieejama tīmekļa vietnē: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1105&from=LV>. Komisijas īstenošanas regulas Nr. 2017/1105 2. pielikumā ir atrodama Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 55. pantā minētā veidlapa kreditoru prasījumu iesniegšanai.

Par Lietuvas uzņēmuma maksātnespējas procesu⁹¹

Uzņēmumam ir pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process Lietuvā. Uzņēmumam bija filiāle Latvijā, kurā strādāja Latvijas iedzīvotāji un nodokļus maksāja Latvijā. Vai ir iespējams šiem darbiniekiem pieteikties un saņemt atlīdzību no darbinieku prasījumu garantiju fonda, ņemot vērā, ka minētie darbinieki nav veikuši sociālās apdrošināšanas iemaksas Lietuvā?

Attiecībā uz pārrobežu maksātnespējas procesu Latvijā kopš 2004. gada 1. maija ir saistošs Eiropas Savienības regulējums (regulas, direktīvas, lēmumi u.c.), kas attiecas uz jautājumiem par pārrobežu maksātnespējas procesu un darbinieku tiesību aizsardzību maksātnespējas gadījumā, tajā skaitā Padomes regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas

⁹⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2018. gada 3. decembra vēstule Nr. 1-49n/2018/115

⁹¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2018. gada 11. decembra vēstule Nr. 1-49n/2018/118

procedūrām (piemērojama maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas pirms 2017. gada 26. jūnija) un Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 par maksātnespējas procedūrām (piemērojama maksātnespējas procedūrām, kas uzsāktas ar 2017. gada 26. jūniju)⁹² (turpmāk šajā skaidrojumā – Regula II).

Maksātnespējas kontroles dienests sniedzot viedokli pieņem, ka uzņēmumam maksātnespējas process pasludināts pēc 2017. gada 26. jūnija, līdz ar to piemērojama ir Regula II.

Darbinieku prasījumu apmierināšanas kārtību no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem regulē likums "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" un Ministru kabineta noteikumi Nr. 995.

Likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 3. panta pirmās daļas 2. punktā noteikts, ka no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem apmierina to personu prasījumus, kuras veic vai parasti veic darbu Latvijā un kuras pirms darba devēja maksātnespējas gadījuma iestāšanās ir bijušas vai kurām turpinās pirms maksātnespējas gadījuma iestāšanās uzsāktās darba tiesiskās attiecības ar darba devēju, kurš darbojas vismaz divu Eiropas Savienības dalībvalstu teritorijā un pret kuru maksātnespējas process uzsākts citā valstī saskaņā ar Regulu II, ja minētie prasījumi ir atzīti par pamatotiem saskaņā ar attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts normatīvajiem aktiem, kas piemērojami konkrētajām pārrobežu maksātnespējas procesam.

Likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 12. panta otrajā daļā noteikts, ka pārrobežu maksātnespējas procesa gadījumā, ja kādā Eiropas Savienības dalībvalstī ir uzsākta Regulas II 3. panta 1. punktā minētā maksātnespējas procedūra ("galvenā maksātnespējas procedūra"), bet Latvijā nav uzsākta šīs regulas 3. panta 2. un 3. punktā minētā maksātnespējas procedūra "sekundārā maksātnespējas procedūra", darbinieku prasījumi apmierināmi likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 10. nodaļā noteiktajā kārtībā. Savukārt minētā likuma 12. panta trešā daļa noteic, ka darbinieku prasījumus pieņem un apkopo citā dalībvalstī reģistrētā maksātnespējīgā darba devēja administrators, kas iesniedz tos Maksātnespējas kontroles dienestam.

Likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" 12. panta ceturtajā daļā noteikts, Regulas II 3. panta 1. punktā minētās maksātnespējas procedūras administrators ir tiesīgs iesniegt Maksātnespējas kontroles dienestam iesniegumus par darbinieku prasījumiem tikai tādā gadījumā, ja prasījumi atzīti par pamatotiem, turklāt tikai līdz brīdim, kamēr saskaņā ar attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts normatīvajiem aktiem, kas piemērojami konkrētajam pārrobežu maksātnespējas procesam, nav izbeigts šis pārrobežu maksātnespējas process.

Ministru kabineta noteikumu Nr. 995 14.² punktā noteikts, ka papildus šo noteikumu 3. punktā minētajiem darbinieku prasījumus pamatojošo dokumentu atvasinājumiem (kopijām), kas pievienojami iesniegumam par darbinieku prasījumu apmierināšanu, administrators Maksātnespējas kontroles dienestā iesniedz: tiesas vai citas kompetentas iestādes (amatpersonas) nolēmuma norakstu par Regulas II 3. panta 1. punktā minētās maksātnespējas procedūras uzsākšanu ("galvenā maksātnespējas procedūra"); dokumentus,

⁹² Latvijas Republikas Tieslietu ministrija. Pārrobežu maksātnespēja. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/cits/parrobezu-maksatnespeja-1> [aplūkots 2018.ī].

kas apliecina, ka darbinieku prasījumi saskaņā ar attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts normatīvajiem aktiem ir atzīti par pamatotiem; un dokumentus, kas apliecina, ka darbinieki darbu veic vai parasti veic Latvijā.

No minētajām tiesību normām izriet, ka darbinieku prasījumi no darbinieku prasījumu garantiju fonda pārrobežu maksātnespējas procesā ir apmierināmi arī tad, kad juridiskās personas maksātnespējas process ir uzsākts citā Eiropas Savienības dalībvalstī, taču papildus jāizpildās vairākiem priekšnosacījumiem, tas ir, iestājies darba devēja maksātnespējas process, darbinieks veic vai parasti veic darbu Latvijā un administrators ir atzinis darbinieku prasījumus par pamatotiem saskaņā ar attiecīgās Eiropas Savienības dalībvalsts normatīvajiem aktiem.

Nemot vērā minēto secināms, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas (pārrobežu maksātnespējas procesā), maksātnespējīgā uzņēmuma administrators ir tiesīgs iesniegt Maksātnespējas kontroles dienestam iesniegumus par darbinieku prasījumiem, vienlaikus pievienojot minētos dokumentus. Savukārt Maksātnespējas kontroles dienests pēc administratora iesniegumu un dokumentu saņemšanas pieņem lēmumu par naudas līdzekļu piešķiršanu darbinieku prasījumu apmierināšanai no darbinieku prasījumu garantiju fonda vai par atteikumu piešķirt naudas līdzekļus.

Par pārrobežu maksātnespējas procesu⁹³

Tiesas spriedumā, ar kuru pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process atzīts, ka attiecībā uz minēto maksātnespējas procesu nav piemērojama 2017. gada 26. jūnija Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 par maksātnespējas procedūrām. Lūgts sniegt viedokli vai šādā gadījumā administratoram ir jāinformē zināmie ārvalstu kreditori.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 5. panta pirmo daļu tiesa izspriež civillietas saskaņā ar likumiem un citiem normatīvajiem aktiem, Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem un Eiropas Savienības tiesību normām. Šā panta trešā daļa noteic, ja attiecīgo tiesību jautājumu regulē Eiropas Savienības tiesību normas, kas ir tieši piemērojamas Latvijā, Latvijas likumu piemēro, ciktāl to pieļauj Eiropas Savienības tiesību normas.

Savukārt atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību 288. pantam regulas ir vispārpiemērojamas un tās uzliek saistības kopumā un ir tieši piemērojamas visās dalībvalstīs. Līdz ar to Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848 ir tieši piemērojama.

No iepriekš minētā izriet, ja maksātnespējas procesā ir nepieciešams risināt jautājumus, kas saistīti ar pārrobežu elementu Eiropas Savienības telpā, piemēro Parlamenta un Padomes regulu Nr. 2015/848. Jāņem vērā, ka tiesai, pasludinot galveno maksātnespējas procedūru, ne vienmēr ir pienākums izvērtēt, vai šai procedūrai ir pārrobežu ietekme. Turklāt maksātnespējas procedūras pasludināšanas brīdī ne vienmēr ir zināms fakts, ka parādniekam ir manta citā dalībvalstī vai apstākļi, ka kāds no kreditoriem ir no citas dalībvalsts. Tādēļ maksātnespējas procedūra var tikt uzskatīta par pārrobežu maksātnespējas procedūru arī tad, ja tiesnesis (kompetenta institūcija) nav izteicies par konkrētās maksātnespējas procedūras

⁹³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 7. marta vēstule Nr. 1-49n/2019/23

pārrobežu ietekmi.⁹⁴

Iesniegumā norādīts, ka personai ir kreditori Austrijā, no kā nepārprotami izriet, ka Jūsu fiziskās personas maksātnespējas procesā ir pārrobežu elements Eiropas Savienības telpā, proti, kreditori ir no citas Eiropas Savienības dalībvalsts. Tā kā attiecīgajā maksātnespējas procesā viennozīmīgi ir nepieciešams risināt jautājumus, kas saistīti ar pārrobežu elementu Eiropas Savienībā, tad ir jāpiemēro Parlamenta un Padomes regula Nr. 2015/848.

Attiecīgi Parlamenta un Padomes regulas Nr. 2015/848 54. panta 1. punkts noteic, ka tiklīdz kādā dalībvalstī ir sākta maksātnespējas procedūra, šīs valsts tiesa, kurai ir piekritība, vai minētās tiesas ieceltais administrators nekavējoties informē zināmos ārvalstu kreditorus. Līdz ar to secināms, ka Jūsu fiziskās personas maksātnespējas procesā ieceltajam administratoram ir jāinformē zināmie ārvalstu kreditori.

Par maksātnespējas procesa uzsākšanu Dānijā⁹⁵

Lūgts sniegt viedokli par maksātnespējas procesa uzsākšanu Dānijā. Norādīts, ka dzīvesvieta divus gadus ir ārpus Latvijas un nav iespējams uzsākt maksātnespējas procesu, jo nav regulāru ienākumu, kā arī ir uzsākts parāda piedziņas process.

No iesnieguma izriet, ka persona vēlas uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu Dānijā, bet personas dzīvesvieta nav Latvijā. No iesniegumā norādītā nav saprotams, kurā valstī ir uzsākts parāda piedziņas process, bet, sniedzot atbildi uz iesniegumā minēto jautājumu, pieņemam, ka parāda piedziņas process varētu būt uzsākts Latvijā. Ja maksātnespējas procesā ir nepieciešams risināt jautājumus, kas saistīti ar pārrobežu elementu Eiropas Savienības telpā (piemēram, parādniekam pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process vienā dalībvalstī, bet kreditoram pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir citā dalībvalstī), piemēro Parlamenta un Padomes regulu Nr. 2015/848 par maksātnespējas procedūrām.

Atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību 288. pantam regulas ir vispārpiemērojamas un tās uzliek saistības kopumā, un ir tieši piemērojamas visās dalībvalstīs. Līdz ar to Regula ir tieši piemērojama.

Saskaņā ar Regulas preambulas 23. apsvērumu galveno maksātnespējas procedūru var sākt dalībvalstī, kur ir parādnieka galveno interešu centrs. Atbilstoši Regulas 3. panta 1. punktam sākt maksātnespējas procedūru ("galvenā maksātnespējas procedūra") ir tās dalībvalsts tiesas piekritībā, kuras teritorijā atrodas parādnieka galveno interešu centrs – vieta, kur parādnieks regulāri pārvalda savas intereses un ko trešās personas var noskaidrot. Šo prezumpciju piemēro tikai tad, ja pastāvīgā dzīvesvieta nav pārcelta uz citu dalībvalsti sešu mēnešu laikā pirms pieteikuma tiesā sākt maksātnespējas procedūru.

Pētot Latvijas tiesu praksi, secināms, ka jēdziens "galvenais interešu centrs" tiek interpretēts atšķirīgi. Proti, ir gadījumi, kad tiesas parādnieka – fiziskās personas, galveno interešu centru sasaista ekskluzīvi ar Maksātnespējas likuma 127. pantā noteikto prasību, ka tā pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs. Proti, ka personas

⁹⁴ Skatīt Panzani, Luciano. Scope of Application of the Council Regulation 1346/2000. Pieejams: http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Scope_application_Council_Regulation_1346.pdf

⁹⁵ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 13. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2019/63

galvenā interešu centra esamību Latvijā apliecina VID izziņa, kas apstiprina, ka konkrētā persona ir reģistrēta VID nodokļu maksātāju reģistrā. Tādējādi jēdzienu "galvenais interešu centrs" tulkojot nacionālo tiesību kontekstā.

Tajā pašā laikā norādāms, ka saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas atziņām, jēdziens parādnieka "galveno interešu centrs" ("centre of debtor's main interests" – COMI) Regulas 3. panta 1. punkta izpratnē ir Regulai raksturīgs jēdziens, kuram ir patstāvīga nozīme un kurš tādējādi ir jāinterpretē vienveidīgi, neatkarīgi no valstu tiesību aktiem. Lai gan jēdziena "galveno interešu centrs" definīcija Regulā nav sniegta, tā darbības joma tomēr ir izskaidrota Regulas preambulas 28. apsvērumā. Proti, īpaša uzmanība būtu jāvelta kreditoriem un viņu priekšstatam par to, kur parādnieks pārvalda savas intereses. No minētā izriet, ka galveno interešu centrs ir identificējams atkarībā no trešajām personām objektīviem un pārbaudāmiem kritērijiem. Šī objektivitāte un pārbaudes iespēja trešajām personām ir vajadzīga tiesiskās drošības un paredzamības nodrošināšanai attiecībā uz piekritīgās tiesas noteikšanu, lai sāktu galveno maksātnespējas procedūru.⁹⁶

Ņemot vērā minēto, dzīvesvietas deklarēšana noteiktā valstī automātiski nerada pastāvīgu saikni ar attiecīgo vietu. Turklāt attiecīgo valstu kreditori, kuri nav pazīstami ar deklarēšanās sistēmu, var nebūt informēti par deklarētās mītnesvietas nozīmi. Tādējādi mītnesvietas deklarēšana pati par sevi neļauj izdarīt pieņēmumu par parādnieka galveno interešu centru.⁹⁷ Proti, dzīvesvietas deklarēšana un reģistrēšanās kā nodokļu maksātājam pati par sevi nerada pamatu atzīt, ka parādnieka galvenais interešu centrs ir konkrētā valsts.

Līdz ar to, iesniedzot fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu un nosakot parādnieka galveno interešu centru, jāņem vērā ne tikai parādnieka deklarētā mītnesvieta, bet arī kreditoru intereses. Vienlaikus norādām, ka fiziskās personas galveno interešu centru nosaka tiesa, izvērtējot katras konkrētās lietas apstākļus.

Tādējādi tiesai parādnieka galvenais interešu centrs būtu jānosaka, ievērojot kreditoru intereses. Proti, ir jāņem vērā, ka maksātnespējas procesa tiesvedības vešana administratīvajā teritorijā, kurā parādnieks faktiski ir veicis savas ekonomiskās aktivitātes, ir svarīga, lai nodrošinātu ērtu piekļuvi tiesai procesā visām ieinteresētajām personām (t.sk. kreditoriem), kuru atrašanās vieta parasti ir tuvu parādnieka "galveno interešu centram". Tādējādi tiesai, nosakot parādnieka galveno interešu centru, jāvērtē uzkrāto parādsaistību apjoms katrā dalībvalstī, jo citādi nebūtu iespējams pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam atjaunot maksātspēju.

Atbilstoši Regulas 26. apsvērumam, uzsākot parādnieka maksātnespējas procesu jebkurā Eiropas Savienības dalībvalstī, piemēro attiecīgās dalībvalsts normatīvo regulējumu. Vienlaikus norādām, ka Maksātnespējas kontroles dienests savas kompetences ietvaros nevar sniegt skaidrojumu par citu Eiropas Savienības dalībvalsti, tostarp Dānijas, normatīvo regulējumu par maksātnespējas procesu un tā uzsākšanu.

Vēršam uzmanību, ka atbilstoši Regulas 19. panta pirmajam punktam visus nolēmumus, ko maksātnespējas procedūrā pieņem dalībvalsts tiesa, kurai ir piekritība saskaņā ar 3. pantu, atzīst visās citās dalībvalstīs no brīža, kad tie stājas spēkā procedūras sākšanas valstī.

⁹⁶ Eiropas Savienības Tiesas 2006. gada 2. maija spriedums lietā Nr. 341/04 Eurofood IFSC Ltd. 31. un 33. paragrāfs.

⁹⁷ Efektīva Eiropas Savienības tiesību aktu pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās izstrāde, pārņemšana, ieviešana un piemērošana (Latvijā, Ungārijā, Vācijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē). Rekomendācijas un vadlīnijas. Autoru kolektīvs. Rīga, 2015. gada 1. marts. 286. paragrāfs.

Papildus norādām, ka saskaņā ar Regulas preambulas 5. apsvērumu pareizas iekšējā tirgus darbības labad ir jāizvairās no personu stimulēšanas pārvietot aktīvus vai tiesvedību no vienas dalībvalsts uz citu nolūkā iegūt labvēlīgāku tiesisko statusu (labvēlīgākās tiesas piekritības izvēle). Citiem vārdiem sakot, kompetentā tiesa nevar tikt noteikta atkarībā no tā, kur parādniekam tas ir izdevīgāk vai ērtāk.

7. CITI AR MAKSĀTNESPĒJAS TIESĪBĀM SAISTĪTI JAUTĀJUMI

Par datu iegūšanu no maksātnespējas reģistra⁹⁸

Kur ir iespējams iegūt datus par administratoru un tā administrējamo juridiskās personas maksātnespējas procesu?

Norādām, ka no iesnieguma nav iespējams identificēt, par kuru juridiskās personas maksātnespējas procesu lūgts sniegt informāciju, līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests sniegs skaidrojumu, kā kreditors (darbinieks) var atrast interesējošos datus par juridiskās personas maksātnespējas procesu un tajā iecelto administratoru.

Saskaņā ar Maksātnespējas likumu pēc TAP ierosināšanas, juridiskās vai fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas atbildīgai iestādei ir pienākums maksātnespējas reģistrā ierakstīt Maksātnespējas likumā noteiktās ziņas. Likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 2.¹⁶ pants nosaka, ka maksātnespējas reģistru saskaņā ar šo likumu, Maksātnespējas likumu un citiem normatīvajiem aktiem ved UR.

Maksātnespējas likuma 12. panta pirmajā daļā noteikts, ka maksātnespējas reģistra mērķis ir nodrošināt TAP, juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa publiskumu, veicināt TAP, juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa virzību, šajos procesos iesaistīto personu un citu personu tiesisko interešu aizsardzību, Maksātnespējas kontroles dienesta funkciju izpildi, kā arī sekmēt personu sadarbību maksātnespējas jautājumos. Maksātnespējas reģistrs ir visiem pieejams bez maksas, un tā ierakstiem ir publiska ticamība.

Maksātnespējas likuma 12. panta otrajā daļā noteikts, ka maksātnespējas reģistrā ieraksta ziņas par administratoru, par TAP uzraugošo personu, par TAP (Maksātnespējas likuma 36. pants), juridiskās personas maksātnespējas procesa (Maksātnespējas likuma 58. pants) un fiziskās personas maksātnespējas procesa (Maksātnespējas likuma 132. pants) norisi.

Maksātnespējas reģistrs sastāv no šādām sadaļām:

- "Administratori", kurā pieejama informācija par maksātnespējas reģistrā ierakstītajiem administratoriem: vārds, uzvārds, prakses vietas adrese un cita kontaktinformācija, amata apliecības numurs, tā izdošanas datums un derīguma termiņš.

- "Meklēšana", kurā iespējams meklēt informāciju par konkrētu parādnieku (komersantu, uzņēmumu, biedrību, fizisku personu u.c.). Izvēlnē "Izziņa" var apskatīt visus par konkrēto procesu veiktos ierakstus maksātnespējas reģistrā.

- "Žurnāls", kurā ar kalendāra palīdzību var apskatīt noteiktā datumā izdarītos ierakstus hronoloģiskā secībā. Turpat izvēlnē "Izziņa" pie konkrēta subjekta var apskatīt visus ierakstus maksātnespējas reģistrā par šo procesu. Sadaļas "Žurnāls" apakšsadaļā "Mēneša žurnāls" var apskatīt attiecīgā mēneša ietvaros izdarītos ierakstus hronoloģiskā secībā.

⁹⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 11. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2019/61

Līdz ar to jebkura persona var iepazīties ar tās interesējošiem datiem par TAP, juridiskās vai fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi maksātnespējas reģistrā (*skat.* <https://maksatnespeja.ur.gov.lv/insolvency/journal/lv>).

Norādām, ka ieraksti par maksātnespējas procesiem, kas uzsākti līdz 2007. gada 31. decembrim saskaņā ar likumu "Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju", nav atrodamā maksātnespējas reģistrā.

Informējām, ka gadījumā, ja maksātnespējas reģistrs nesatur datus par konkrētu juridisko personu, iespējams, juridiskajai personai nav pasludināts maksātnespējas process.

Papildus norādām, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 632. panta pirmajai daļai tiesu izpildītāja darbības sprieduma izpildīšanā vai viņa atteikumu izpildīt šādas darbības, izņemot šā likuma 617. pantā noteikto gadījumu, piedzinējs vai parādnieks, iesniedzot motivētu sūdzību, var pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā pēc tiesu izpildītāja amata vietas 10 dienu laikā no pārsūdzamās darbības izdarīšanas dienas vai dienas, kad sūdzētājam, kuram nav paziņots par izdarāmās darbības laiku un vietu, kļuvis par to zināms. Vienlaikus, ja tiesu izpildītājs ir pieļāvis kādu disciplinārā kārtībā sodāmu pārkāpumu, persona var iesniegt sūdzību attiecīgi Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomē (Tiesu izpildītāju likuma 54. pantā noteiktajos gadījumos) vai Tieslietu ministrijā (Tiesu izpildītāju likuma 53. pantā noteiktajos gadījumos).

***Par administratora tiesībām informēt masu medijus
par maksātnespējas procesa lietas virzību un konstatētajiem faktiem⁹⁹***

1) Vai administratoram ir tiesības informēt sabiedrību par maksātnespējas procesa lietas virzību un konstatētajiem faktiem, kas saistīti ar sabiedrības interesēm, izmantojot presi un citus masu informācijas līdzekļus?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, lūgts sniegt viedokli, kādu informāciju un kādā apmērā administrators var izpaust presei un citiem masu informācijas līdzekļiem par administrēto maksātnespējas procesu?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 173. panta pirmo daļu Maksātnespējas kontroles dienests ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku TAP un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību TAP un maksātnespējas procesa jautājumos. Savukārt Maksātnespējas likuma 174.¹ pantā un 174.² pantā noteikti Maksātnespējas kontroles dienesta uzdevumi un tiesības.

No minētajām tiesību normām izriet Maksātnespējas kontroles dienesta kompetence izvērtēt maksātnespējas procesa norises un administratora rīcības atbilstību maksātnespēju regulējošo normatīvo aktu prasībām.

Norādāms, ka minētie normatīvie akti neparedz regulējumu administratora komunikācijai ar masu medijiem. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests nav tiesīgs sniegt administratoram viedokli vai ieteikumus attiecībā uz vēstulē uzdotajiem jautājumiem.

Vienlaikus Maksātnespējas kontroles dienests vērs uzmanību, ka administratoram savā

⁹⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 14. maija vēstule Nr. 1-57n/2019/1078

amata darbībā ir jāievēro Maksātnespējas procesa administratoru un TAP uzraugošo personu profesionālās ētikas kodeksa normas, tostarp 2.11. punktā noteiktais, ka administratora rakstiskiem un mutiskiem paziņojumiem masu informācijas līdzekļos un publiskajās uzstāšanās jābūt lietišķiem un pārdomātiem.

Tāpat vēršam uzmanību, ka, īstenojot Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā nostiprināto atklātības principu un nodrošinot maksātnespējas procesa caurspīdīgumu un administratora rīcības atklātību, attiecībā uz administratoru pastāv Maksātnespējas likumā noteiktais ierobežojums izsniegt tādu informāciju, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm. No minētā izriet, ka atklātības princips nav absolūts un tas nenosaka pienākumu administratoram maksātnespējas procesa ietvaros padarīt pieejamu jebkura veida informāciju. Tādējādi administratora ekskluzīvā kompetencē ir izvērtēt, vai informācijas publicēšana varētu kaitēt kādas personas likumīgajām interesēm.

Par zvērināta tiesu izpildītāja izdevumu segšanu pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas¹⁰⁰

Ar tiesas lēmumu ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process. Lūgts sniegt skaidrojumu, vai zvērināts tiesu izpildītājs pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pabeigšanas drīkst no parādnieka piedzīt ar tiesas nolēmumu izpildi saistītus izdevumus un tiesāšanās izdevumus, kas radušies pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73. panta pirmo daļu kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Savukārt, šī panta otrajā daļā noteikts, ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Turklāt Maksātnespējas likuma 141. panta 1^l. daļa imperatīvi noteic, ka pēc Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā minētā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku gan fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, gan pēc tam, kad parādnieks ir atbrīvots no saistībām šā likuma 164. panta pirmajā daļā minētajā gadījumā.

Maksātnespējas likuma 164. panta pirmajā daļā noteikts, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Līdz ar to atzīstams, ka pēc tiesas lēmuma, ar kuru fiziskā persona tiek atbrīvota no atlikušajām saistībām, izpildu lietvedības atjaunošana vai uzsākšana par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas un kuras ir pakļautas saistību dzēšanai saskaņā ar maksātnespējas likuma regulējumu, nav pieļaujama.

¹⁰⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 25. marta vēstule Nr. 1-57n/2019/706

Ņemot vērā, ka minētā tiesību norma noteic, ka apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas, tad pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas, atsākt piedziņu daļā par sprieduma izpildes izdevumiem nevar.

Vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā izsmeloši noteikti prasījumu veidi, kas pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti, tajā skaitā ir prasījumi par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētajiem sodiem, prasījumi no neatļautas darbības, prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu un nodrošinātais prasījums, ja parādnieks ir saglabājis par šā prasījuma nodrošinājumu kalpojošo mājokli. Līdz ar to parādniekam saglabājās pienākums segt tikai iepriekš minētos prasījumus, arī pēc maksātnespējas procesa sekmīgas pabeigšanas.

Par kreditora prasījuma rašanās laiku¹⁰¹

Iesniedzējs sniedz īstermiņa kreditēšanas pakalpojumus fiziskajām personām, no kurām vairāki simti kļuvuši maksātnespējīgi. Lielākajā daļā fizisko personu maksātnespējas procesu, kuros iesniedzējs ir pieteicis kreditoru prasījumus, līgumi līdz maksātnespējas procesu pasludināšanai netika izbeigti, un blakus prasījumi tika aprēķināti par periodu līdz maksātnespējas procesa pasludināšanas dienai. Līdz šim administratori atzinuši iesniedzēja tiesības uz šādiem blakus prasījumiem un norādīto kreditoru prasījumu rašanās laiku – maksātnespējas procesa pasludināšanas dienu.

Lūgts sniegt skaidrojumu par sekojošiem jautājumiem:

1) Vai kreditors, iesniedzot savu kreditora prasījumu, var nenorādīt prasījuma rašanās laiku?

2) Vai jānorāda atsevišķs kreditora prasījuma rašanās laiks galvenajam prasījumam un blakus prasījumiem, savukārt, ja blakus prasījumus veido vairāki atsevišķi prasījumi, piemēram, likumiskie procenti, lietošanas procenti u. tml., vai katram procentu veidam jānorāda savs prasījuma rašanās laiks?

3) Ja no līguma izriet parādnieka pienākums veikt terminētus (ikmēneša) maksājumus, vai katram no līgumā noteiktajiem maksājumiem ir norādāms atšķirīgs prasījuma rašanās laiks?

4) Ja kreditors norādījis prasījuma rašanās laiku, norādot arī tos prasījumus, kuri radušies pēc norādītā prasījuma rašanās laika, vai administratoram ir pamats atzīt arī pēc prasījuma rašanās laika norādītos prasījumus. Piemēram, ja pamatsumma jāatmaksā 2018. gada 18. aprīlī (galvenā prasījuma rašanās laiks), bet procenti ir aprēķināti par periodu no 2018. gada 19. aprīļa līdz 2018. gada 19. maijam, vai šie procenti ir iekļaujami kreditora prasījumā ar galvenā prasījuma rašanās laiku – 2018. gada 18. aprīli?

[1] Maksātnespējas likuma 73. panta ceturtajā daļā ir uzskaitīta informācija, kas ir norādāma, iesniedzot administratoram kreditoru prasījumus, tostarp, minētās tiesību normas 4. punktā nosakot, ka norādāms kreditora prasījuma rašanās laiks. Turklāt Maksātnespējas likuma 78. panta otrās daļas ceturtajā punktā noteikts, ka kreditora prasījuma rašanās laiks administratoram jāieraksta kreditoru prasījumu reģistrā. Līdz ar to secināms, ka kreditoram,

¹⁰¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 25. janvāra vēstule Nr. 1-49n/2019/9

iesniedzot savu prasījumu, ir jānorāda prasījuma rašanās laiks. Pretējā gadījumā netiktu ievērotas minēto tiesību normu prasības.

[2] Maksātnespējas likuma 73. panta ceturtajā daļā nav noteiktas detalizētas prasības prasījuma rašanās laika noteikšanai un tā formulēšanai, atstājot šo jautājumu minētās tiesību normas piemērotāja ziņā. Vienlaikus norādāms, ka minētā tiesību norma neliedz kreditoram norādīt atsevišķus prasījuma rašanās laikus dažādiem, no viena darījuma izrietošiem, prasījumiem. Tāpat šī norma neliedz prasījuma rašanās laiku formulēt kā prasījuma rašanās periodu. Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā prasījuma rašanās laika formulējumam nav izšķirošas nozīmes. Svarīgākais ir no tā gūt patiesu informāciju par prasījumu, kā arī pārliecināties, ka prasījuma rašanās laiks var būt viens no pamatojumiem attiecīgā kreditora prasījuma atzīšanai, un ar to netiek aizskartas pārējo kreditoru intereses.

[3] Attiecībā uz atsevišķu prasījumu rašanās laika norādīšanu no viena darījuma izrietošiem terminētiem (ikmēneša) maksājumiem norādāms, ka Maksātnespējas likuma 73. panta ceturtajā daļā šāda prasība nav izvirzīta. Kreditoram prasījuma tiesības pret parādnieku rodas ar brīdi, kad parādniekam, atbilstoši attiecīgā darījuma nosacījumiem, iestājas pienākums izpildīt kādu saistību. Līdz ar to secināms, ka pienākums izpildīt saistību, veicot ikmēneša maksājumus, iestājas brīdī, kad ir veicams pirmais no ikmēneša maksājumiem. Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, pārējie neveiktie ikmēneša maksājumi būtu ņemami vērā, nosakot prasījuma apmēru. Turklāt šāda, no viena darījuma izrietoša viena veida prasījuma mākslīga sadalīšana nesaskan arī ar lietderības apsvērumiem.

[4] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 74. panta pirmo daļu un 75. panta pirmo daļu administrators pārbauda kreditoru prasījumu pamatotību un atbilstību normatīvo aktu prasībām, un pieņem pamatotu lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. Savukārt atbilstoši Maksātnespējas likuma 80. panta pirmajai daļai administrators lēmumu par kreditora prasījuma neatzīšanu vai daļēju atzīšanu attiecīgais kreditors ir tiesīgs pārsūdzēt tiesā. Tādējādi kreditoru prasījumu pārbaude un lēmumi par to atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu ir nodoti administrators ekskluzīvā kompetencē ar iespēju administrators lēmumu pārvērtēt tiesā. Savukārt Maksātnespējas likuma 174.¹ pantā, kurā uzskaitīti Maksātnespējas kontroles dienesta uzdevumi, šāda kompetence nav noteikta. Līdz ar to Maksātnespējas kontroles dienests nevar sniegt vērtējumu, vai iesniedzēja norādītie apstākļi var, vai nevar būt par pamatu kreditora prasījuma atzīšanai.

Par maksātnespējas procesa pasludināšanu un tiesas sprieduma atzīšanu un izpildi¹⁰²

Latvijas pilsonim pieder SIA, kas nav spējīga nokārtot savas saistības, tāpēc tās īpašnieks visticamāk pieteiks savu (fiziskas personas) vai SIA (juridiskas personas) maksātnespēju. Vai gadījumā, ja šī persona uzsāk jaunu biznesu Krievijā, vai no viņas būs iespējams piedzīt parādu?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 4. panta otrajai daļai juridiskās personas maksātnespējas process un 5. panta otrajai daļai fiziskās personas maksātnespējas process tiek

¹⁰² Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 11. februāra vēstule Nr. 1-49n/2019/15

uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Saskaņā ar vispārēju principu, vienas valsts teritorijā pieņemts nolēmums ir saistošs un izpildāms tikai šīs konkrētās valsts teritorijā.¹⁰³ Juridisku spēku ārvalsts nolēmums iegūst ar brīdi, kad tas noteiktā procesuālā kārtībā ir atzīts. Tātad ārvalsts sprieduma izpildes priekšnosacījums ir tā atzīšana.

Līdz ar to, lai no Latvijas valstspiederīgā, kurš Krievijas Federācijā uzsāk jaunu biznesu, ārvalstī varētu piedzīt parādu, nepieciešams attiecīgs Latvijas tiesas nolēmums un šī tiesas nolēmuma atzīšana Krievijas Federācijā.

Latvijā pasludināta sprieduma civillietā atzīšanu un izpildi Krievijā regulē 1995. gada 28. marta divpusējais tiesiskās palīdzības līgums starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās. Minētā līguma 50. panta pirmajā daļā noteikts, ka līgumslēdzējas valstis savstarpēji atzīst un izpilda justīcijas iestāžu (tiesu) likumīgā spēkā stājušos spriedumus civilajās un ģimenes lietās un spriedumus, kas skar nozieguma rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzību.

Par galvojuma līguma dabu¹⁰⁴

Trīs radniecīgas personas tiesā iesniedza maksātnespējas procesa pieteikumu, pamatojoties uz to, ka visas trīs personas ir galvinieki viņiem piederošai SIA. Tiesa noraidīja minēto maksātnespējas procesa pieteikumu, pamatojoties uz to, ka SIA nav pasludināts maksātnespējas process vai tā nav bankrotējusi. Ņemot vērā minēto, lūgts sniegt informāciju, vai ir primāri pieteikt maksātnespējas procesu SIA, ja banka visu SIA mantu ir realizējusi un tai vairs nekas nepieder.

Maksātnespējas likuma 127. pants noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekts var būt jebkura fiziska persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības. Savukārt Maksātnespējas likuma 133. panta pirmās daļas 3. punkts nosaka, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu šajā likumā paredzētajos gadījumos tiesai var iesniegt parādnieks kopā ar šā likuma 131. panta pirmās daļas 1. un 2. punktā noteiktajām ieinteresētajām personām (parādnieka laulātais un persona, kura sastāv ar parādnieku radniecībā vai svainībā līdz otrajai pakāpei), ja katrai no tām pastāv šā likuma 129. panta pirmās daļas 3. punktā minētā pazīme.

Maksātnespējas likuma 129. panta pirmās daļas 3. punktā noteiktā pazīme ir, ka katrai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, no kurām vismaz vienas parādsaistības pamatā ir neizpildīta blakus saistība vai solidāra saistība starp parādnieku un šā likuma 131. panta pirmās daļas 1. un 2. punktā noteiktajām personām, ja tā pārsniedz 5 000 EUR.

Civillikuma 1692. pants nosaka, ka galvojums ir ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda. Galvinieka pienākums atbildēt kreditoram izriet nepastarpināti no galvojuma līguma – galvojot par

¹⁰³ Autoru kolektīvs K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Civilprocesa likuma komentāri. III daļa. (61.–86. nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 593. lpp.

¹⁰⁴ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 22. maija vēstule Nr. 1-49n/2019/49

parādnieka saistībām, galvnieks uzņemas risku atbildēt kreditoram par parādnieka saistībām arī tad, ja pēdējais nonāk finansiālās grūtībās.¹⁰⁵Tāpat Civillikuma 1691. pants nosaka, ka galvojums ir saistību tiesību pastiprinājums jeb akcesora (papildu) saistība.

Tas nozīmē, ka parādnieka saistības pret kreditoru izriet no galvenā parāda un ir uzskatāma par galveno saistību, savukārt galvnieka saistības pret kreditoru, kas izriet no galvojuma līguma, ir akcesora (papildu) saistība, kas kalpo par citas saistības nodrošinājumu, un galvnieks uzņemas subsidāru atbildību par parādnieka saistību, jo galvojums pats par sevi – arī tad, ja tas ir ekspromisoriskais (galvnieks uzņēmis saistību kā pats parādnieks atbilstoši Civillikuma 1702. panta otrai daļai), nenodibina galvnieka un parādnieka solidāru saistību pret kreditoru Civillikuma 1670. un 1672. panta izpratnē.¹⁰⁶

Ņemot vērā minēto, secināms, ka galvojuma līgums nav uzskatāms par patstāvīgu saistību.¹⁰⁷ Līdz ar to gadījumā, ja parādnieks un Maksātnespējas likumā noteiktā ieinteresētā persona ir galvnieki vienam galvenajam parādam, ar galvojuma līgumu vien neizpildās Maksātnespējas likuma 129. panta pirmās daļas 3. punktā noteiktais priekšnoteikums, lai parādniekam un Maksātnespējas likumā noteiktajai ieinteresētajai personai tiktu pasludināts maksātnespējas process.

Tomēr, ja kādu iemeslu dēļ galvenais parādnieks nespēj izpildīt savas saistības, galvojums dod tiesības kreditoram gūt apmierinājumu no galvnieka. Tādā gadījumā galvojums no papildu saistības pārtop par patstāvīgu saistību, kas nav atkarīga no galvenā parāda pastāvēšanas. Līdz ar to gadījumā, ja galvenais parādnieks nespēj segt parādsaistības un kreditors vērsas pie galvotāja, kurš arī nevar segt ar galvojuma līgumu uzņemtās parādsaistības, iestājas Maksātnespējas likumā noteiktais pamats, lai iesniegtu pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Tāpat vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Civilprocesa likumu jautājuma izlemšana par maksātnespējas procesa pasludināšanu ir tiesas ekskluzīva kompetence.

Par likvidatora pienākumu iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu¹⁰⁸

Lūgts sniegt skaidrojumu par likvidatora pienākumiem atbilstoši Komerclikuma tiesību normām. Proti, vai situācijā, kad likvidējamās SIA likvidācijas gaitā likvidators vēl nav konstatējis SIA mantas apjomu, lai apmierinātu visus pamatotos kreditoru prasījumus, likvidatoram ir pienākums iesniegt likvidējamās SIA maksātnespējas procesa pieteikumu.

Tāpat lūgts sniegt skaidrojumu, vai Komerclikuma 323. pants, kas regulē SIA likvidācijas procesu un tā gaitā paredzēto gadījumu, kad iesniedzams maksātnespējas procesa pieteikums, ir uzskatāms par speciālo tiesību normu attiecībā pret Maksātnespējas likuma 60. panta trešo daļu un 57. panta pirmās daļas 5. punktu.

¹⁰⁵ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 5. septembra spriedums lietā Nr. C33437713, SKC-1069/2018, 12.2. apakšpunkts.

¹⁰⁶ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 15. marta spriedums lietā Nr. C04335412, SKC-130/2019, 11.1. punkts.

¹⁰⁷ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011. gada 27. aprīļa spriedums lietā SKC-86/2011, 12.2.2. apakšpunkts.

¹⁰⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 27. februāra vēstule Nr. 1-49n/2019/21

Saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem SIA likvidācijas procesu reglamentē Komerclikuma tiesību normas. Komerclikuma 317. panta pirmajā daļā noteikts, ka sabiedrības darbības izbeigšanas gadījumā notiek tās likvidācija, ja likumā nav noteikts citādi. SIA likvidācijas process ir nākamais loģiskais solis pēc SIA darbības izbeigšanas. Saskaņā ar Komerclikuma 317. pantu likvidācija nozīmē, ka uzņēmums ir pieņēmis lēmumu par turpmākās darbības izbeigšanu, un tādām lēmumam var būt dažādi iemesli, ne tikai finansiāla rakstura.

Atbilstoši Komerclikuma 318.¹ panta pirmajai daļai likvidatoru, pamatojoties uz sabiedrības likvidācijā ieinteresētās personas pieteikumu, var iecelt tiesa vai komercreģistra iestāde. Komerclikuma 322. panta pirmajā daļā noteikts, ka likvidatoram ir visas valdes un padomes tiesības un pienākumi, kas nav pretrunā ar likvidācijas mērķi. Likvidators ir tiesīgs piedzīt parādus, pārdot SIA mantu, apmierināt kreditoru prasījumu, slēgt darījumus, pārstāvēt SIA (Komerclikuma 322. pants) kā arī veikt citas Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likuma 19.⁵ pantā minētās darbības.

Komerclikuma 323. pants nosaka, ja likvidācijas gaitā atklājas, ka likvidējamās sabiedrības mantas nepietiek, lai apmierinātu visus pamatotos kreditoru prasījumus, likvidatoram ir pienākums iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu likumā noteiktajā kārtībā. Savukārt Maksātnespējas likuma 4. panta pirmajā daļā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi.

SIA likvidācijas gadījumā kreditoriem noteiktā termiņā jāpiesaka savi prasījumi. Kreditoru prasījumu apmierināšanu likvidācijas gadījumā veic likvidators, kura pienākums ir atgūt uzņēmuma līdzekļus un tos sadalīt kreditoriem. Ja visiem kreditoriem nevar samaksāt, jāiesniedz juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikums. Maksātnespējas procesa ietvaros uzņēmuma manta tiek pārdota un iegūtā nauda tiek sadalīta kreditoru starpā proporcionāli kreditoru prasījumu apmēram un kreditoru prioritātei, kuru nosaka Maksātnespējas likums.

Norādām, ka gan likvidācijas process, gan juridiskās personas maksātnespējas process ir vērsti uz juridiskās personas kreditoru prasījumu apmierināšanu. Tomēr uzņēmuma likvidācijas process ir labvēlīgāks kreditoru prasījumu apmierināšanas institūts nekā juridiskās personas maksātnespējas process. Likvidācijas process ir vērsts uz pilnīgu kreditoru prasījumu apmierināšanu, savukārt juridiskās personas maksātnespējas process – uz proporcionālu.

No minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka likvidatoram ir pienākums iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu likumā noteiktajā kārtībā, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 57. un 60. pantu, tikai pēc SIA mantas sastāva noskaidrošanas un konstatēšanas, ka SIA mantas nepietiek. Savukārt, ja likvidators vēl nav konstatējis, kāds ir SIA mantas apmērs, lai secinātu tās nepietiekamību kreditoru prasījumu apmierināšanai, tad viņam nav pienākums iesniegt pieteikumu tiesā par juridiskās personas maksātnespējas procesu.

Papildus norādām, ka likvidācijas procesā likvidatoram ir jāievēro labas ticības princips (Civillikuma 1. pants), t.i., jāveic visas nepieciešamās likumīgās darbības, lai pēc iespējas ātrāk un efektīvāk likvidētu uzņēmumu, vai arī jāiesniedz maksātnespējas procesa pieteikums.

Par administratora pieļaujamām darbībām¹⁰⁹

Vai administrators var rīkoties uzņēmuma vārdā arī pēc Maksātnespējas kontroles dienesta pieņemtā lēmuma par administratora sertifikāta darbības izbeigšanu?

Maksātnespējas likuma 25. pantā noteikts, ka administratora pienākumi izbeidzas, ja administrators tiek atcelts no juridiskās personas maksātnespējas procesa vai fiziskās personas maksātnespējas procesa, ja tiek izbeigts juridiskās personas maksātnespējas process vai fiziskās personas maksātnespējas process vai, ja administrators tiek atbrīvots, atcelts vai atstādināts no amata vai viņa darbība tiek apturēta.

Tomēr vienlaikus Maksātnespējas likuma 24. panta trešajā daļā noteikts, ka līdz jauna administratora iecelšanai iepriekšējais administrators turpina pildīt savus pienākumus. Pēc jaunā administratora iecelšanas iepriekšējais administrators likumā noteiktajā kārtībā ir atbildīgs par parādnieka dokumentu un mantas nodošanu jaunajam administratoram saskaņā ar dokumentu un mantas pieņemšanas un nodošanas aktu.

Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā sertifikāta darbības izbeigšana, kā arī amata darbības apturēšana un atbrīvošana, atcelšana vai atstādināšana no amata neatbrīvo administratoru no atsevišķu pienākumu izpildes, t.sk. ar maksātnespējas procesa nepārtrauktību saistītu darbību veikšanas. Tomēr, lai arī Maksātnespējas likumā nav noteikts, kādus administratora pienākumus administrators drīkst pildīt līdz jaunā administratora iecelšanas brīdim, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā administratoram būtu jāatturas no tādu darbību veikšanas, kas būtiski ietekmē maksātnespējas procesa norisi. Līdz ar to šī persona ir tiesīga veikt tikai tādus pienākumus, kas būtiski nepieciešami, lai nodrošinātu likumīgu maksātnespējas procesa norisi tiktāl, lai jaunais administrators varētu sekmīgi turpināt efektīvu un tiesisku maksātnespējas procesu un varētu sasniegt tā mērķi.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka laika posmā no Maksātnespējas kontroles dienesta pieņemtā lēmuma par administratora sertifikāta darbības izbeigšanu līdz tiesas lēmuma pieņemšanai par jauna administratora iecelšanu, par maksātnespējas procesa ietvaros veiktajām darbībām un pieņemtajiem lēmumiem ir atbildīgs administrators, kurš veic pienākumus līdz jauna administratora iecelšanai.

Par kompensācijas izmaksas termiņu¹¹⁰

Lūgts sniegt skaidrojumu, kāds ir aptuvenais laiks, kad ir jāizmaksā kompensācija par neizmantoto atvaļinājumu un atlaišanas pabalstu, ja persona ir atbrīvota no darba attiecībām balstoties uz Darba likuma 110. pantu SIA likvidācijas gadījumā. Iesniegumā norādīts, ka uzņēmumam nav naudas, ir tikai parādi.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma regulējumu, pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka, proti, darba devēja pārvaldes institūciju darbība tiek apturēta un darba devēja pārvaldīšanu veic tiesas ieceltais administrators. Tādējādi jautājumi, kas saistīti ar darba tiesiskajām attiecībām starp darbinieku un darba devēju, risināmi,

¹⁰⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 28. februāra vēstule Nr. 1-51n/2019/18

¹¹⁰ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 7. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2019/56

vēršoties pie maksātnespējas procesā ieceltā administratora.

Ja darba devējs darbiniekam nav izmaksājis darba samaksu, atlīdzību par ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu, atlīdzību par cita veida apmaksātu prombūtni, atlaišanas pabalstu vai kaitējuma atlīdzību sakarā ar nelaiemes gadījumu darbā vai arodslimību, tad, lai darbinieks varētu pretendēt uz savu prasījumu apmierināšanu darba devēja maksātnespējas procesā, darbiniekam tāpat kā citiem kreditoriem Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajā kārtībā ir jāiesniedz kreditora prasījums. Kreditora prasījumu izvērtē administrators un pieņem lēmumu par tā atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu.

Pēc tam, kad administrators ir atzinis darbinieka kreditora prasījumu, bet darba devējam - parādniekam nav naudas līdzekļu, lai segtu darbinieka atzīto kreditora prasījumu no saviem naudas līdzekļiem, tad administratoram saskaņā ar Maksātnespējas likuma 65. panta 7. punktu ir pienākums normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos un noteiktajā kārtībā vērsties Maksātnespējas kontroles dienestā ar iesniegumu par darbinieku prasījumu apmierināšanu no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem. Proti, saskaņā ar likuma "Par darbinieku aizsardzību darba devēja maksātnespējas gadījumā" (turpmāk šajā skaidrojumā – Likums) un Ministru kabineta noteikumu Nr. 995 noteikumiem, Maksātnespējas kontroles dienests no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem noteiktā kārtībā un apmērā apmierina darba devēja nesegtos darbinieku prasījumus.

Maksātnespējas likumā nav noteikts termiņš iesnieguma par darbinieku prasījumu apmierināšanu iesniegšanai Maksātnespējas kontroles dienestā, tomēr administratoram tas ir jāiesniedz saprātīgā termiņā. Saskaņā ar Likuma 10. pantu iesniegums darbinieku prasījumu apmierināšanai Maksātnespējas kontroles dienestā iesniedzams līdz brīdim, kad pieņemts lēmums par maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Pēc tam, kad administrators ir iesniedzis minēto iesniegumu Maksātnespējas kontroles dienestā, tad pamatojoties uz Ministru kabineta noteikumu Nr. 995 12. punktu, Maksātnespējas kontroles dienests mēneša laikā pēc visu nepieciešamo dokumentu saņemšanas lemj par naudas līdzekļu piešķiršanu darbinieku prasījumu apmierināšanai vai par atteikumu piešķirt naudas līdzekļus. Jāņem vērā, ja minētā iesnieguma un tam pievienoto dokumentu izskatīšanas rezultātā Maksātnespējas kontroles dienests konstatē, ka darbinieku prasījumu apmēra un pamatotības pārbaudei nepieciešama Ministru kabineta noteikumos Nr. 955 paredzētā papildu informācija vai dokumenti, tad nepieciešamā informācija tiek pieprasīta administratoram, VID un pašvaldību institūcijām.

Būtiski norādīt, ka Maksātnespējas kontroles dienests nepārņem darba devēja parādus darbiniekiem un darba devēja aprēķinātās summas ne vienmēr pilnā apmērā tiek segtas no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem, jo darbinieku prasījumi no darbinieku prasījumu garantiju fonda līdzekļiem tiek segti ierobežotā apmērā saskaņā ar Likuma 4. un 5. pantu un ievērojot Ministru kabineta noteikumu Nr. 955 prasības.

Savukārt pēc lēmuma par darbinieku prasījumu apmierināšanu pieņemšanas Maksātnespējas kontroles dienesta lēmums tiek nosūtīts katram darbiniekam individuāli (Ministru kabineta noteikumu N. 955 14. punkts) uz informācijā par darbinieka prasījumiem norādīto korespondences vai elektroniskā pasta adresi. Ar lēmumu darbiniekam piešķirtie naudas līdzekļi tiek pārskaitīti darbinieka norēķinu kontā, kas norādīts informācijā par darbinieka prasījumiem.

Par kreditora izslēgšanu no kreditoru prasījumu reģistra¹¹¹

Ar tiesas spriedumu pasludināts SIA maksātnespējas process, un par administratori parādnieka maksātnespējas procesā iecelta administratore. Norādīts, ka administratore parādnieka maksātnespējas procesā ir atzinusi AS nenodrošinātā kreditora prasījumu 889,43 euro apmērā. Administratore saņēma AS vēstuli "Par kreditora prasījuma izslēgšanu no kreditoru reģistra". Minētajā vēstulē norādīts, ka AS ir saņēmusi maksājumu 899,43 euro apmērā, kā rezultātā pilnā apmērā ir apmaksāts AS pieteiktais kreditora prasījums. Ievērojot minēto AS lūdz administratori izslēgt AS pieteikto nenodrošinātā kreditora prasījumu no parādnieka kreditoru prasījumu reģistra. Papildus iesniegumā norādīts, ka administratore ir sazinājusies telefoniski ar kreditoru, kurš norādīja, ka summu 899,43 euro apmērā AS ir pārskaitījusi persona, kas ir parādnieka pārstāvja māte un parādnieka debitors. Papildus kreditors norādīja, ka starp personu un AS nav noslēgts cesijas līgums, ar kuru AS ir cedējusi prasījuma tiesības pret parādnieku.

Lūgts Maksātnespējas kontroles dienestam sniegt viedokli par to, vai administratorei ir tiesības vai pienākums veikt kreditora prasījuma izslēgšanu no kreditoru prasījumu reģistra, pamatojoties uz šādu kreditora iesniegumu, un kuras tiesību normas šādas tiesības piešķir vai uzliek par pienākumu.

Maksātnespējas likuma 63. panta pirmās daļas 1. punktā noteikts, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu, un šīs tiesības iegūst administrators. Parādnieka mantas pārdošana notiek par iespējami augstāko cenu, lai nodrošinātu kreditoru prasījumu segšanu (Maksātnespējas likuma 111. panta otrā daļa).

Maksātnespējas likuma 117. panta pirmajā daļā noteikts, ka administrators 15 dienu laikā pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna izpildes sastāda juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstu un kreditoru prasījumu segšanas plānu Maksātnespējas likuma 118. panta noteiktajā kārtībā. Savukārt minēta panta trešajā daļā noteikts, ka administrators uzsāk kreditoru prasījumu apmierināšanu saskaņā ar juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu sarakstu un kreditoru prasījumu segšanas plānu, ja 15 dienu laikā pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu saraksta un kreditoru prasījumu segšanas plāna izsūtīšanas nav saņemti kreditoru iebildumi.

Ievērojot minēto, norādāms, ka pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators ir tā persona, kura turpmāk rīkojas ar parādnieka mantu, kā arī risina jautājumu par parādnieka saistību izpildi un kreditoru prasījumu apmierināšanu. Parādnieka nenodrošināto kreditoru prasījumi tiek segti pēc tam, kad ir izpildīts parādnieka mantas pārdošanas plāns un ar kreditoriem saskaņots parādnieka maksātnespējas procesa izmaksu saraksts un kreditoru prasījumu segšanas plāns. Maksātnespējas likums neparedz nenodrošināto kreditoru prasījumu segšanu, kas būtu pretēja Maksātnespējas likuma 117. un 118. pantā noteiktajai kārtībai. Norādāms, ka, sedzot kāda kreditora prasījumu pretēji Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai, tiek pārkāpts Maksātnespējas likuma 6. pantā

¹¹¹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 12. februāra vēstule Nr. 1-57n/2019/334

nostiprinātais kreditoru vienlīdzības princips, kas paredz, ka kreditoriem tiek dotas vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar saistībām, kuras tie nodibinājuši ar parādnieku pirms procesa uzsākšanas.

Ievērojot minēto, norādāms, ka Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, nav pieļaujama parādnieka kreditoru prasījumu segšana pretēji Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai. Tomēr iesniegumā norādītajā situācijā, kad kreditors lūdz administratori izslēgt savu kreditoru prasījumu no parādnieka kreditoru prasījuma reģistra, ņemot vērā, ka minēto prasījumu ir segusi trešā persona, norādāms, ka administratore nevar ietekmēt kreditora un trešās personas privāttiesiskās attiecības, līdz ar to, ja kreditors ir izteicis lūgumu izslēgt savu prasījumu no parādnieka kreditoru prasījuma reģistra, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, kreditors ir izslēdzams no minētā reģistra.

Par kreditora tiesībām izlietot komerčķīlas tiesību¹¹²

Maksātnespējīgās SIA kreditoru prasījumu reģistrā kā nodrošinātais kreditors reģistrēta AS, kuras prasījums nodrošināts ar komerčķīlu. Atbilstoši reģistrētajai (aktuālajai) komerčķīlai par labu AS ir ieķīlātas visas komerčķīlas devēja SIA prasījuma tiesības pret dzīvojamās mājas, kas atrodas Rīgas ielā, Gulbenē, Gulbenes novadā, dzīvokļu īpašniekiem.

AS pēc tās prasījuma atzīšanas un reģistrēšanas SIA kreditoru prasījumu reģistrā ir cēlusi prasību tiesā pret dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieku kopības pārstāvi SIA "X", tādējādi izlietojot SIA ieķīlātās prasījuma tiesības aktuāla maksātnespējas procesa laikā. Savukārt SIA administrators veic SIA prasījuma tiesību izsoli.

Vai AS rīcība (prasījuma, kas nodrošināts ar komerčķīlu un reģistrēts maksātnespējīgā komerčķīlas devēja kreditoru prasījumu reģistrā kā nodrošināts prasījums, tiesību izlietošana ārpus maksātnespējas procesa) nav pretrunā ar Maksātnespējas likuma un Komerčķīlu likuma regulējumu, un vai SIA administratora rīcība ir atbilstoša Maksātnespējas likuma regulējumam.

Komerčķīlas likuma 2. panta pirmā daļa noteic, ka komerčķīla ir ķīlas tiesība, kas Komerčķīlas likumā noteiktajā kārtībā reģistrēta komerčķīlu reģistrā. Savukārt atbilstoši minētā panta trešajai daļai komerčķīlai piemērojami Civillikumā paredzētie ķīlas tiesības vispārīgie noteikumi, ciktāl Komerčķīlas likumā nav noteikts citādi.

Atbilstoši Komerčķīlas likuma 36. panta ceturtajai daļai, ja komerčķīlas devējam tiek ierosināta TAP lieta vai pasludināts maksātnespējas process, komerčķīlas ņēmēja tiesības izlietot komerčķīlas tiesību ir ierobežotas Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā.

Maksātnespējas likuma 110. pantā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros parādnieka manta tiek realizēta. Savukārt atbilstoši Maksātnespējas likumam par nodrošinājumu kalpojošā (ieķīlātā) parādnieka manta tiek pārdota saskaņā ar šā likuma 116. panta noteikumiem. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 67. panta 1. punktu atsavināt parādnieka mantu, tostarp ieķīlāto mantu, ir tiesīgs administrators. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 116. panta otrajai daļai par nodrošinājumu kalpojošā (ieķīlātā) parādnieka manta tiek pārdota izsolēs Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

¹¹² Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 15. februāra vēstule Nr. 1-57n/2019/374

Līdz ar to SIA administratora rīcībā attiecībā uz SIA ieķīlāto prasījuma tiesību pārdošanu izsolē normatīvo aktu pārkāpumi pirmšķietami nav saskatāmi.

Vienlaikus norādāms, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 92. pantu ikvienam ir tiesības uz savu aizskarto interešu aizstāvību taisnīgā tiesā. Arī Civilprocesa likuma 1. pantā paredzēts, ka katrai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā. Personai, kas griezusies tiesā, ir tiesības uz tās lietas izskatīšanu tiesā likumā noteiktajā procesuālajā kārtībā. Tas nozīmē, ka jebkura rīcībaspējīga fiziska vai juridiska persona var atbilstoši Civilprocesa likuma nosacījumiem vērsties tiesā ar prasības pieteikumu. Līdz ar to atzīstams, ka personas vērsšanās tiesā ar prasības pieteikumu nevar tikt uzskatīta par tādu rīcību, kas būtu pretēja tiesību normām.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 123. panta pirmās daļas 2. punktam tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu, ja prasību cēlusi persona, kurai nav prasības tiesību. Līdz ar to tikai tiesas kompetencē ir izvērtēt prasības tiesību esamību attiecībā uz konkrēto personu.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 173. panta pirmo daļu Maksātnespējas kontroles dienests ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku TAP un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību TAP un maksātnespējas procesa jautājumos.

Ievērojot normatīvajos aktos noteikto Maksātnespējas kontroles dienesta kompetences tvērumu, norādāms, ka Maksātnespējas kontroles dienests nav tiesīgs vērtēt AS rīcību attiecībā uz prasības celšanu pret SIA "X".

Par kreditora tiesībām juridiskās personas maksātnespējas procesā¹¹³

Vai kreditoram pastāv iespēja celt prasību tiesā, lai izskatītu strīdu par tiesībām, ja pēc administratora lēmuma pieņemšanas Maksātnespējas likums kreditoram paredz tikai minētā likuma 84. pantā noteiktās tiesības.

2018. gada 1. jūlijā stājās spēkā 2018. gada 31. maija likums "Grozījumi Civilprocesa likumā", ar kuru Civilprocesa likums tika papildināts ar 30.⁷ nodaļu (Lietas par strīdiem par tiesībām un pagaidu aizsardzība prasībām maksātnespējas procesa lietās).¹¹⁴

Civilprocesa likuma 250.⁷¹ panta pirmajā daļā noteikts, ka lietas par strīdiem par tiesībām maksātnespējas procesa lietās izskata tiesa, kurā pasludināts attiecīgais maksātnespējas process, Civilprocesa likuma 363.¹⁷ panta ceturtajā daļā un Maksātnespējas likuma 80. panta pirmajā daļā noteiktajā gadījumā. Savukārt šā panta otrajā daļā noteikts, ka lietas par strīdiem par tiesībām maksātnespējas procesa lietās šīs nodaļas izpratnē ir arī lietas par kreditora prasījumiem saskaņā ar Maksātnespējas likuma 80. panta otrajā un trešajā daļā noteikto.

¹¹³ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 21. februāra vēstule Nr. 1-57n/2019/416

¹¹⁴ 2018. gada 31. maija likums "Grozījumi Civilprocesa likumā". Latvijas Vēstnesis, 119 (6205), 2018. gada 15. jūnijs. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/299698-grozijumi-civilprocesa-likuma> [aplūkots 2019. gada 21. februārī].

Vienlaikus 2018. gada 1. jūlijā stājās spēkā 2018. gada 31. maija likums "Grozījumi Maksātnespējas likumā", ar kuru tika papildināts Maksātnespējas likuma 80. pants.¹¹⁵

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 80. panta pirmo daļu kreditors administratora lēmumu par sava prasījuma neatzīšanu vai daļēju atzīšanu ir tiesīgs pārsūdzēt tiesā viena mēneša laikā no lēmuma saņemšanas dienas vai ir tiesīgs viena mēneša laikā no administratora lēmuma saņemšanas dienas iesniegt prasību par strīda izskatīšanu par tiesībām. Savukārt šā panta otrajā daļā noteikts, ka kreditors administratora lēmumu par cita kreditora prasījuma atzīšanu vai daļēju atzīšanu ir tiesīgs pārsūdzēt tiesā triju nedēļu laikā pēc kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa beigām. Pārsūdzot administratora lēmumu vienlaikus var lūgt tiesu noteikt Civilprocesa likuma 250.⁷⁴ panta ceturtajā daļā paredzēto pagaidu aizsardzību: atņemt balsstiesības; aizliegt sniegt iebildumus par Maksātnespējas likuma 81. panta pirmajā un otrajā daļā noteikto informāciju.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka kreditoram ir tiesības pēc administratora lēmuma saņemšanas iesniegt prasību tiesā par strīda izskatīšanu par tiesībām, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 80. pantu un Civilprocesa likuma 250.⁷¹ pantu. Norādām, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 59. punktu grozījumi Maksātnespējas likuma 80. pantā attiecībā uz kārtību, kādā pārsūdzams administratora lēmums par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu, vienlaikus izsakot lūgumu izskatīt strīdu par tiesībām un noteikt pagaidu aizsardzības līdzekli, piemērojami tām juridiskās personas maksātnespējas procesa lietām, kuras uzsāktas pēc šo grozījumu spēkā stāšanās, t.i., no 2018. gada 1. jūlija.

Par tiesu izpildītāja izdevumu segšanu pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas¹¹⁶

Ar tiesas lēmumu ir izbeigts fiziskās personas maksātnespējas process. Minētais tiesas nolēmums tika iesniegts zvērinātam tiesu izpildītājam (turpmāk šajā skaidrojumā – tiesu izpildītājs), kurš ir atjaunojis izpildu lietvedību daļā par tiesu izpildītāja atlīdzības piedziņu.

Lūgts sniegt skaidrojumu, vai tiesu izpildītājs drīkst atjaunot izpildu lietvedību daļā par tiesu izpildītāja atlīdzības piedziņu, ja galvenā parāda summa – naudas sods, ir ticis samaksāts tieši kreditoram pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas, un kā rīkoties parādniekam šādā situācijā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73. panta pirmo daļu kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Savukārt, šī panta otrajā daļā noteikts, ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā

¹¹⁵ 2018. gada 31. maija likums "Grozījumi Maksātnespējas likumā". Latvijas Vēstnesis, 119 (6205), 2018. gada 15. jūnijs. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/299699-grozijumi-maksatnespejas-likuma> [aplūkots 2019. gada 21. februāris].

¹¹⁶ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 10. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2019/841

kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Turklāt Maksātnespējas likuma 141. panta pirmā daļa ar indeksu viens imperatīvi noteic, ka pēc Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā minētā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku gan fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, gan pēc tam, kad parādnieks ir atbrīvots no saistībām šā likuma 164. panta pirmajā daļā minētajā gadījumā.

Maksātnespējas likuma 164. panta pirmajā daļā noteikts, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Līdz ar to atzīstams, ka pēc tiesas lēmuma, ar kuru fiziskā persona tiek atbrīvota no atlikušajām saistībām, izpildu lietvedības atjaunošana vai uzsākšana par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas un kuras ir pakļautas saistību dzēšanai saskaņā ar maksātnespējas likuma regulējumu, nav pieļaujama. Ņemot vērā, ka minētā tiesību norma noteic, ka apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas, tad pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas, atsākt piedziņu daļā par sprieduma izpildes izdevumiem nevar.

Tomēr vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā izsmeļoši noteikti prasījumu veidi, kas pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti, tajā skaitā ir prasījumi par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētajiem sodiem, prasījumi no neatļautas darbības, prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu un nodrošinātais prasījums, ja parādnieks ir saglabājis par šā prasījuma nodrošinājumu kalpojošo mājokli. Līdz ar to parādniekam saglabājas pienākums segt tikai iepriekš minētos prasījumus, arī pēc maksātnespējas procesa sekmīgas pabeigšanas. Arī Civilprocesa likuma 563. panta 3.¹ daļa noteic, ka par iepriekš norādītajiem prasījumiem izpildu lietvedība pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa sekmīgas pabeigšanas netiek izbeigta.

Līdz ar to ir vērtējams jautājums par iesniegumā aprakstīto situāciju saistībā ar tiesu izpildītāja veiktajām darbībām, veicot izpildi daļā par tiesas izdevumu piedziņu izpildu lietā par prasījumu, kas atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļai netiek dzēsts arī pēc sekmīgi īstenota fiziskās personas maksātnespējas procesa.

Civilprocesa likuma 568. panta pirmā daļa noteic, ka sprieduma izpilde notiek uz parādnieka rēķina. Pēc tam, kad izpildu dokuments iesniegts izpildei, sprieduma labprātīga izpilde vai sprieduma izpilde tieši piedzinējam neatbrīvo parādnieku no sprieduma izpildes izdevumu atlīdzināšanas. Līdz ar to parādniekam saglabājas pienākums samaksāt tiesu izpildītājam sprieduma izpildes izdevumus arī pēc tam, kad naudas līdzekļi ir samaksāti tieši kreditoram.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 173. panta pirmo daļu Maksātnespējas kontroles dienests ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku TAP un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību TAP un maksātnespējas procesa jautājumos.

Ievērojot normatīvajos aktos noteikto Maksātnespējas kontroles dienesta kompetences

tvērumu, norādām, ka Maksātnespējas kontroles dienests nav tiesīgs vērtēt tiesu izpildītāja veiktās darbības, jo šādi pienākumi neietilpst Maksātnespējas kontroles dienesta kompetencē.

Vēršam uzmanību, ka tiesu izpildītāja darbības tiesiskuma pārbaude ir pakļauta rajona (pilsētas) tiesām. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 632. panta pirmo daļu tiesu izpildītāja darbības sprieduma izpildīšanā vai viņa atteikumu izpildīt šādas darbības, izņemot Civilprocesa likuma 617. pantā noteikto gadījumu, piedzinējs vai parādnieks, iesniedzot motivētu sūdzību, var pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā pēc tiesu izpildītāja amata vietas 10 dienu laikā no pārsūdzamās darbības izdarīšanas dienas vai dienas, kad sūdzētājam, kuram nav paziņots par izdarāmās darbības laiku un vietu, kļūvis par to zināms.

Par informācijas sniegšanu kreditoram¹¹⁷

Ar tiesas spriedumu pasludināts SIA maksātnespējas process un parādnieka maksātnespējas procesā iecelta administratore.

Norādīts, ka parādnieka kreditora pilnvarotais pārstāvis administratorei lūdzis iepazīties ar visiem parādnieka grāmatvedības dokumentiem, tostarp parādnieka bankas norēķinu kontu izdrukām laika periodā no 2016. gada līdz 2018. gadam. Vienlaikus kreditors vēlas veikt visu administratores rīcībā nodoto grāmatvedības dokumentu, tajā skaitā bankas norēķinu kontu izdruku, fotokopijas.

Papildus iesniegumā norādīts, ka starp administratorei nodotajiem parādnieka grāmatvedības dokumentiem atrodas dažāda veida dokumenti, tajā skaitā, bet ne tikai, līgumi, vienošanās, darbinieku lietas, avansa norēķini, rīkojumi, rēķini, pavadzīmes, VID sniegtās deklarācijas, dažādi grāmatvedības reģistri u.tml. Parādnieka norēķinu kontu izdrukas satur pilnīgu un detalizētu informāciju par parādnieka saimnieciskās darbības ietvaros veikto saimniecisko darbību, tajā skaitā veiktajiem darba algas maksājumiem fiziskām personām.

Norādīts, ka administratore nodrošinājusi kreditora pilnvarotajiem pārstāvjiem klātienē iepazīties ar visiem tās rīcībā nodotajiem parādnieka grāmatvedības dokumentiem.

Ņemot vērā, ka Maksātnespējas likums nenosaka kārtību vai/un kādā apmērā kreditoram ir tiesības iepazīties un/vai veikt parādnieka visu grāmatvedības dokumentu, tajā skaitā, norēķinu kontu fotokopijas, lūgts Maksātnespējas kontroles dienestam sniegt viedokli vai pie iesniegumā norādītajiem apstākļiem:

1) administratorei jānodrošina kreditoram iespēja iepazīties ar pilnu parādnieka norēķinu konta pārskatu par laika periodu no 2016. gada līdz 2018. gadam;

2) administratorei jānodrošina iespēja kreditoram veikt visu parādnieka grāmatvedības dokumentu fotokopijas par laika periodu no 2016. gada līdz 2018. gadam;

3) administratorei jānodrošina iespēja kreditoram veikt parādnieka norēķinu kontu izdruku, par laika periodu no 2016. gada līdz 2018. gadam, fotokopijas.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 1. panta un 26. panta otrās daļas prasībām, nodrošinot maksātnespējas procesa efektīvu un likumīgu norisi, administratoram ir pienākums nodrošināt kreditoru tiesību aizsardzību, tajā skaitā, nodrošināt kreditoriem iespēju patstāvīgi aizsargāt savas intereses, izmantojot Maksātnespējas likumā noteiktos tiesiskos līdzekļus. Šī mērķa

¹¹⁷ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 16. aprīļa vēstule Nr. 1-57n/2019/902

sasniegšanai administratoram ir pienākums nodrošināt maksātnespējas procesa caurspīdīgumu un kreditoru tiesību aizsardzībai nepieciešamās informācijas par maksātnespējas procesu, kā arī konkrētu kreditoru tiesību aizsardzībai nepieciešamo dokumentu pieejamību kreditoriem.

Maksātnespējas likumā ir paredzēta noteikta kārtība, kas maksātnespējas procesā iesaistītajām personām ļauj īstenot savas likumiskās tiesības. Cita starpā, tā paredz, ka maksātnespējas procesā iesaistītās personas var vērsties pie administratora ar informācijas pieprasījumu atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta trešās daļas 2. punktā noteiktajam, norādot kādu informāciju vēlas saņemt. Turklāt norādāms, ka administratora nepamatots atteikums sniegt kreditoram pieprasīto informāciju vai nodrošināt kreditoram iespēju iepazīties ar pieprasīto informāciju vai dokumentiem, rada neuzticību maksātnespējas procesa norises atklātībai, likumībai un efektivitātei.

Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā ir nostiprināts maksātnespējas procesa atklātības princips, kas nosaka, ka, lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm. No minētā izriet, ka atklātības princips nav absolūts un tas nenosaka obligātu pienākumu administratoram maksātnespējas procesa ietvaros padarīt pieejamu jebkura veida informāciju. Administratora ekskluzīvajā kompetencē ir izvērtēt, vai pieprasītās informācijas uzrādīšana un izsniegšana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm vai kādai citai personai. Lai veiktu minēto izvērtējumu, administratoram ir jāsamēro maksātnespējas procesa mērķis – veicināt finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildi, kreditoru likumīgās intereses un parādnieka un citu personu tiesības. Tāpat administratora ekskluzīvajā kompetencē ir izvērtēt, kādā veidā kreditora pieprasīto informāciju kreditoram darīt zināmu. Gadījumā, ja, administratores ieskatā, kreditora pieprasītie dokumenti satur informāciju, kas nav izpaužama (tāda kā, piemēram, fizisko personu dati) administratore var, piemēram, izsniegt pieprasīto informāciju, aizklājot personu identificējošos datus.

Attiecībā uz kreditora pieprasītās informācijas fotokopiju veikšanu, norādāms, ka administratorei arī šajā gadījumā ir jāizvērtē, vai tādā veidā tiek nodrošināta parādnieka kreditoru vai citu personu likumisko interešu aizsardzība.

Ievērojot minēto, norādāms, ka, Maksātnespējas kontroles dienesta ieskatā, administratore var, un, ievērojot atklātības principa nozīmi maksātnespējas procesā, vajadzētu uzrādīt parādnieka kreditoriem grāmatvedības dokumentus un bankas izdrukas, kā arī ļaut veikt minēto dokumentu fotokopijas, ja minēto dokumentu uzrādīšana nekaitē parādnieka, citu kreditoru vai kādas citas personas likumīgajām interesēm.

Par informācijas sniegšanu parādnieka pārstāvja administratoram¹¹⁸

Ar tiesas spriedumu pasludināts SLA maksātnespējas process un par administratoru parādnieka maksātnespējas procesā iecelta administratore.

Administratore ir saņēmusi parādnieka pārstāves administratora iesniegumu ar

¹¹⁸ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 12. jūnija vēstule Nr. 1-57n/2019/1253

informācijas pieprasījumu. Minētajā pieprasījumā, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 27. panta pirmās daļas 1. punktu, lūgts nosūtīt parādnieka mantas pārdošanas plānu, kreditoru prasījumu reģistru, informāciju par parādnieka aktīviem (ja iespējams bilanci ar bilances posteņu atšifrējumu) un citu administratores rīcībā esošu parādnieka finanšu stāvokli raksturojošu informāciju.

Papildus iesniegumā norādīts, ka parādniekam norit bankrota procedūra un pēc tās pabeigšanas plānota parādnieka likvidācija. Savukārt administrators lūdz informāciju par parādnieku un plāno veikt vērtējumu parādnieka kapitāldaļām.

Maksātnespējas likuma 27. panta pirmās daļas 1. punktā noteikts, ka administratoram ir tiesības pieprasīt un saņemt no parādnieka un tā pārstāvjiem juridiskās personas maksātnespējas procesā vai fiziskās personas maksātnespējas procesā nepieciešamo informāciju.

Lūgts Maksātnespējas kontroles dienestam sniegt viedokli:

1) Vai administrators ir tiesīgs pieprasīt šādu informāciju administratorai pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 27. panta pirmās daļas 1. punktu?

2) Vai administratorai ir pienākums sniegt informāciju administratoram, kas saistīta ar parādnieka mantu, kreditoriem un finanšu stāvokli un kādā apjomā?

3) Vai pamatojums informācijas nepieciešamībai, lai veiktu maksātnespējīgās kapitālsabiedrības kapitāldaļu novērtējumu ir pietiekams, lai sniegtu administratoram informāciju par parādnieka mantu, kreditoriem un finanšu stāvokli?

Maksātnespējas likuma 26. panta trešās daļas 2. punktā noteikts, ka administratora pienākums ir sniegt informāciju par juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi tiesai, kreditoriem, Maksātnespējas kontroles dienestam un citām normatīvajos aktos noteiktajām personām un institūcijām. Savukārt, Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā ir definēts atklātības princips, kurš nosaka, lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm. No minētā izriet, ka atklātības princips nav absolūts un tas nenosaka obligātu pienākumu administratoram maksātnespējas procesa ietvaros padarīt pieejamu jebkura veida informāciju. Administratora ekskluzīvajā kompetencē ir izvērtēt, vai pieprasītās informācijas uzrādīšana un izsniegšana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm, vai kādai citai personai. Administratoram, izvērtējot informācijas sniegšanas iespējamību, ir jāizvērtē divi apstākļi: personas tiesības saņemt informāciju un parādnieka vai kreditoru likumīgo interešu ievērošana.

Norādāms, ka administratoram, pieprasot informāciju no administratores par parādnieka maksātnespējas procesu, ir jāpamato savs pieprasījums un jānorāda mērķis, kādam tā tiks izmantota. Savukārt administratorai, lemjot par informācijas sniegšanu, ir jāizvērtē, vai administratoram ir likumiska interese (tiesisks pamats) iegūt šo informāciju. Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka administratorai, saņemot pieprasījumu no administratora par informācijas sniegšanu, ir jāizvērtē pieprasījuma pamatotība un mērķis, vienlaikus jāņem vērā Maksātnespējas likuma regulējums, tostarp attiecībā uz parādnieka vai

kreditoru likumīgo interešu ievērošanu, lai nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 137. panta 3. punktu administrators pēc fiziskās personas maksātnespēja procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas apzina parādnieka mantu. Kā arī administratoram ir jānodrošina parādnieka mantas novērtēšana. Savukārt Maksātnespējas likuma 27. panta pirmās daļas 3. punktā noteikts, ka administratoram, cita starpā, ir tiesības pieprasīt un saņemt no kompetentām personām un institūcijām to rīcībā esošo informāciju, kas saistīta ar juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi. Ievērojot minēto, secināms, ka administrators, vēršoties pie administratores ar informācijas pieprasījumu par parādnieka kapitāldaļām, pilda viņam ar Maksātnespējas likumu uzlikto pienākumu. Papildus norādāms, ka šajā gadījumā, kad administrators informācijas pieprasījumā ir atsaucies uz nepareizu tiesību normu, nemaina Maksātnespējas likumā noteiktās tiesības administratoram pieprasīt informāciju, kas viņam ir nepieciešama fiziskās personas maksātnespējas procesa administrēšanai.

Papildus Maksātnespējas kontroles dienests norāda, ka administratora kā maksātnespējas procesa vadītāja, ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai, atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai, nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Līdz ar to vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas kontroles dienests administratora vietā neizdara secinājumus par to, kāda apjoma informāciju administratorei konkrētajā situācijā būtu jāsniedz administratoram, jo atbildība par pieņemto lēmumu izriet no administratora pienākumiem.

Par nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē¹¹⁹

1) Vai fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros administrators ir tiesīgs ar savu lēmumu atcelt jau uzsāktu nekustamā īpašuma izsoli, un kāds normatīvais akts viņam piešķir šādas tiesības?

2) Kādā termiņā administrators ir tiesīgs atcelt uzsāktu nekustamā īpašuma izsoli?

3) Vai uzsāktas nekustamā īpašuma izsoles atcelšana un pārtraukšana pēc sava satura ir vienādi juridiskie termini?

4) Kādā veidā persona var prasīt izsoles atjaunošanu no pārtraukšanas brīža, ja administratora rīcība ir bijusi prettiesiska?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 115. panta trešo daļu Civilprocesa likumā noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators. Nekustamā īpašuma izsoles kārtību nosaka Civilprocesa likuma 73. nodaļa (piedzīņas vēršana uz nekustamo īpašumu).

Civilprocesa 604. panta pirmajā daļā noteikts, ka nekustamo īpašumu uz parādnieka rēķina pēc administratora pieprasījuma novērtē sertificēts nekustamā īpašuma vērtētājs, nosakot nekustamā īpašuma piespiedu pārdošanas vērtību. Tātad sertificēts nekustamā īpašuma vērtētājs nosaka to naudas summu, kuru, viņaprāt, kāds potenciāls pircējs ir noteikti

¹¹⁹ Maksātnespējas kontroles dienesta 2019. gada 18. jūnija vēstule Nr. 1-49n/2019/65

gatavs maksāt. Naudas summai nav jābūt augstākajai cenai, kā arī šī cena nevar tikt salīdzināta ar īpašuma iegādes cenu.¹²⁰

Atbilstoši šā panta otrajai daļai administrators ierakstītā sūtījumā paziņo par novērtējumu parādniekam, piedzinējam un hipotekārajam kreditoram, vienlaikus izskaidrojot viņu tiesības 10 dienu laikā no paziņojuma nosūtīšanas dienas lūgt nekustamā īpašuma atkārtotu novērtēšanu.

Civilprocesa likuma 606. panta pirmajā daļā noteikts, ka administrators izziņo nekustamā īpašuma izsoli, ja šā likuma 604. pantā noteiktajā termiņā nav iesniegts lūgums par nekustamā īpašuma jaunu novērtēšanu vai tas ir noraidīts. Līdz ar to, ja neviena no šajā pantā minētajām personām nav iesniegusi lūgumu par nekustamā īpašuma jaunu novērtēšanu vai tas ir noraidīts, secināms, ka nekustamā īpašuma novērtēšana ir notikusi un administratoram ir jāizziņo nekustamā īpašuma izsole, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 606. panta otro daļu.

Norādām, ka izsoli administrators var pārtraukt Civilprocesa likumā un Maksātnespējas likumā noteiktajos gadījumos.

Piemēram, saskaņā ar Civilprocesa likuma 614. panta pirmās daļas 4. punktu un šā panta ceturto daļu administratoram ir pienākums pārtraukt nekustamā īpašuma izsoli un izsoles norises laikā ievietot paziņojumu elektronisko izsoļu vietnē, ja izsoles norises laikā, izņemot šā likuma 608. panta ceturtajā daļā minēto gadījumu, vai 24 stundu laikā pēc izsoles noslēguma saņemts elektronisko izsoļu vietnes drošības pārvaldnieka paziņojums par būtiskiem tehniskiem traucējumiem, kas var ietekmēt izsoles rezultātu. Šādā gadījumā izsole tiek atzīta par nenotikušu un administratoram ir nekavējoties jāizsludina atkārtota izsole (Civilprocesa likuma 615. panta 2¹ daļa).

Tāpat gadījumā, ja parādnieks ne vēlāk kā septiņas dienas pirms izsoles sludinājumā norādītā izsoles noslēguma datuma pilnībā samaksājis parādu un sprieduma izpildes izdevumus administratoram, nekustamā īpašuma pārdošana tiek atcelta, bet jau uzsāktā izsole — pārtraukta (Civilprocesa likuma 600. panta sestajā daļā). Tādā gadījumā administratoram jau uzsāktā nekustamā īpašuma izsole ir jāpārtrauc, bet jau veiktā parādnieka nekustamā īpašuma pārdošana (piemēram, citās izsolēs) ir jāatceļ. Vēršam uzmanību, ja līdz izsoles noslēgumam palikušas mazāk nekā septiņas dienas, šo iemeslu dēļ izsole gan vairs nav pārtraucama.

Tādēļ no minētajām tiesību normām kopumā secināms, ka attiecībā uz pārdodamā nekustamā īpašuma izsoles sākumcenu hipotekārajam kreditoram ir tiesības celt iebildumus un prasīt nekustamā īpašuma jaunu novērtēšanu, ievērojot Civilprocesa likuma 606. panta otrajā daļā noteikto termiņu.

Norādām, ka uzsāktās nekustamā īpašuma izsoles pārtraukšanas termiņš ir atkarīgs no konkrētā pārtraukšanas iemesla. Proti, ja nekustamā īpašuma izsole ir pārtraukta tehnisku traucējumu dēļ (Civilprocesa likuma 614. panta pirmās daļas 4. punkts), tad atbilstoši Civilprocesa likuma 615. panta 2¹ daļai nekavējoties ir izsludināma atkārtota izsole. Savukārt, ja nekustamā īpašuma izsole ir pārtraukta, pamatojoties uz to, ka parādnieks ir pilnībā samaksājis parādu un sprieduma izpildes izdevumus, tad administrators pārtrauc nekustamā īpašuma izsoli, ievērojot Civilprocesa likuma 600. panta sestajā daļā noteikto termiņu.

¹²⁰ Stepanovs J. Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.-86. nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 442. lpp.

Ar terminu "pārtraukšana" saprot kāda procesa apturēšana, ko izraisa attiecībā pret šo procesu ārējs notikums un kas tiek realizēta tā, lai procesa izpildi varētu atsākt.¹²¹ Vienlaikus vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas likums un Civilprocesa likums neparedz nekustamā īpašuma izsoles atjaunošanu no pārtraukuma brīža. Savukārt termins "atcelšana" nozīmē padarīt par spēkā neesošu (likumu, pavēli u. tml.).¹²² Civilprocesa likuma 617. panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesa var atzīt izsoli par spēkā neesošu, ja pastāv kāds no šā panta pirmajā daļā noteiktajiem gadījumiem. No minētās tiesību normas izriet, ka izsoles atzīšana par spēkā neesošu ir vienīgi tiesas ekskluzīvā kompetence. Papildus norādām, ka tikai notikušo nekustamā īpašuma izsoli tiesa var atzīt par spēkā neesošu. Vienlaikus informējam, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 600. panta sesto daļu administratora pienākumos ietilpst nekustamā īpašuma pārdošanas atcelšana.

Maksātnespējas likuma 176. panta pirmajā daļā noteikts, ka kreditors, komercsabiedrība (TAP), fiziskā persona (šīs personas maksātnespējas procesā), parādnieka pārstāvis (juridiskās personas maksātnespējas procesā) vai trešā persona, kuras likumiskās tiesības ir aizskartas, var iesniegt Maksātnespējas kontroles dienestam sūdzību par administratora vai TAP uzraugošās personas rīcību. Šā panta otrajā daļā noteikts, ka minēto sūdzību var iesniegt triju mēnešu laikā no dienas, kad konstatēta rīcība, ar kuru aizskartas kreditora, fiziskās personas, parādnieka pārstāvja vai trešās personas tiesības. Vienlaikus vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas likums un Civilprocesa likums neparedz regulējumu, kas ļauj atjaunot izsoli no pārtraukšanas brīža.

¹²¹ Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=pārtraukšana&lang=LV> [aplūkots: 2019. gada 17. jūnijā].

¹²² Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca Tezaurs. Pieejams: <https://tezaurs.lv/#/sv/atcelt> [aplūkots: 2019. gada 17. jūnijā].